

MELLERSTA-FINLAND

HANDBOK FÖR TURISTER

UTGIFVEN AF

F. T. F. JYVÄSKYLÄ FILIAL.

HELSINGFORS 1899.

HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI.

Innehåll:

	Sid.
Mellersta-Finland	1.
Haapamäki—Suolahti järnväg	4.
Jyväskylä	8.
Praktiska anvisningar	11.
Jyväskyläs omgifningar	12.
Vårt norra turistområde	16.
I. Turiststråten	17.
A. Färd till lands: Jyväskylä—Kivijärvi	17.
<i>Jyväskylä—Uurais</i>	17.
Uurais socken	18.
Kyrkobyn	19.
Landsvägarne	19.
Från Uurais till Laukas	20.
Vattendragen	20.
<i>Uurais—Saarijärvi</i>	21.
Saarijärvi socken	21.
Kyrkobyn och omgifningarna	23.
Mahlu ödemark och Kulhanlinna	25.
Saarijärvis vattendrag	26.
Landsv. fr. Saarijärvi till Viitasaari	26.
Landsvägen från Saarijärvi till Myllymäki	26.
<i>Saarijärvi—Karstula</i>	26.
Karstula socken	28.
Kyrkobyn	28.
Märkliga ställen	29.
Landsvägar och gästgifverier	29.
Från Karstula till Myllymäki	29.
<i>Från Karstula till Kivijärvi, Wasavägen</i>	30.
Från Karstula genom Perho och Vetil till Österbot-	
ten, Österb. vägen	30.
B. Färd till sjös, (Saarijärvi vattenstrålt) från Karstula till Äänekoski i Laukas	31.

	Sid.
II. Turiststråten: <i>Jyväs kylä—Pihtipudas</i>	35.
<i>Jyväs kylä—Laukas med järnväg</i>	35.
» sjövägen	35.
» landvägen	35.
Laukas socken	36.
» kyrkoby	36.
» vattendrag jämte omgifningar	37.
Landsvägar och märkliga ställen	42.
Från Laukas till Saarijärvi	42.
<i>Laukas—Sumiais</i>	42.
Sumiais kapell	43.
<i>Sumiais—Konginkangas</i> ♦	44
Konginkangas kapell	45.
<i>Konginkangas—Viitasaari</i>	46.
Viitasaari socken	47.
Kyrkoby	47.
Vackra utsikter	48.
Sommarbostäder	49.
Forsarna emellan Kolima och Keitele	49.
Reseruter från Viitasaari till Keitele kyrka	51.
» Iisvesi (station)	51.
» Pielavesi	51.
Sjövägen emellan Kivijärvi och Keitele	51.
Till Kivijärvi	52.
» Keihärinkoski	52.
» Pihtipudas	52.
Keitele	52.
Pihtipudas och Kivijärvi socknar	55.
<i>Pihtipudas</i>	55.
Sevärda ställen	55.
Vattensträtarna	55.
Kyrkoby	56.
Landsvägen emel. Viitasaari och Pihtip.	56.
<i>Kivijärvi socken</i>	57.
Kyrkoby	57.
Från Kivijärvi till Karstula	58.
» » Kinnula	58.
Mellersta-Finlands södra turistområde	59.
III. Turiststråten: <i>Jyväs kylä—Sysmä</i>	59.
<i>Jyväs kylä—Leivonmäki</i>	59.
Leivonmäki socken	61.
Kyrkoby	61.
Från Leivonmäki till S:t Michel	62.

	Sid.
<i>Leivonmäki—Joutsa</i>	62.
Joutsa socken	63.
Vattendrag	63.
Kyrkoby	63.
Från Joutsa till Korpilahti	64.
» » » Kangasniemi	64.
» » » Hirvensalmi	64.
» » » Mäntyharju	65.
<i>Joutsa—Hartola</i>	65.
Hartola socken	65.
Kyrkoby	66.
Landsvägarna	66.
Från Hartola till S:t Michel	66.
» » » Sysmä (sjövägen)	66.
<i>Hartola—Sysmä</i>	67.
Sysmä socken	67.
Kyrkoby	69.
<i>Landsvägarna</i>	69.
Kusten och skärgården	70.
Från Sysmä till Luhanka	71.
Luhanka	71.
IV. Turiststråten: <i>Jyväskylä—Kuhmois</i>	72.
<i>Jyväskylä – Korpilahti</i> , sjövägen	72.
» landvägen	73.
En ödemarksväg från Jyväskylä till Korpilahti	74.
Korpilahti socken	75.
Kyrkobytrakterna	75.
Från Korpilahti till Tammipohja	76.
<i>Korpilahti—Jämsä</i> , sjövägen	80.
» landvägen	81.
Jämsä socken	81.
Kyrkoby	81.
Från Jämsä till Petäjävesi, sjö- och landväg	83.
Från Jämsä till Längelmäki och Kuorehvesi	84.
<i>Jämsä—Kuhmois</i>	85.
Kuhmois socken	85.
Kuhmois skärgård	86.
» kyrkoby	86.
» vattensträt och landsväg norrut	87.
Från Kuhmois till Padasjoki	89.

Mellersta-Finland.

Mellersta-Finland, som härtills varit endast litet känt för turister, är rikt på vexlande naturskönhet, på väl bibehållna, villebrådsrika skogar, fiskrika sjöar, åar och forsar.

De otaliga vattendragen i detta område bilda slingrande stråtar, hvilka, förenande sig i Päijänne, utfalla i Finska viken.

Mellersta-Finland är särdeles lämpligt för hvarje slag af sport.

Här — om någonstädes — är man i tillfälle att lära känna vårt lands dystert sköna natur, ty alt för vårt lands natur säreget har här bibehållit sig i sin renaste, ursprungliga gestalt.

Det värdefullaste för själfva dessa näjder och för de turister, hvilka rikta hit sin färd, äro just dessa talrika *vattendrag*, efter hvilka man, ordnade som de äro i långa, åt skilda håll sig sträckande stråtar, med roddbot kan färdas nära nog öfverallt och sålunda finna tillfälle att bese alla Mellersta-Finlands dolda naturskönheter och njuta af dess egendomliga behag.

Området är sålunda särdeles lämpligt för kanotsport, emedan den lätta »ärtskidan» utan svårighet kan bäras öfver näsen.

Landsvägsnätet i Mellersta-Finland sträcker sig nära nog öfverallt. Den turist, som ej är hågad för en färd till sjös, kan därför med framgång använda sin velociped, ty

landsvägarne äro öfverallt i mycket godt skick. Under en dylik färd är man särskildt i tillfälle att njuta af naturens skönhet, ty vägarne äro — som känt — vanligen dragna öfver höjder, från hvilka vidsträckta, vackra utsikter öppna sig för vår blick. I Mellersta-Finland sträcka sig vägarna ofta utefter sjöstränderna, så att man kan utbyta färden till lands mot en sjöfärd.

Samfärdsmedlen äro här fullt lika goda, som annorstädes i Finland. En vid bekväma kommunikationsmedel van resande, som ej vill afstå något från sin bekvämlighet, är ej i nämnvärd grad tvungen att göra det, ehuru han i så fall ej är i tillfälle att se mycket, som den egentliga turisten kan se. — Haapamäki—Suolahti-banan har — som känt är — nyligen blifvit färdig. Ända till stranden af Keitele kunna vi sålunda begagna oss af vår tids bekvämate fortskaffningsmedel. Från Lahtis station kunna vi åter hvarje dag i veckan med bekvämt inredda ångbåtar färdas öfver Päijänne ända till Jyväskylä. Likaså ha vi regelbunden ångbåtstrafik på Keitele från Suolahti till Witasari, hvarifrån några timmars landsväg leder till stranden af Nilakkavesi i Savolaks. Därifrån upprätthålles åter regelbunden ångbåtstrafik öfver Nilakkavesi och Iisvesi sjöar till Savolaks-banan. Äfven på Puulavesi, några mil från Päijännes strand är ångbåtstrafiken regelbunden.

I Mellersta-Finland stå oss sålunda bekväma fortskaffningsmedel till buds.

Den egentliga turisten, som har lust att idka sport, afstår dock gerna från dessa bekvämligheter och är äfven tvungen därtill, om han vill omedelbart njuta af naturen och det behag dessa trakter i rikt mått erbjuda. Han använder då velociped eller båt eller ock färdas han till fots.

Fördelaktigast vore för den resande att för någon tid slå sig ned vid något naturskönt och fiskrikt vattendrag, ty där vore han ständigt i tillfälle till idkande af fiske, jakt och annan sport. Öfverallt finnas snygga, ja t. o. m. stora och rika gårdar, i hvilka sommargäster emottagas.

Fotgängaren är bäst i tillfälle att lära känna naturen. Han kan i stället för landsväg begagna sig af genvägar och kan låta ro sig öfver sjöar och åar. Befolkningen i Mellersta-Finland är förekommande och vänlig: vägvisare och roddare kunna nästan alltid mot ringa godtgörelse erhållas.

I det följande vilja vi gifva den resande närmare underrättelser om olika trakter i Mellersta-Finland, om turiststråtar och ställen, hvilka det lönar sig att vid sidan om själfva stråten besöka.

Vi redogöra för socknarna endast så vidt de för turisterna äro af vikt, utan att fästa afseende vid deras betydelse i andra hänseenden, hvarför man ej bör beskylla oss för att af partiskhet i vår skildring af de olika socknarna gifva någon företrädet.

Det reseområde, som utgör föremål för vår redogörelse, omfattar följande socknar: *Norra området* (Laukas härad): Laukas, Konginkangas och Sumiais kapell, Wii-tasaari, Pihtipudas, Kivijärvi, Karstula, Saarijärvi, Uurais, Petäjävesi; *Södra området*: Leivonmäki, Joutsa, Hartola, Sysmä, Lukanka, Korpilahti, Jämsä, Kuhmois.

Vid lämnandet af våra uppgifter iakttaga vi följande ordning:

Som centralpunkt, hvarifrån här nedan planlagda färder skulle utgå antaga vi staden Jyväskylä. Härifrån kunde då färder företagas åt 4 håll: 1) Jyväskylä—Kivijärvi, 2) Jyväskylä—Pihtipudas, 3) Jyväskylä—Sysmä och 4) Jyväskylä—Kuhmois.

Hvarje socken egna vi en särskild beskrifning, tillika låtande densamma utgöra utgångspunkt för nya, kortare utfärder i omnejden.

För färd till lands och sjös redogöra vi äfven särskildt, likväl hänvisande till det föregående i skildringen, vid

de punkter, där färderna sammanstöta eller kunna mot hvarandra utbytas.

Först lämna vi en redogörelse för Haapamäki—Suolahti banan och därpå för Mellersta-Finlands hufvudstad, Jyväskylä, som utgör utgångspunkten för de af oss planlagda färderna.

Haapamäki—Suolahti järnväg.

Denna 119 km. långa bana, som förenar det på Keiteles strand belägna Suolahti med Vasa-banan och invid hvilken, 79 km. från förenämnda bana, Jyväskylä stad är belägen, löper genom synnerligen backiga trakter. För undvikande af öfverhöfvan dryga byggnadskostnader har man därför på denna bana nödgats betjäna sig af en byggnadsplan, något afvikande från den, som hittills följts vid de finska järnvägsbyggnaderna. Sålunda äro stigningarna här mycket brantare än på andra banor, nämligen 1 m. på hvarje 50 m, och där finnas kurvor med radier, uppgående till endast 300 m, således skarpare än på de tidigare bygda järnvägarna, hvilkas högst tillåtna stigning utgör 1 m. på 80 och hvilkas kurvor ha 500 meters radier. Dessa omständigheter ha äfven betingat en tyngre skenläggning samt anskaffande af tyngre och starkare lokomotiv.

Banan utgår från *Haapamäki station* vid Vasa-banan, tager riktning mot öster och löper ungefär 10 kilometers väg genom skogstrakter och kärr, hvarefter man åt vänster får syn på Keuruselkäs vikar och sund (Kivilahti, Vinalahti, Kortessalmi). Sedan man färdats förbi och delvis öfver dessa vatten kommer man till *Keuru station* i nämnda sockens kyrkoby. Sistnämnda sträcka utgör 16 km.

Keuru kyrkoby har ett vackert läge. Den ligger vid Keuruselkäs norra ända, invid Lapinsalmi, samt är stor och

välbygd. Man har där gästgifveri, postkontor och apotek. Till vänster från stationen se vi på det höga Kippovuori, hvarifrån man har en rätt vacker utsikt, socknens nya och ståtliga stenkyrka, till höger åter den gamla träkyrkan och klockstapeln med deras gammalmodiga, egendomliga former och utskurna prydnader. — Här förena sig flere landsvägar, af hvilka en går åt nordväst till Ätsäri, en annan åt nordost genom Multia till Saarijärvi, en tredje åt öster till Jyväskylä, samt en åt söder till Kuorehesi och slutligen en åt väster till Ruovesi. Man har dessutom ångbåtsförbindelse med Mänttä bruk och Kolho station. Landskapen vid Keuru-vattnen äro vackra och intagande. Bland folket i trakten går ett talesätt, att där finnas hundra öar och tusen uddar. Keuru socken är allmänt känd för sin naturskönhet och sin rena finska dialekt, hvarför också orten årligen besökes af talrika sommargäster, enkannerligen sådana, hvilka vilja lära sig finska språket.

Från Keuru fortsättes färden längs en 33 m. lång bro öfver det vackra Lapinsalmi sund samt vidare genom skogiga trakter, hvilkas enformighet endast här och där afbrytes af en genom skogen framglimtande skogssjö, till *Asunta haltpunkt*, (27 km.).

Omkring 2 km från denna haltpunkt ligger på en dominerande höjd Riihimäki gästgifveri, hvarifrån man har en vidsträckt utsigt öfver den ödemarksartade näjden.

Från Asunta haltpunkt går banan genom Hämeenselkäns backiga och skogiga trakter sam längs en 35 meter lång bro öfver Jämsänvesi till *Petäjävesi station* nära nämnda sockens kyrkoby. Denna sträcka är 44 km.

Från denna station ser man till vänster Petäjävesi kyrka och på 1½ km:s afstånd finnes en rekommendabel gästgifvargård med många rum. Kyrkobyns omgifningar äro särdeles natursköna; dess vackra och täcka gårdar ligga spridda här och där i en kuperad trakt vid det härliga Jämsäjarvis strand. Prästgårdens läge är isynnerhet vackert. På motsatta sidan ser man socknens gamla, svarta träkyrka. — Här förenar sig med den från Keuru till Jy-

väskylä gående landsvägen den från den nyssnämnda Multia --Saarijärvi vägen gående, genom Kuivasmäki by löpande vägen, samt den från Jämsä kommande landsvägen, hvilken sistnämnda följer den smala vattenstråt, som från Jämsänjoki inom Jämsä socken utfaller i Päijänne. Denna vattenstråt är särdeles naturskön, och vi kunna göra en treflig kanotfärd genom Jämsä till Päijänne.

Från Petäjävesi station löper banan genom vackra trakter, följande under par kilometer stranden af den intagande *Huhtijärvi*, hvarpå den leder förbi *Koskensaari* järnbruk och träullfabrik (eg. handl. Joh. Waltonen) till *Kintaus station*, 53 km.

Häriifrån slingrar sig banan utefter stranden af den vackra *Kintausjärvi*, leder öfver *Vesanganjärvi* utmed en lång och smal ås och anländer till *Vesanka station* på stranden af nämnda sjö, 67 km. Häriifrån fortsättes banan utefter stranden af sjöarna *Ruokapuoleinen* och *Kölmiöjärvi*, slingrande sig i dällderna mellan höga backar, tills den före ankomsten till Jyväskylä, 2 km från staden, i närheten af Korkeakoski fabrik (eg. kommerser. Parviainen) gör en tvär vändning åt nordost, hvarvid en härlig utsikt öfver staden och Jyväsjärvi öppnar sig för vår blick.

Häriifrån sluttar banvallen, hvilken delvis är uppförd i själfva Jyväsjärvi, ganska brant. Vid densamma ligga Mattila gård och flere smärre byggnader, medan på samma sida litet längre bort seminariets byggnader äro synliga. Förbi den täcka villan i Strandparken och stadens ångbåtsbryggor för oss nu tåget till *Jyväskylä station* (se sid. 11).

Banan fortsättes därpå till en början utmed stranden af Jyväsjärvi, hvarpå en ståtlig järnbro leder öfver Tourujokis djupa ådal. Banan löper fram öfver en mo, parallel med landsvägen, genom låg tallskog. Längre borta ligga stensamlingar, ängsmarker och par mindre gårdar på stränderna af ensliga sjöar, till dess man åter kommer till backiga trakter. Efter det banan korsat landsvägen, komma vi till odlade näjder i den välmående byn Leppävesi på stranden af en lika benämnd sjö (se sid. 41). Bakom en vik, in-

vid landsvägen höjer sig en ståtlig gård, Järvinna (eg. häradsh. Hjelt). Dessa trakter äro välodlade, och jordmännen är ganska frukthar. En myckenhet ängsmarker väntar dock ännu odlaren. Skogen är fattig så långt ögat når. Åter ser man blott steniga trakter med små sjöar här och där. Banan genomskär Ketunkangas, hvilken djupa och långa genomskärning kostat tid och möda. Därpå blifva Wuojärvi och Laukas kyrka bakom densamma synliga. Näjden är välodlad; marken tillhör Kankaanpää gård (eg. possess. Ekqvist).

Laukas station, till hvilken vi nu anlända, ligger på en skogsbevuxen backsluttning.

Endast några kilometers väg skiljer oss från Laukas intagande kyrkoby (se sid. 36).

Från Laukas station fortsättes banan utefter stranden af Vuojärvi, tills den löper in på en ofructbar mo. Gles björkskog, ängsmarker, ensliga människoboningar äro det enda man ser. Men så snart banan närmar sig stranden af Saravesi, öppnar sig en härlig utsikt för den resandes blick. Banan löper utmed stranden af nämnda sjö ända till Kuusaankoski (se sid. 39), genom hvilken mäktiga, skummande förs Saarijärvi- och Wiitasaari stora vattenstråtar utflyta i Saravesi. Vid stranden af denna ligger Laukas kyrka. Genom Laukkavirta flyter vattenmassan till Leppävesi och därifrån genom Haapakoski till Päijänne (se sid. 14).

Ett stycke från Kuusaankoski, på hvars strand några boningshus äro uppförda (se sid. 39) ligger *Kuusaa station*.

Efter omvexlande bilder af småodlingar, boningshus och ängar, se vi oss försatta i en skogig ödemark genom hvilken banan leder. Snart se vi blott en obebyggd skogsmark, sköflad af yxan, som lämnat blott fattig småskog orörd. Vi se kärr och moras, mellan hvilka sandmoar höja sig, eller ock glimtar ett litet träsk fram midt i kärret.

Så snart banan uppnått stranden af den med Keitele i förbindelse stående Suojärvi, kan man redan skönja *Suolahti*.

Vi finna åter bebyggda och bebrukade trakter. Odlingen är dock ännu i sin linda, i det att endast par stycken gårdar finnas här. Den vida viken i Keitele och bibanan till Äänekoski (se sid. 37, 38), med hvars anläggning man nyss vidtagit, utvisa dock tydligt, hvart rörelsen kommer att riktas.

Alla förutsättningar förefinnas för Suolahti att blifva en ort med liflig rörelse.

Jyväskylä.

I hjärtat af Mellersta-Finland befinner sig på en mot Jyväsjärvi sluttande slött i skydd af en tallbevuxen ås den lilla, anspråkslösa staden Jyväskylä, som härintill varit så godt som utestängd från den stora världens sträfvanden.

Jyväskylä erhöll stadsprivilegier år 1837. Staden har ännu ej vunnit mycket i tillväxt; bristfälliga kommunikationsmedel hafva härtills lagt hinder i vägen för dess rörelse och utveckling. Den har utgjort ett litet samhälle för sig, dit främlingen endast af en händelse förrrat sig.

Beläget som Jyväskylä är vid Päijännes norra ända, hafva de ångbåtar, hvilka förmedla trafiken öfver nämnda sjö, under sommartid utgjort enda kommunikationsmedel af betydighet åt söder. Därför har äfven ångbåtstrafiken tagit lifligt uppsving.

Denna trafik upprätthålles numera af en mängd passagerare- och lastångare, hvilka göra regelbundna, dagliga turer.

Om vintern däremot har Jyväskylä varit liksom begravet bland drifvorna. Några samfärdsmedel af betydighet ha sålunda ej förefunnits, om man undantager de nämnda ångbåtarne under sommartid.

Detta förhållande har dock redan i grund förändrats till ett bättre, i det att Haapamäki—Suolahti-banan blifvit upplåten för trafik.

Det underlättade tillträdet till Jyväskylä och Mellersta-Finland öfverhufvud har äfven redan börjat göra nya, vidsträckta områden tillgängliga för turistströmmen.

Jyväskylä är — såsom sagdt, — beläget på stranden af Jyväsjärvi, hvilken sjö genom Äijälä sund står i förbindelse med nordligaste hörnet af Päijänne.

Stadens område sluttar sakta mot Jyväsjärvi; högsta delen af detsamma bildar en vacker, skogbevuxen ås.

Den lilla staden tillväxer snabbt. Invånareantalet är nu ungefär 3,000. Byggnaderna utgöras till största delen af anspråkslösa trähus, hvilka dock, regelbundet uppförda som de äro, se särdeles täcka ut i skydd af träden. Egendomliga te sig de breda, raka, icke stenlagda gatorna, i hvilkas yttersta ända man skönjer ett litet, nätt landskap.

Sommartid är staden särskildt förtjusande med sina små trädgårdar och planteringar. Den resande har städse funnit behag i densamma och gärna dröjt där en tid.

Bland stadens vackraste delar nämnes först *Jyväskylä* ås. Den är bevuxen med ståtlig, ymnig tallskog och har förvandlats till en park, försedd med slingrande gångar, vid hvilka här och där sittplatser blifvit anbrakta. Åsen är brant på bägge sidor och från dess högsta del, öfver hvilken en naturlig väg leder, öppna sig de vackraste utsikter åt öster och väster för vår blick.

Den skönaste och vidsträcktaste utsikten har man från *Ihantola utsiktstorn*, som befinner sig på norra ändan af åsen. Därifrån kan man se milslångt åt alla håll.

I öster kan man se staden vid foten af åsen och bakom den Jyväsjärvi med dess ångbåtar och segelslupar samt Äijälä sund, medan det längre bort belägna Päijännes fjärdar glimta fram mellan mörka skogsbevuxna höjder. — I norr skönjer man förtjusande vattendrag: Tuomiojärvi, Palokkajärvi och längst borta Alvajärvi. Omgifningarna kring dessa sjöar äro bebrukade och bebyggda. — Åt söder ser man själfva åsen och det höga Ronnimäki bakom den samma. — Utsikten i sin helhet gör ett gladt intryck.

I söder genomskäres åsen af landsvägen till Keuru, och från randen af denna djupa genomskärning af den höga sandåsen ha vi utsikt öfver seminariets ståtliga byggnadskomplex och öfver en förstad till Jyväskylä, den s. k. »Mäkimatin mäki» med dess gråa, oordnad om hvarandra uppförda stugor. Högst uppe på toppen af kullen reser sig en ljusmålad, två våningar hög byggnad i skygd af lum-miga träd (egare lektor W. Wegelius).

Vid stranden, ofvanom bryggorna har staden en liten, lummig björkpark på en kulle, vid hvars fot tåget ilar fram. Det är den s. k. *Strandparken* med en täck villa, hvars torn höjer sig öfver trädtopparna. Villan inrymmer ett värds-hus, * hvars sal är särdeles hemtrefligt och smakfullt inredd. Under sommarhettan finner man här i skydd af ståtliga björkar en sval och angenäm uppehållsort.

I södra delen af staden ha vi åter »*Lounaispuisto*» med yfviga löfträd. Här ha sittplatser i mängd anbrakts, hvar-jämte här uppförts en sång- och musikestrad och en tala-rekater. En mindre utskänkning är här äfven anordnad.

I denna park firades Finlands första allmänna *sångfest* år 1888.

Ett särskildt område för sig bildar söder om staden *Seminariet*. Dess stolta stenhus, vackra parker, planteringar och trädgård göra ett mäktigt intryck. Inrättningens område är till sin natur mycket omvexlande, bestående af låga kul-lar, dälдер och jämna ställen, på hvilka byggnaderna i effektfull ordning äro uppförda. I södra ändan af detta om-råde reser sig en vacker, tallbevuxen ås, medan västra de-len utgöres af en tallpark, i hvars midt ett litet träsk är beläget.

Allt befinner sig i mönstergill ordning på grund af god omvårdnad.

* Se prakt. anvisn. sid 11.

Praktiska anvisningar.

Ankomst med tåget! Stationen är belägen i utkanten af staden vid stranden af Jyväsjärvi. Hyrkuskar och bärare till buds.

Åkaretaxa: från stationen till staden 50 p. Inom stadens område 25 p. Beräkning enl. timme 2 mk.

Ankomst med ångbåt till bryggan på stranden invid staden; hyrkuskar och bärare.

Rum för resande: Societetshuset (invid torget), Hotell Wahlgrén (Stationsgatan), Fru Girsén och Nykterhetsvårdshuset (ändan af Vasagatan ofvanom ångbåtsbryggan).

Värdshus: Societetshuset, Hotel Wahlgrén, Strandparken och Nykterhetsvårdshuset.

Bad: Flere simhus vid stranden, bland andra stadens stora allmänna. Varma bad: Flinck (Vasagatan), Lähteelä (Strandg.) o. s. v.

Banker: Finlands Bank, Föreningsbanken, Nordiska Aktiebanken, Kansallispankki (filialer).

Mediciner erhållas från: Kiljanders apotek och Aspelins droghandel.

Fotografi-utens.-handel: Aspelins droghandel.

Reparationsverkstad för velocipeder: O. Manner, (Handelsg.).

Telegrafstation finnes, utom vid järnvägsstationen äfven i staden (Regeringsg.).

Telefon: Genom Jämsä till Tammerfors, står i förbindelse med interurbana telefonnätet. Åt norr ända till Wiitasaari.

Jyväs kyläs omgifningar.

Ankomst med ångbåt till Jyväs kylä: Nordligaste hörnet af Päijänne, hvilken utgör en fortsättning af den öppna Ristinselkä-fjärden, är ett vackert vattendrag, vid hvilket man ovillkorligen fäster sin uppmärksamhet. Täcka gårdar och stadsbornas sommarvillor skönjas här och där på holmar och uddar. På Kalasaari se vi *Päijänne segelsällskaps paviljong*. På östra sidan se vi den vidsträckta, höga ön *Vuorisalo* med en vacker villa »*Muuttokanta*» (eg. hr Säthren) på dess norra ända.

På en lummig björkbevuxen udde se vi norr om farleden villan »*Väinöla*» (eg. lektor J. Länkelä).

Alt tyder på, att staden ej mer är långt aflägsen.

Genom Äijälä sund, hvars stränder med sina sågverk* och sina byar erbjuda en liflig anblick, komma vi därpå till Jyväsjärvi. Stränderna af denna sjö äro bebrukade och bebyggda. Norr om Äijälä vik se vi den stora *Sulkula gård* (eg. kommerser. Parviainen). På södra sidan se vi åter *Äijälä* (eg. hr J. Törnroos).

Uppmärksamheten fästes nu vid Jyväs kylä stad, som i sin helhet står för vår blick såsom en täck, harmonisk bild af en landsortsstad. Trähusen i olika färger stå där, hemtrefliga, i skygd af lummiga träd. I stadens midt reser sig på torget en i götisk stil uppförd stenkyrka. Här och där reser sig stolt en tegelbyggnad ss. *Stadshuset*. Åt söder höja sig öfver andra de stolta seminariebyggnaderna. — På stranden råder lif och rörelse. Ett lokomotiv skyndar af och an vid stationen, släpande efter sig en lång rad vagnar. Vid bryggorna äro ångbåtar och segelslupar förtöjda. — Den täcka villan i björkparken på kullen invid stranden helsar den resande välkommen. Bakom denna lifliga, harmoniska tafla reser sig skyddande en mörk bakgrund, Jyväs kylä ås.

* Egare kommerserådet Johnsson.

Omgifningarna kring Jyväskylä stad: Såväl i stadens närhet som längre bort erbjuder Jyväskyläs omgifningar ännu mycket sevärdt.

Till de vackraste mest egendomliga partier i dessa näjder hör *Lohikoski*, en djup floddal, i hvars botten en strid å ilar fram (härigenom utfaller en vattenstråt i Jyväsjärvi). *Lohikoski* är säregen redan därigenom, att dess natur i många afseenden afviker från naturen öfverhufvud i dessa trakter. Något sydländskt, något genom en naturrevolution uppkommet ter sig här.

Vid besök af stället kan man begagna sig af vare sig land- eller sjöväg. Landvägen är blott omkr. 1 km lång utefter den åt norr ledande landsvägen. Invid stadens begravningsplats viker vägen af till *Lohikoski*, ledande in i en tallskog. Forsens brus når redan här örat. Vägen är dragen alldeles utefter randen af den väggbranta flodstranden, hvilken är rikt bevuxen med löfträd och på orten sällsynta växter. På motsatta sidan af strömfåran se vi ett stort pappersbruk med dess höga byggnader och söder om desamma bruksegarnes tornprydda hostadsbyggnader. Längre fram kommer man till en bro öfver ån till bruket, hvarifrån vägen leder till *Tourula by*.

Brukets sevärdheter kunna vi bese efter erhållet tillstånd af disponenten, som för detta ändamål välvilligt tillhandagår med vägvisare.

Ån kröker sig inom brukets område, och stranden vid denna krökning bildar en jämn slätt, hvilken i sin midt höjer sig som en egendomlig rund kulle, på hvars topp en täck paviljong blifvit uppförd. För sin form har kullen erhållit det betecknande namnet »*Sockertoppen*».

Sjövägen till *Lohikoski* är ännu mera omvexlande och behaglig. Roddaren, som vi i staden erhålla, rör oss rundt omkring *Lutakonniemi* till *Tourujoki*, längs hvilkens lugna yta vår båt mellan bebygda stränder sakta för oss fram. Vi färdas fram under järnvägs- och landsvägsbron förbi *Tourula garfveri*. Ett stycke längre fram befinner sig stadens begravningsplats på vänstra stranden, och kort därpå an-

komma vi till Lohikoski. Ofvanom Lohikoski kan man fortsätta färden längs ån och kommer då till Palokkajärvi (se sid. 17), hvars stränder äro bebyggda. Till Palokkajärvi utfaller en med roddbåt farbar å, som upprinner från Alvajärvi. Vid stranden af denna å — på en hög backe — se vi den naturskönt belägna prästgården i landsförsamlingen, *Jokela*. Båtfärden kan härifrån fortsättas ännu längre mot norr.

Till *Haapakoski* är man i tillfälle att begifva sig vare sig med roddbåt eller med någondera af ångbåtarne »Velamo» och »Toimi», hvilka göra turer dit flere gånger dagligen. Till färden åtgår omkring 1 timme. Under denna angenäma färd lär man sig känna de vackraste ställena inom Jyväskylä socken (se sid. 12). Haapakoski utfaller i Päijännes nordligaste vik, den vackra, långa Haapalahti, hvars östra strand är hög och dyster, ehuru här och där bland skogens trän framskymtande människoboningar gifva landskapet lif. Under färden se vi trakterna kring Äijälä sund, flere täcka gårdar och villor (se sid. 12), till hvilkas bryggor den lilla ångbåten viker in. Först anlöpes Väinölä (se sid. 12), därpå villan Muuttokanta på Vuorisalo holme. Högt uppe på det kittelformiga bärget på Vuorisalo ligger ett litet träsk. Holmen är för öfrigt rik på sällsynta insekter.

Så kommer man till *Huutokallio udde*, bebyggd med en täck villa (eg. magist. Hassell). Efter det båten dubblerat udden, fortsättes färden norrut till den långsträckt Haapakoski viken. Till väster ha vi då *Haapakumpu* (eg. Norra Päijänne flottningsbolag).

Vid stranden af Haapakoski är uppförd en stor ång- och vattensåg (eg. Finlands Wood-company) äfvensom en björksåg (eg. F. & J. Salvesén). I strömmen märkas tre forsar, Ylinen, Keskinen och Vaajankoski. På stranden af Ylinen ligger en villa (eg. handl. Sorsa), och af Keskinen fiskeriföreningens paviljong. Keskinen och Waaja äro belägna blott några stenkast från hvarandra, hvarifrån till Ylinen är omkr. 1 km väg. Stränderna på ömse sidor om forsarna äro höga och vackra.

För idkande af fiske i de laxrika forsarna bör tillstånd utvärkas af Haapakoski fiskeriförening. — Från högsta delen af det på östra stranden af forsén belägna, jättelikt höga, dystra Kanavuori har man en milsvid, vacker utsikt öfver Päijänne med dess holmar och sund. Denna utsikt erbjuder en storartad, men på samma gång dyster anblick. Skogen, den låga, enkla tallskogen tyckes sträcka sig så långt ögat når. Mot dess enformigt mörka grund bilda Päijännes silfverfärgade fjärdar, som här och där skymta fram, en angenäm kontrast. Utsikten erbjuder sålunda något egendomligt förtjusande, som gör starkt intryck på sinnet. — Jyväskylä stad och Laukas kyrka äro bland annat synliga härifrån.

Ett utsiktstorn håller man som bäst på att uppföra på Kanavuori.

Omkring 4 km norr om Jyväskylä ligger *Ronnimäki*, den högsta punkten inom Vasa län. Denna backe, af folket benämnd *Juurakkomäki*, höjer sig småningom öfver omgifningen, så att endast dess öfversta del är brant. Vid den åt landsvägen vettande sidan af densamma ligga egendomligt ordnade rader af stenar, hvilka enligt geologernas mening utgjort stranden af ett fordom här existerande haf.

Invid landsvägen mellan staden och *Ronnimäki* ligger *Korkeakoski* med en såg (tillhör kommerser. Parviainen). Öfver denna fors löper utesfater en hög ås Jyväskylä-banan (se sid. 6), korsande landsvägen ett stycke därifrån, litet förr än stadens område vidtager.

Bland märkliga ställen i närheten af Jyväskylä kunde ännu nämnas *Taulumäki* ås omkr. 1 km från staden åt norr. *Taulumäki* kyrka är belägen på ändan af denna ås, som likväl befinner sig längre åt sidan från landsvägen. Åsen, som utgör en fortsättning af Jyväskylä ås, är oansad, och öfver den leder en stenig gångstig, som behagfullt slingrar sig i den svala tallskogen, där man mellan talltopparna skönjer *Tuomiojärvi* invid åsens fot. I själfva skogen är uppförd en originell villa, *Hongisto* (eg. pastor Luoma), från hvars torn man har en vacker utsikt öfver *Tuomio*

och Palokkajärvi, hvilka genom ett smalt, skogbevuxet näs äro skilda från hvarandra.

Andra mindre märkliga, från staden längre bort belägna ställen skola vi fästa uppmärksamheten vid i förbindelse med beskrifningen öfver turiststråtarna.

Vårt norra turistområde.

Vårt norra turistområde omfattar Laukas härad, som utgör nordligaste delen af Tavastland. Häradet är den ostligaste delen af Wasa län, liggande mellan 62° och 63° 35' nordlig bredd med en utsträckning af 17 mil från norr till söder och en bredd af omkring 10 mil.

Suomenselkä skiljer vårt område i norr från Haapavesi härad i Österbottens och Uleåborgs län. I nordväst utgör Suomenselkä dess gräns mot Pedersö härad i Wasa län och i väster samt sydväst Suomenselkä och Hämeen-selkä mot Kuortane härad. I söder sträcker sig vårt område till Jämsä härad i Tavastehus län. I öster stöter det till Savolaks i dess tre västliga härad nämligen S:t Michels, Rautalampi och Kuopio. Det förstnämnda af dessa tillhör S:t Michels län, de två senare Kuopio län.

Till sin natur är området ojämnt och skiljer sig i hög grad från trakterna på andra sidan om Suomenselkä. Slätter äro här sällsynta. Backar och åsar med mellanliggande vattendrag utgöra det karakteristiska för naturen öfveralt i vårt område. Allestädes möter oss denna samma bild. Stora, tätä, delvis ännu väl bibehållna skogar, dystra stenbrott, små kärr äro allmänna. Vårt område är sjöarnas, träskens åarnas och de små forsarnas land. Vattendragen bilda otaliga stråtar, hvilka förenade utfalla i Päijänne för att därifrån slutligen genom Kymmene älf utflyta i Finska viken.

I. Turiststråten.

A. Färd till lands.

Jyväskylä—Urais—Saarijärvi—Karstula—Kivijärvi.

Jyväskylä—Urais. Början af färden från Jyväskylä norrut är mycket förtjusande. En rak väg med täcka, af björkar beskuggade gångar på bägge sidor för oss till *Taulumäki*, på hvilken landsförsamlingens kyrka är belägen. Här, en km från staden viker vägen af till Urais och Laukas.

Då vi följa vägen till Urais, som leder genom en naturskön trakt, se vi på bägge sidor om vägen täcka byggnader bland åkrar och bebrukade marker. På ena sidan, åt väster, ligger Tuomiojärvi, på den andra Palokkajärvi. En liten å, som förenar dessa bägge sjöar genomskär landsvägen (se sid. 13). Vid utloppet af denna å ligger en nätt villa, *Kivelä* (eg. rekt. Kahelin) och en liten sträcka längre fram invid landsvägen *Wilkas* (eg. borgm. Aejmelaeus). Landsvägen är dragen utmed stranden af Palokkajärvi, och under hela denna del af färden se vi denna sjö med dess vackra, löfbeprydda stränder och kunna skönja byggnaderna på stränderna; bland dessa må nämnas villan *Paloniemi* (eg. handl. Fredriksson), *Mannila* och *Jokela* prästgård (prosten Heikel).

Dessa täcka sjölandskap och löfskogar se vi ända tills omkr. en mil från staden naturen förvandlas, i det att vägen leder genom enformiga, tröttande moar.

Halfannan mil från staden förgrenar sig vägen och en ödslig väg viker af till *Tikkamannila* och *Tikkakoski*, ledande genom en dyster sockenskog. Vid Tikkakoski äro uppförda mekanisk värkstad, såg och kvarn (eg. hr Stenij).

Vi förbigå denna in i ödemarken ledande väg och fortsätta vår färd.

Två mil från staden på halfva vägen mellan Jyväskylä och Uurais ligger *Ränssi* stora, präktiga *gästgifveri*, hvilket för den resande utgör en lämplig hviloplats, i det att rummen äro snygga och rymliga, och enkel kost står till buds.

Det drager ej långt ut på tiden, förrän man härifrån anländt till Uurais. Vägen är gammal, hård landsväg, på hvilken velocipedisten är i tillfälle att bekvämt färdas ned för kilometers långa, sakta sluttande backar ända till Uurais kyrka.

Den senaste sträckan löper landsvägen genom obodda trakter, hvarest blott stundom någon liten skogssjö i en djup dal skänker det enformiga skogslandskapet lif. Men förr än känslan af ödemarkens enslighet hunnit bemäktiga oss, befinna vi oss plötsligt i midten af en by: Uurais kyrkoby.

Uurais socken. *

Uurais är en liten anspråkslös inlandssocken, glest, men jämt bebodd. Socken var ursprungligen ett kapell, till hvilket hörde byalag af Laukas och Saarijärvi. Alldeles nyligen har kommunen erhållit sockenrättighet.

Denna socken är till sin natur särdeles backig. Öfverallt vexla branta åsar och djupa dalar.

* Folket benämner socknen vanligen Kuukka. Stundom kallas den äfven ännu Kuukkajärvi. Folksägnen täljer, att en gång Väinämöinen med sin hustru åkt till denna trakt, men att hustrun på en af de höga åsarna fallit ur pulkan och störtat utför branten ned i dalen. Af gummans tårar uppkom Akonjärvi. Renen skyggade, rusade framåt i full fart och stjälppte pulkan, så att Väinämöinen trillade (kuukahti) ned i dalen, hvaraf trakten erhöll namnet »Kuukka».

Någon större sjö finnes ej inom socknen men däremot en stor mängd små sjöar och träsk. Orsaken härtill torde kunna sökas just i traktens backiga natur med dess djupa dalar, hvilka gifvit socknen dess namn Uurais (rik på fåror). Detta namn inbegriper just de mest karakteriserande egenkaperna hos trakten.

Kyrkobyn. Den resande, som färdas norrut till Saarijärvi, kan redan på genomresan få en klar inblick i socknens natur, i det att han i trakten af Uurais kyrkoby kan lära känna alla de karaktäristiska dragen hos densamma och får se de namnvärdaste naturskönheter, som trakten eger.

Själftva kyrkobyn är liten. Bland de på höga backar uppförda byggnaderna kunde nämnas folkskolan väster om landsvägen på toppen af en hög backe. Denna stupar väggbrant ned mot Kuukkajärvi, på hvars motsatta strand en annan lika brant backe, det dystert sköna *Aittovuori* bärg reser sig. Bärget ger en bild af ursprunglig naturskönhet, bevuxet som det är med oansad skog och betäckt med kärftva stensamlingar. Landskapet gör starkt intryck genom sin dysterhet och sina djärfva kraftfulla former.

Den egendomliga naturen i Uurais är målande framställd i just detta landskap.

Bland andra naturskönheter i Uurais må nämnas *Akonmäki* invid landsvägen till Multia på stranden af Akonjärvi (se sid. 20). Från detta bärg, hvilket — såsom det påstås — är den högsta kullen i Uurais, skönjas långt borta vattendragen i Uurais och skogsmarker, hörande till sju olika socknar. Själftva kullen ådrager sig ingen uppmärksamhet, emedan den ser låg och obetydlig ut. Den är ock lätt att bestiga. Vägvisare erhålles från den närbelägna gården invid Uurais och Multia vägars korsning.

Landsvägarne. Den från söder kommande landsvägen förenar sig omkr. 1 km söder om Uurais kyrka till Multia, dit vägalängden utgör $3\frac{1}{2}$ mil. Denna väg kan nog för velocipedister rekommenderas. Så långt vägen följer Uurais vattendrag erbjuder den mycket sevärdt, men därefter leder den genom enformiga kärr ända till Multia, par mil från

Keuru kyrka. Vägen från Multia till Keuru är dock naturskönare än från Urais till Multia.

Från Urais kyrka är afståndet till följande *gästgifveri*, *Keskustalo*, åt norr 12 km och därifrån till Saarijärvi något längre. Denna väg befinner sig i ganska godt skick.

Omkring 1 km söderom Urais kyrka afviker från landsvägen en byaväg, som förenar densamma med allmänna landsvägen mellan Saarijärvi och Laukas. Denna väg är visserligen ej särdeles lämplig för velocipedister, men dess längd utgör blott 1 mil och afståndet från Urais kyrka till Laukas är denna väg 4 mil.

Vattendrag: Några vattenstråtar af betydighet finnas ej i Urais. En mängd med hvarandra förbundna småsjöar bilda likväl kortare stråtar. Utefter en dylik sträcker sig vägen från Urais till Multia.

Vid det ställe, där vägen till Multia viker af, ligger en liten täck sjö, *Akonjärvi*, från hvilken en bäck leder till *Sääkspää*. På stranden af denna sjö ligger Urais naturskönt belägna prästgård, till hvilken vägen tager af från den till Multia ledande, invid andra ändan af *Akonjärvi*. *Sääkspää* är en omkring 3 km lång sjö med långa, af löfskog betäckta stränder. Den står genom ett smalt sund i förbindelse med *Kyynämöinen* i söder, hvilken sjö, omkr. $\frac{1}{2}$ mil lång, är den största i socknen. *Kyynämöinen*s stränder äro beväxta med löfskog och förefalla något enformiga. I sydost förenar sig med *Kyynämöinen* en liten sjö vid namn *Tehlo*.

En holme i *Sääkspää* sjö användes fordom, möjligen på 1600-talet, som begravningsplats. Vid närmare granskning finner man ännu mossbelupna grafkullar, hvarjämte fornfynd gjorts på holmen.

Om man begagnar sig af ofvannämnda vattendrag blir vägalängden till Multia förkortad med 1 mil.

Dessa sjöar utfalla liksom stora och lilla. *Kuukajärvi* i *Lannevesi*, som åter står i förbindelse med vattendragen i norr.

Gästgifverier: Det lilla gästgifveriet i Urais kyrkoby är i försvarligt skick. Tolf km från Urais vid vägen till

Saarijärvi ligger Keskustalo stora gästgifveri på naturskönt ställe invid Lannevesi.

Urais-Saarijärvi. Då vi fortsätta resan från Urais till Saarijärvi kunna vi iakttaga en stor förändring i naturen, hvilken nu blir högtidligt skön. Vid sidan om vägen växa höga furor och ståtlig blandskog. För den resandes blick står den stora, vackra sjön Lannevesi, och på bägge sidor om vägen höjer sig hög skog mot himlens blåa hvalf. Man känner liksom sinnet upphöjdt, känslan förädlad och fosterlandskärleken uppdrifven till sin högsta punkt. — Sådan är stämningen i Saarijärvi.

Efter en färd af omkring $1\frac{1}{2}$ mil kommer man till Keskustalo stora gästgifveri, som ligger naturskönt på Lannevesis högra strand. Högtidligheten i naturen tilltager alljämt. Efter det Lannevesi försvunnit ur synkretsen slingrar sig landsvägen in i en mörk skog, hvarest mellan furorna här och där en ensam skogssjö glimtar fram, dold i en ursprunglig natur.

Efter att hafva färdats 6 km förbi Tarvaala jordbrukskola, anlånda vi till de höga åsarna i Saarijärvi kyrkoby. Vi befinna oss sålunda nu i midten af denna socken.

Saarijärvi socken.

Saarijärvi är en af Mellersta-Finlands vackraste trakter. Dess natur är i hög grad olik andra socknars: den är näml. mera storartad, mera dyster och allvarlig än naturen i den öfriga näjden. Den naturbeundran den åstadkommer hos människan är mäktig och djup. Där, i Saarijärvis ödemarker, känner man om någonstades, att man befinner sig i Finlands hjerta, i poesins afskilda, hemlighetsfulla hemland.

Naturen i Saarijärvi är altigenom vacker. Öfverallt framträder där för vår blick åter och åter en bild, till arten densamma, men med afseende å detaljerna omvexlande.

Där höjer sig plötsligt den dysterst sköna skogsödemarken till en hög ås, från hvars topp man ser vidsträckta ödemarkstrakter: mörka skogar. blånande sjöar och menniskoboningar, hvilka liksom förvillat sig i ödemarken.

Dessa vidsträckta ödemarker äro ännu till stor del ouppodlade, åt kulturen bevarade skogsmarker, om hvilka Runeberg säger, att man där kan färdas en hel dag utan att se en enda menniskoboning. På alla sidor omgifves vandraren af en dyster himmelshög skog med dess mörka hemligheter, och han ser den blå himmeln endast skymta fram öfver sitt hufvud mellan trädens toppar, tills skogen en smula öppnar sig, och han kommer till ett litet skogsträsk, hvars lugna yta den vilsna vindfläkten icke någonsin försmår krusa. »Dessa ödemarkers dunkla träsk bilda», säger Runeberg, »liksom ingången till den hemlighetsfulla underjorden».

Runeberg hade i sin ungdom bott i Saarijärvi. Hvilken inverkan denna natur utöfvade på honom veta vi alla och finna i hans naturbeskrifning Saarijärvis natur framställd i poesins förtrollande ljus.

Vackra och tillika betecknande för naturen i Saarijärvi äro de höga skogsåsarna och höjderna, från hvilka man vidt och brett ser ödemarkens natur med alla dess egendomligheter. Där växer vanligtvis grof barrskog, och det erbjuder den mest tjusande anblick, då man emellan de yfviga tallarna ser de vida vattnen med dess öar och uddar skimra i solljuset eller i augustinattens bleka månsken.

Oaktadt socknen är altigenom naturskön, finnas dock ställen, hvilka vare sig för den vackra och vidsträckta utsigt de erbjuda, eller till följd af någon annan omständighet äro särskildt anmärkningsvärda och i synnerhet för turisten betydelsefulla. Sådana ställen är den resande i tillfälle att se, om han kan dröja någon tid på orten och sålunda skaffa sig en bild af socknens naturskönheter och egendomligheter.

Kyrkobyn och dess omgifningar utgör den mest odlade del af socknen. Den erbjuder mycket naturskönt på samma gång den företer bilden af en stor, välmående landsortsby. Det tyckes som hade den bästa och mest utvecklade delen af socknens befolkning funnit sin bostad här på de höga skogsåsarnas slättmarker, hvarest Saarijärvis ödemarksnatur visar sig så storslagen och högtidlig.

Saarijärvi kyrkoby är bygd på utsprången af en lång, omvexlande ås, på dess smärre åsar och slättmarker. Denna ås börjar redan några kilometer söder om kyrkan. Dess topp omslingras af den söderifrån kommande landsvägen, hvilken därför erbjuder sköna och härliga utsigter. Denna ås kallas i början *Pitkämäki*, hvilken börjar ungef. 3 kilom. söder om kyrkan, smalnar i sin norra del erbjudande härliga utsigter åt de på två sidor sig sträckande Saarijärvi och Lumperoinen, men afbrytes nästan genast i kyrkobyn litet söder om kyrkan af ett sund, hvilket förenar Saarijärvi och den lilla Lumperoinen med hvarandra. Därifrån sänker åsen sig sedan och bildar en bred slätt, på hvilken Saarijärvi kyrka och kyrkoby äro bygda.

Norr om kyrkobyn höjer den sig åter till en vacker, väldig, tallbevuxen ås, som benämnes Saarijärvis Punkaharju. Längs ryggen af denna går landsvägen till Karstula. Den utgöres i början af en bred tallskog, men smalnar småningom och bildar en smal vacker skogsås ju längre man färdas längs den från kyrkan dit ledande stigen. Der skymta Saarijärvis många fjärdar fram mellan de stora yfviga tallarna. På andra sidan är en liten skogssjö belägen, hvari stränderna vackert spegla sig i vattnet. Denna är otvifvelaktigt en af Saarijärvis skönaste åsar. Man har börjat kalla den Runebergs ås till minne af vår store skalds vistelse i dessa trakter.

Heramäki. Då man kommande söderifrån färdas längs landsvägen och hunnit förbi kyrkan, ser man på östra sidan om landsvägen en hög backe, hvilken mörk och brant höjer sig bakom odlade fält och landt gårdar. Denna backe, benämnd Heramäki, är af betydlig höjd och därifrån är en

vidsträckt utsikt öfver kyrkoby och dess omnejd. Väl är höjden skogig och oröjd, men der skogen i någon mån är uthuggen erbjuder sig den vackraste utsikt. På Herämäki skall inom kort uppföras ett utsigtstorn; för närvarande fins på slutningen ett boningshus, hvilket för stället egendomlighet är lockande.

Mansikkaniemi och dess omnejd. Det emellan Saarijärvi och Lumperoinen befintliga sundets omgifningar på södra sidan om kyrkoby äro mycket hänförande. Invid landsvägen på sundets södra sida är apoteksbyggnaden med dess vackra trädgård; den ligger vid stranden af en vacker vik, hvilken genom ett smalt sund är skild från hufvudsjön; detta sund är beläget mellan tvenne de täckaste uddar midt emot apothekarens nyss nämnda villa. Den ena udden är mycket hög och lummig, beklädd med björkskog; på denna udde benämd Mansikkaniemi, har socknens klockare uppfört sin gård och bostad. På den yttersta udden växa vackra träd. Såsom något egendomligt må nämnas att kvistarne i trädens toppar äro på ett besynnerligt sätt förgrenade, så att man emellan grenarne i tvenne träd nära på i toppen uppbyggt med sittplatser försedda löfhyddor, upp till hvilka trappor leda. Naturens skönhet har nästan koncentrerats i Mansikkaniemis omgifningar och på detta lilla område anbragt en perla af den täckaste inhemska naturskönhet. Vägen till Mansikkaniemi viker af från stora landsvägen invid kyrkan. Midt emot udden är den långsmala Tarvaalanniemi, hvarest vexer vacker tallskog.

Kyrkobyns läge är i allo vackert; här hafva vi omnämnt det anmärkningsvärdaste. Sjelfva kyrkoby är stor och ståtlig: stora gårdar med präktiga planteringar och trädgårdar. Särskildt förtjenar att nämnas apotekar Lindholms herresäte midt i kyrkoby: dit hör en stor nyligen anlagd park, där man redan spårar något af stora världens smak. Doktor Waréns gård på slutningen af Herämäki nämde vi redan äfvensom apotekar Hjulmans villa samt kantor Holms Mansikkaniemi.

Turisten är välkommen gäst i hemmen; han har snart blifvit en gammal bekant hos den angenäma och glada ståndspersonsklassen, äfvensom hos den trefliga allmogebefolkningen och man ledsagar honom till alla sevärda ställen.

Öfriga anmärkningsvärda ställen i socknen. Då vi aflägsna oss längre bort från kyrkoby, finna vi oss öfverallt omgifna af Saarijärvis högtidliga natur. Här och där finnas ytterligare ställen, hvilka förtjena omnämnas.

Tarvaalas landtbruksskola är belägen vid allmänna landsvägen (se sid. 21, 34) ungefär 7 kilom. söder om Saarijärvi kyrka vid stranden af en flod, genom hvilken de på vestra sidan befintliga småsjöarna utgjuta sitt vatten i Summasjärvi. Stället är naturskönt; den stora lugna floden slingrar sig, korsande landsvägen, genom trakten.

Papinmäki, belägen ett par tre kilometer nordost om kyrkoby, på östra sidan om Saarijärvi midtemot herr Lilius' täcka villa, förtjenar äfven att nämnas för den vackra utsikt den erbjuder. Herr Lilius' villa, *Pajuniemi* benämnd, en ny modern, stilfull byggnad, är belägen i dalsänknings, vid landsvägens krökning invid stranden af Lumperoinens sjö.

Mahlu ödemark och Kulhanlinna. Genom egendomligt dystra trakter slingrar sig landsvägen, som norr om Saarijärvi kyrka viker af till Myllymäki. I början går landsvägen öfver Runebergs ås (se sid. 23) och förbi fältet för socknens nöjen och förlustelser, Matoranta, samt afbrytes vid Saarijärvis färjställe, men sedan börjar en dyster skog, hvilken i sig döljer mycken ursprunglig ödemarcksskönhet.

Mången känner afsky för stället, men det lockar naturbeundraren till sig. Här är nämligen Kulhanlinna, ett egendomligt högt berg midt i ödemarken. Tillträde dit är omöjligt utan vägvisare, och svårt är det att hitta därifrån tillbaka till människoboningar. Här invid landsvägen och dess omnejd, har, liksom till prydnad för ödemarken, uppstått den stora vidsträckta Mahlu by. Södra delen af byn, hvil-

kän bildas af talrika, spridda gårdar och kojor, benämnes Kulhanlinna. Omgifningarna äro af dyster skönhet. Afståndet från kyrkan är $1\frac{1}{2}$ mil.

Vattendragen i Saarijärvi upptagas här i sammanhang med vattenstråten Karstula—Äänekoski.

Landsvägarna och deras omgifningar. Vi hafva här ofvan redogjort för landsvägen från Jyväskylä till Uurainen och därifrån till Saarijärvi (se sid. 17, 18, 21). *Landsvägen från Saarijärvi till Viitasaari*, 55 km, är en för velocipedister ogynnsam och enformig ödemarksstråt. Vid Kolari gästgifveri (35 km) kan turisten likväl utbyta färden till lands mot en sjöresa öfver det vackra Vuosjärvi (se sid. 51 Wiitasaari). *Landsvägen från Saarijärvi till Myllymäki* 57 km (se sid. 25) går genom ödemarkstrakter. På midten är ett gästgifveri.

Från Saarijärvi till Karstula. Färden till lands. Till Karstula kan man färdas såväl till sjös som till lands. För den förstnämnda redogöres längre fram (se sid. 32, 33).

Vi skildra således här färden till lands. Flera af Saarijärvis trakter se vi vid den norrut ledande landsvägen. Den löper nämligen i början längs åsen. Här finnas nämligen små gårdar med vackert läge. — Vi färdas längs stranden af Saarijärvi. I trakten af Kolkanlahti förlora vi sjölandskapen ur sigte och här börja enformiga skogsmarker åt hvilka likväl små skogsträsk skänka omvexling. Sådant är landskapet, på få undantag när, ända tills man kommer till Karstula kyrka.

Förr än vi lemna Saarijärvi vilja vi ännu nämna den på dess strand befintliga prestgård, dit vägen viker af ifrån landsvägen, i innersta bugten af Kolkanlahti. *Prestgården* ligger på en vacker, lummig udde vid stranden af Saarijärvi. Den är en af landets ståtligaste prästgårdar och dess nya, präktiga karaktärsbyggnad torde vara det i den modernaste stil uppförda prestgårdsboställe i landet. Där finnes en stor gammal trädgård med olika, sällsynta trädslag. Då vi färdats några kilometer norrut från Kolkanlahti, komma vi till Saarijärvi reservkasern och anlända slutligen efter en färd

genom dystra skogar till *Kantala gästgifvaregård*, 15 km från kyrkbyn.

2½ km nordligare se vi åter en sjö glittra i väster: *Kalmarijärvi*. Vi befinna oss i Kalmari by, midt ibland odlade slättmarker. I denna by, alldeles invid landsvägen är en gammal herregård vid namn Kalmari, där skalden J. L. Runeberg i sin ungdom vistades som informator (år 1823).*

Norr om Kalmari går landsvägen öfver höga backar, hvarifrån man har en vidsträckt utsigt öfver Kalmari sjö och dess omgifningar. Landskapet blir allt mera enformigt: En stor, slät, tallbevuxen mo tager sin början. Vägen blir sämre: mjuk, sandig och därför något tröttande för velocipedisten. — Vi hafva lemnat bakom oss Saarijärvis vackra natur, med dess omvexlande scenerier och få göra bekant-skap med en annan, som redan påminner mycket om Österbottens enformiga slättmarker. I Kivijärvi och Karstula hafva vi dock ännu framför oss en bild af Mellersta-Finlands in-tagande naturskönhet, tills vi slutligen nå Österbotten.

Från Kantala gästgifveri hafva vi till Karstula en 20 km väg. Landsvägen emellan Saarijärvi och Karstula utgör således 35 km. 5 km söderut från Karstula kyrka grenar sig landsvägen till Kivijärvi och Karstula.

* Det lönar sig att besöka denna gamla herregård, som ännu i någon mon påminner om förgången prakt, i synnerhet dess åldriga rum, hvilka äro i samma skick som förr. På gården som fordom pryddes af en vacker allé och planteringar se vi nu en nött ovårdad gräslinda. Bakom förfallna uthus och en ovårdad trädgård är ett litet träsk, på hvars strand vi finna en vinkelformig torfbänk, som är anlagd af Runeberg själf.

I Ahola gård, som är belägen 2 km söderut har Runeberg också vistats som informator. Gården är invid landsvägen i en vacker björkdunge.

Karstula socken.

I Karstula socken se vi redan Mellersta-Finlands natur öfvergå i den österbottniska, om vi färdas efter vägen åt nordväst genom Perho och Vetil.

Naturen i Karstula är en bild af naturen i Saarijärvi men i en svagare, fattigare form; enligt österbottningens åsikt en bild af Mellersta-Finland, hvaremot en i Mellersta-Finland uppfödd anser socknen ega Österbottens natur. En resande, som färdas från norr är förtjust, hvaremot en från söder kommande ej röner något annat intryck än möjligen glädje öfver att den dystra, enformiga skogen är passerad, och att *Pääjärvi* äntligen skymtar fram mellan höjderna bakom Karstula kyrkoby.

Trakterna kring kyrkoby, hvilka endast äro för turisten af betydelse — ty socknens vidsträckta ödemarker torde det knapt löna sig att befara — äro öppna, odlade slätter, bland hvilka *Pääjärvis* vikar och fjärdar skimra. Landskapet gör ett uppfriskande, gladt intryck.

Ehuru Karstula socken har sitt intresse, finnes dock intet som en längre tid skulle kvarhålla turisten där.

I norra delen af Karstula 4 mil från kyrkan förvandlas naturen redan till österbottnisk. Trakten kring *Kyyjärvi* är den gräns, på hvars andra sida landets natur, befolkning och språk äro Österbottens. Härom kan den resande lätt öfvertyga sig.

Karstula kyrkoby är en välbygd och välmående landtby på stranden af *Pääjärvi*, på en öppen och jämn slätt. En af trä uppförd stor och rymlig, vacker korskyrka i byns midt torde knapt vara många årtionden gammal. Bland de många, stora, af odlingar omgifna gårdarna nämna vi Kruuk-kila. Handelsbutiker, apotek, postexpedition äro förlagda i kyrkoby, som genom telefon står i förbindelse med Jyväskylä och andra orter längre fram.

Märkliga ställen: Muhoksen kallio i närheten af apoteket. Vidsträckt utsikt öfver Pääjärvi och kyrkobyns omgifningar.

Kirkkomäki. Invid den till Myllymäki ledande landsvägen ett stycke från kyrkan ligger denna bärg med vacker vidsträckt utsikt öfver kyrkbyn och trakterna kring Pääjärvi.

Historiskt kända ställen i Karstula. Spår från 1808 års krig, då Otto v. Fieandt med sin trupp utkämpade strider här, ses ännu i Karstula. Som känt skulle v. Fieandt med sin trupp försvara vägen från Jyväskylä till Gamlakarleby, men måste draga sig tillbaka till Karstula, hvarest han led ett nederlag. En gammal lada, på Kruukkila gårds mark, kvarstår ännu som minne från denna tid. På flere ställen genomborrad af kanonkulor, som den är, har man låtit den kvarstå som ett historiskt minne.

I Lintulaks omkr. $1\frac{1}{2}$ mil från kyrkan norrut se vi det egentliga slagfältet, där Fieandt led det nederlag, som tvang honom att retirera, medan fiendens framträngande mot norr tvang den finska armén att draga sig tillbaka till Österbotten.

Landsvägar och gästgifverier.

Gästgifveriet i Karstula kyrkoby är i försvarligt skick; två rum äro upplåtna för resande. Fördelaktigast vore att anskaffa kvarter i någon gård, där man tillika kunde erhålla råd angående färden.

Landsvägen från Karstula till Myllymäki 55 km. Denna nya och för velocipedisten mindre lämpliga väg leder vid Riuttasalmi färjställe, en grundlig km från Karstula kyrka, öfver Pääjärvi. Första delen af vägen leder genom natursköna näjder, men snart nog förvandlas landskapet till en

dyster ödemark. Enformig och obebyggd är hela sträckan ända till Myllymäki.

Gästgifverier invid denna väg: Afståndet från Karstula kyrkoby till följande gästgifveri är 27 km, och härifrån till därpå följande 10 km. Detta senare gästgifveri, *Wäätäinen* ligger inom Multia vid den vägförening där landsvägen från Saarijärvi till Myllymäki förenar sig med denna väg. *Wäätäinen* är ett dugligt gästgifveri.

Landsvägen från Karstula till Kivijärvi = vägen till Vasa. 6 km från Karstula kyrkoby, åt öster komma vi till den till Vasa ledande, allmänna landsvägen (samma väg, för hvilken vi redogjorde i sammanhang med beskrifningen öfver färden från Saarijärvi). Härifrån utgör afståndet till Saarijärvi kyrka 26 km och till Kantala gästgifveri 11 km (se sid. 27). Landsvägen gör här en böjning åt väster till Karstula och rakt åt norr. 3 km härifrån förenar sig en annan från Karstula kyrkoby ledande väg med allmänna landsvägen, hvilken, hård och jämn som den är, öfverhufvud är särdeles lämplig för velocipedister. Afståndet från Karstula kyrka till Kivijärvi utgör 44 km. Först leder vägen genom skogsmarker, därpå följer den stranden af Kivijärvi sjö (vackra omvexlande landskap) ända till Kivijärvi kyrka, hvarifrån den sträcker sig framåt till Österbotten. Fotgängaren kan från Karstula kyrkoby begagna sig af en genväg till Vasavägen.

Gästgifverier mellan Saarijärvi—Karstula—Kivijärvi. Från det första gästgifveriet, 1) *Kantala*, är afståndet till därpå följande, 2) *Takkala*, 26 km. Det sistnämnda är rymligt och snygt med 3 stora rum för resande. Därifrån är det 11 km väg till 3) *Tögriniemi* likaså dugligt gästgifveri.

Landsvägen från Karstula genom Perho och Vetil till Österbotten = Österbottniska vägen.

En gammal, i godt skick varande landsväg leder till Österbottens slättland. Några km från Karstula kyrka skiljer sig denna väg af från den till Vasalandsvägen ledande. I närheten af denna vägagren ligger *Korppis gästgifveri*, som är i godt skick. — Gästgifverier: 1) *Iso Mökkölä* 15 km från

Karstula kyrka åt norr på stranden af Kiminki sjö. (En km, förr än man från Karstula kyrka kommer till Iso Mökölä, tager en väg af till Kiiminki järnbruk, som ligger 2 km på sidan om vägen). 2) *Kotkanniemi* eller *Honkaniemi*, 12 km längre norrut i Kyyjärvi by (se sid. 28).

Omkring 2 km från Honkalahti ligger på stranden af Kyyvärvi *Lintulahti* välmående by med dess välhäfdade odlingar.

Under senaste finska krig utkämpades på dess område en strid under Otto v. Fieandts ledning. Som minnen från denna strid anträffar man ännu batterier, synnerligast på själfva slagfältet vid åstranden, i Kiiminki by samt mellan Lintulahti och Mättönen.

I Lintulahti by delar sig Österbottniska vägen i 2 grenar af hvilka den ena leder till Gamlakarleby (genom Perho) och den andra till Vasa (genom Alajärvi).

Kivijärvi (se sid. 57).

B. Färd till sjös

från Karstula till Äänekoski i Laukas.

Med Pääjärvi i Karstula vidtager den vattenstråt, som genom flere småsjöar, åar och forsar utfaller i Päijänne och Finska viken. Den utgör en ständig flottled, liksom äfven den stråt, som, upprinnande i Kivijärvi, genom Äänekoski i Laukas socken förenar sig med den förra. Dessa vattendrag äro ännu ganska okända för turisten. Näjderna kring dessa vackra, fiskrika sjöar, åar och forsar äro vidsträckt skogsmarker. Milliontals stock flottas ned till Päijänne längs dessa vattendrag.

Vi lämna nu en redogörelse öfver den förstnämnda stråten. — Efter att hafva vägledt turisten landsvägen från Mellersta-Finlands stad till Karstula använda vi vid återfärden sjövägen längs den s. k. Saarijärvi-stråten. Under vår färd öfver skogssjöarna, längs åarna och nedför forsarna se vi ånyo samma socknar, ehuru från annan synpunkt; vi se deras vattendrag med vikar, holmar och stränder.

Pääjärvi sjö är ej särdeles naturskön, ej heller fiskrik och saknar holmar, medan de dystra, steniga stränderna äro bevuxna med löf- eller tallskog.

Genom *Kouverois fors*, som dock ej är särdeles strid, så att man med lätthet kan ro äfven uppför densamma, utfaller *Pääjärvi* på ett afstånd af 10 km från Karstula kyrkoby i den täcka sjön *Hepolampi*. Vid denna finner den resande ett lämpligt härbärge i Hokkala gård, som ligger på en hög backe vid stranden. Från väster utfaller i *Hepolampi* genom en liten å *Kurajärvi*.

Genom *Heijostenkoski* (25 fot högt fall) flyta *Hepolampivattnen* framåt. (Vid forsens början ligger *Puromäki gård*, som eges af handlanden *Varvikko* i Karstula kyrkoby). Efter *Heijostenkoski* vidtager *Filippoisström*, som är 1 km lång och utvidgar sig till en sjö, *Tuhmalampi* med egendomligt vackra, branta, bärgiga stränder. Vid nedre ändan af den 3 verst långa sjön ligga tvänne snygga gårdar, benämnda *Ruunaniemi*.

Från *Tuhmalampi* leder *Tuhmakoski*, en vacker ström med löfklädda stränder. En gård, *Pirttiniemi*, ligger vid mynningen af den par km långa strömmen, som utfaller i *Kalmarijärvi*, en sjö med dystra, steniga stränder. Sistnämnda sjö är 2 km lång.

Invid *Kalmari* by är vägen dragen utefter sjöstranden se sid. 27), så att en resande på sträckan *Saarijärvi*—*Karstula* är i tillfälle att utbyta land- och sjöfärd mot hvarandra. *Kalmari* ligger 18 km från *Saarijärvi* och lika lång sträcka från *Karstula*.

En vacker ström leder från *Kalmarijärvi* åt söder: 1) *Roppila fors* med ett brant fall, 2) *Haapakoski*. Näjderna

kring denna ström äro natursköna och väl odlade. Pihlais gård utgör en lämplig uppehållsort. Strömmen utmynnar i den lilla sjön *Horonalainen*. Vid stranden af *Horonalainen* ligger ett gästgifveri, hvarifrån hästskjuts erhålles till *Karstula* och *Saarijärvi*.

Från *Horonalainen* utflyter *Lehtolan koski*. Hela trakten är tätt bebodd: gårdar och odlingar ses på bägge sidor. Vi komma nu till den vackra sjön *Vartejärvi*, som är en verst lång, smal och särdeles naturskön med höga, tätt bebyggda och välodlade stränder.

Nedanom sjön flyter *Muittarin koski* (utför denna fors liksom hos de förstnämnda med undantag af *Roppila* fors kan man lätt färdas med båt). Här kan man vika in i *Basilus Muittaris* och *Arvola* gårdar. Vid forsen finnes en handelsbutik. Landsvägen, som förenar *Kolkanlahti* med *Myllymäki* vägen, leder öfver denna fors.

Vi komma därpå till *Mahlunjärvi*. Från nyssnämnda fors sträcker sig *Mahlunjärvi* sjö, 5 km lång till nedan nämnda forsar. Sjöns stränder äro dystert sköna: steniga och höga.

Därifrån utflyter *Taipale* eller *Riekkö fors*, dit man från *Saarijärvi* kyrka kan göra treffliga utfärder. Godt kvarter och god mat erhålles i *Riekkö* och *Taipale* gårdar, alldeles invid forsen, som utfaller i *Saarijärvi*.

Saarijärvi är en vacker, till formen oregelbunden sjö, ej särdeles stor till omfånget, sjön är rik på holmar och stränderna äro höga och till största delen bevuxna med tallskog. Denna dystra, högtidliga skogssjö kan man se från långt håll från de talrika, höga åsarna och backarna i socknen. Sjöns natur är ej så mild som *Saimens*, utan gör ett mera storartadt och djupare intryck; stränderna skilja sig till sin natur i hög grad från t. ex. *Päijännes*.

Från *Saarijärvi* flyter vattenmassan åt söder genom öfre och nedre *Roikola forsar*, hvilka bägge kunna med båt befaras. Vid stranden af forsen ligga *Leuhu* gårdar, hvilka erbjuda den resande godt kvarter. 1 km längre fram ligger *Leuhun koski*, utför hvilken endast en van, modig styrman

kan fara lyckligt. Den $\frac{1}{2}$ km längre fram belägna *Saunakoski* kan ock befaras, liksom äfven nedan om densamma *Heinahonkoski*, som utfaller i den lilla 1 km långa *Kallinjärvi*. Vid denna sjö ligger ett snygt torp *Huippari* (kvarter och mat).

Efter att hafva färdats längs strömmen 1 km, kommer man till det ställe där strömmen afbryter landsvägen till *Saarijärvi* invid *Tarvaala* jordbruksskola (se sid. 21.) (Efter för flottning uppförd ränna kan *Tarvaala* fors befaras med båt.) Strömmen utmynnar i den stora, vackra sjön *Summasjärvi*. Öfver denna sjö färdas man $7\frac{1}{2}$ km till följande farbara fors *Summaskoski*, genom hvilken *Summasjärvi* har sitt utlopp åt söder. Vid forsens utflöde ur *Summasjärvi* ligger den stora holmen *Lamposaari*, som är utmärkt vacker, bevuxen med löfskog och delvis bebrukad. Holmen utgör ett förlofvadt land för harjagt. Forsen kan längs flottningsrännan befaras. Den är rik på lax. Som en 2 km lång ström utfaller forsen slutligen i den natursköna, smala sjön *Kiimasjärvi*, hvars höga stränder äro bevuxna med löfskog och delvis bebyggda.

I *Kiimasjärvi* utfaller från norr *Pyhäjärvi* genom *Parantola fors*, som genomskär landsvägen mellan *Laukas* och *Saarijärvi* omkring 15 km från sistnämnda sockens kyrka. En resande mellan *Saarijärvi* och *Laukas* kan utbyta land- och sjöväg mot hvarandra, liksom den resande från *Laukas* till *Wiitasaari* här kan komma genare fram genom att färdas öfver *Pyhäjärvi*. Utbytet sker kanske dock lättare vid *Möttönen* (se sid. 42). Vid södra ändan af *Kiimasjärvi* ligger ett gästgifveri.

Kiimasjärvi har sitt aflopp åt söder genom flere efter hvarandra belägna forsar, hvilka alla äro mycket natursköna med sina löfpnydda stränder: 1) *Kiimaskoski*, litet lägre ned 2) *Aittokoski* och ännu litet lägre ned 3) *Hielamonkoski* (26 fot hög). Vid denna fors är man betänkt på att bygga ett pappersbruk, som skulle förbruka 2,000 hästkrafter. Forsen är rik på lax. Från dess fortsättning, en 1 km lång ström, komma vi till *Warvaskoski* och till den

på en kms afstånd därifrån belägna *Suojoki* (eg. Piilonen, *Äänekoski*), på hvars strand en ståtlig gård är belägen. Genom en liten fors, *Wäätämäkoski*, utfalla vattnen till *Naa-rajärvi*, som genom *Naarakoski* (15 à 16 fot högt fall) står i förbindelse med *Kuhnamo*.

Afståndet mellan *Heijostenkoski* och *Kuhnamo* är 66 ryska verst = 70 km.

I *Kuhnamo* sjö utfaller äfven en annan stor vattenstråt genom *Äänekoski* och *Mämminkoski*. Bägge stråtarna fortsättas, förenade, ända till *Päijänne**)

II. Turiststråten

*Jyväskylä—Laukas—Sumiainen—Konginkangas—
Wiitasaari—Pihtipudas.*

J y v ä s k y l ä — L a u k a s . *Resa med järnväg:* Se *Haapamäki—Suolahti* banan (sid. 6).

Sjövägen är ovilkorligen den fördelaktigaste.

Landvägen: Då vi från *Jyväskylä* begifva oss norrut delar sig vägen invid *Jyväskylä* landsförsamlings kyrka, 1 km från staden, i två grenar, af hvilka den ena leder till *Saarijärvi*, (se sid. 17) den andra till *Laukas*. Vägen genomskäres i en djup dal af den å, som förenar *Palokkajärvi* med *Jyväsjärvi*. Uppe på backen viker vägen af till *Haapakoski*. Trakten är vacker och välodlad med några större gårdar, bland hvilka må nämnas *Harjula* egendom (eg. vice häradshöfding *Lilius*). Från däliden uppstiger vägen till den dystra, enformiga *Seppälä-mon*, som är

*) Fortsättes i redogörelsen öfver *Laukas* socken (sid 37).

närmare en mil lång. Järnvägen och landsvägen löpa här parallelt med hvarandra. Omkring 1 mils väg, förrän man kommer till Laukas kyrka, äro trakterna bebyggda och bebrukade. Landsvägen från Savolaks förenar sig här, 1 mil söderom Laukas kyrka, med den väg vi följa (se sid. 41). *Gästgifverier*: Från Jyväskylä 11 km ligger *Perttula* snygga gästgifveri. Rutala gård ligger $1\frac{1}{2}$ km härifrån på stranden af Leppävesi omgifven af en vacker granskog och med en härlig utsikt öfver nämnda sjö. Omkring 3 km längre fram är *Järvinlinna* ståtliga gård (eg. häradshöfd. Hjelt) belägen. — *Kärkkää* gästgifveri i Laukas, 17 km från föregående, är i godt skick; 2 rum för resande. Gästgifveriet ligger ej i själfva kyrkoby^{*)}, utan 4 km från densamma invid vägen till Sarijärvi.

Laukas socken.

Laukas socken är ovilkorligen för den resande den värderikaste i Mellersta-Finland. Få socknar kunna förete så mycket för turisten intressant som just denna. Den vattenstråt, som, genomflytande socknen, utfaller i Leppävesi och Päijänne, är otroligt rik på naturskönheter, de flesta af socknens natursköna ställen äro samlade kring dessa vattendrag. — Här finnas de största och vackraste forsarna i Mellersta-Finland. De äro alla i någon grad, några t. o. m. mycket laxrika.

Laukas socken är jämnt bebodd och välmående. De stora, prydliga gårdar, hvilka turisten under sina färder i skogsmarker eller öfver sjöarna stöter på, bära vittnesbörd om folkets välstånd och förmögenhet.

Laukas kyrkoby är belägen på en vacker plats vid Saravesi, där, hvarest den från nordväst kommande vatten-

^{*)} I kyrkobyⁿ finnes ej något gästgifveri.

stråten höjer sig rakt mot söder. — Någon kyrkoby i vanlig bemärkelse finnes ej i Laukas. Här finnes ingen sådan hopträngd massa af bostäder, som kännetecknar en vanlig kyrkoby. Kyrkan ligger inom en vacker tallskog på en hög hacke, hvarifrån man har en härlig utsikt öfver trakten och vattendragen. Vid foten af kullen finnes dock några byggnader: handelsbutiker, folkskola och på något afstånd från andra byggnader det rödmålade apotekshuset, omgifvet af höga, yfviga träd. Längre bort ligger socknens prästgård, *Pellosniemi*, på en vacker i Saravesi utskjutande udde. En vacker björkallé leder från kyrkobyen till densamma genom odlade marker. Prästgården ligger naturskönt vid sidan af en vacker, lummig trädgård; alt gör här ett lugnande, angenämt intryck. Naturen i hela omnäiden är idyllisk. En angenäm bild af en prästgård på landet!

Omgifningarna kring Laukas kyrka ha sin egen, omvexlande och trefliga prägel. Byggnaderna i kyrkobyen äro liksom strödda kring den söderut till Jyväskylä ledande vägen, hvilken ända bortom Kuhankoski mellan stora, skuggrika träd slingrar sig utmed stranden af de smala, natursköna vattnen. Gårdarna med sina byggnader äro uppförda på ett visst afstånd från hvarandra, omgifna af vackra odlingar. De äro välmående gårdar.

Laukas' vattendrag jämte omgifningar*).

Genom Naarakoski på gränsen mellan Saarijärvi och Laukas utfaller Saarijärvi-stråten i Kuhnamojärvi, som är belägen inom Laukas socken. Från norr utfalla Keitele vattnen genom *Äänekoski* och *Mämminkoski* i Kuhnamo.

*) Vattendragen i Laukas utgöra fortsättningen af tvänne stora stråtar (se sid. 31-35, 52-55), hvilka bägge förenas i Kuhnamo. Därför måste vi framställa dem som en fortsättning af de senare — som en sammanhängande vattenstråt, hvilken genom Haapakoski utfaller i Pääjänne.

Äänekoski hör till de största forsar i Mellersta-Finland. Den är en omkring 1 km lång, mäktig ström, som stundom jämn och kraftfull, stundom i stridigt fall störtar ned till Kuhnamo. Invid Äänekoski ligga en stor, ståtlig cellulosafabrik (eg. ingenjör Hammarén) och en såg (eg. Piilonen). Här råder liflig rörelse. En hel by har uppstått kring forsen: boningshus för den talrika arbetspersonalen äfvensom några större, sågegaren Piilonen tillhörande byggnader. Bland annat märkes här Mellersta-Finlands folkhögskola på stranden af den skummande, vackra forsen. Järnvägen till Suolahti och den lifliga ångbåtstrafiken på Keitele skänka denna ort lif och rörelse. Turisten kan vika in i sågegaren Piilonens*) trefna hem, där en främling städse är välkommen, och kan erhålla goda råd för färder i dessa trakter.

Mämminkoski är namnet på ett annat fall, genom hvilket Keitele utfaller i Kuhnamo. Denna fors är ännu naturskönare än Äänekoski. Dess stränder äro ej så bebyggda. Närmare sitt skummande utlopp delar sig forsen mellan sina vackra, skogbeklädda stränder, i det att små holmar, liksom blomsterkorgar stiga upp ur dess hvirflar.

Kuhnamo, en 10 km lång, smal sjö, är fattig på holmar, men stränderna äro vackra. På stranden 3 km från Äänekoski i riktning åt Mämmi reser sig en hög klippa, *Tärttävuori* med vacker vidsträckt utsikt mot Keitele och Saarijärvi. Åt andra sidan ha vi en vacker vattenstråt, bakom hvilken skönjes Laukas kyrka och kyrkoby. — Vid Äänekoski ligger ett högt bärg *Aänemäki*, hvarifrån en vidsträckt utsikt mot Saarijärvi och öfver dess vattendrag öppnar sig för vår blick. Keitele ser man ända till öfre Keitele och på dess stränder Sumiais och Konginkangas trakterna.

Kuhnamo sammandrager sig till den s. k. *Laukeeström*. Vid Haukansaari holme, i början af detta sund, äro några

*) Ombudsman för Tur. för. fil.

minnen från senaste krig förknippade. Bortre delen af strömmen, som är särdeles vacker med sina holmar och uddar, bär namnet *Pörrinsalmi* ända till *Pörrinsaari* vid *Luijankoski*.

Luijankoski, hvars nedre del kallas *Kapeekoski* eger ovilkorligen storartad och ursprunglig skönhet. Vid *Luijas* utlopp ur den smala, vackra *Pörrinsalmi* äro stränderna branta och bevuxna med gammal tallskog. Forsen slingrar sig skummande hvit på mörk grund, öfversköljande de små med löfskog prydda holmar, hvilka äro liksom kastade i dess famn. Stränderna äro skogiga nästan ända till forsens mynning, hvarest några smärre människoboningar äro uppförda. — Forsen är laxrik.

Kapeekoski utfaller i den omkring $1\frac{1}{2}$ mil långa, smala sjön *Watia*, hvars stränder äro vackra och omvexlande, än höga, än låga och mjuka. Från de skogklädda strandbackarna framskymta här och där byggnader. På södra stranden beundrar man en stor och ståtlig gård, *Watia* (eg. Adolf Peura*). *Vatiajärvi* är ej särdeles rik på holmar. Däremot är sjön fiskrik. Från väster utfaller i *Watia* *Peurunganjärvi*, på hvars strand ligger en stor gård *Karlvik*, f. d. en herrgård (eg. Kalle Rutanen).

Watia öfvergår slutligen i en ström, som utmynnar i *Kuusaankoski*, hvilken, bestående af tvänne mäktiga forsar utfaller i *Saravesi*. Den öfre forsen är väckligen storartad och kraftfull. En bro leder öfver densamma och en kvarn är anlagd vid dess strand. Vid östra stranden af forsen äro tvänne flottningsrännor anlagda — den enas sidor äro belagda med vacker gråsten — och mellan dessa rännor ha uppstått två lummiga holmar i forsen. Fiskerirättigheten i forsen är ej utarrenderad, hvarför man vanligen erhåller tillstånd till idkande af fiske efter gjord anhållan därom hos hemmansägaren *Hänninen*, hvars ståtliga gård reser sig på västra stranden, och som eger fiskerirättigheten i forsen.

*) Härbergerar resande och emottager sommargäster för längre tid.

Under forsen är vattnet lugnt, men straxt därpå störtar det åter fram i ett vackert, stridt fall i skygd af löfträd, hvilkas grenar liksom skyddande sträckas ut öfver de hvita, rena böljorna, medan en täck, lummig holme under forsen liksom lugnande delar de vildt framrusande hvirflarna. De lugnas och utfalla som en fridfull ström i Saravesi, där den höga järnvägsbron liksom en ståtlig triumfport är de från kampen återvändande böljorna till mötes.

På stranden af Watia vid Kuusaankoskis utlopp ligger Saar-Aho (eg. kapt. Ruuth). I närheten af Kuusaankoski ligger Kuusaa station, där landsväg och järnväg mötas (se sid. 7). Vid forsen är en liten by belägen; bland annat finnes här handelsbutik *) i ett tvåvånings trähus invid landsvägen. Par km västerom forsen ligger *Oitinmäki*, hvilken höga skogbeklädda backe ses redan från Watianjärvi. Därifrån har man en vidsträckt utsikt öfver Saravesi ända till Lievestuore-sjö bortom Laukas' kyrka. Stället är utomordentligt naturskönt; det skulle vara lämplig plats för ett utsiktstorn (marken tillhör kapt. Ruuth).

Saravesi är en öppen sjö utan holmar, som (5 km från Kuusaankoski) kröker sig kring Pellozniemi udde**), riktande vår färd rakt mot söder. I Saravesi utfaller — som känt — genom Tarvaalankoski Rautalampi stråten. Rätten till fiske i den laxrika Tarvaalankoski är utarrenderad till ett konsortium af herrar i Jyväskylä (man kan t. ex. vända sig till sakförar Wiik).

Från Saravesi utlöper åt söder en smal ström, *Laukavirta*, hvars stränder äro vackra, bebyggda och odlade. Från denna ström, hvars längd är 4 km, flyter vattenmassan framåt genom den mäktiga, mellan klippväggar framstörtande *Kuhankoski*. På öfversta delen af den med löfskog

*) Dess egare är handl. Häyrynen, som vänligt mottager den resande och gerna ger upplysningar om trakten.

**) Denna bildar liksom ett gängjärn, kring hvilket sjön vrides rakt söderut, hvaraf sjön torde fått sitt namn Sara(na)vesi.

bevuxna, täcka udde, kring hvilken forsen slingrar sig, är Harhala naturskönt belägna prästgård uppförd (kapell. Wilén, ombudsman för Tur. för. fil.).

Forsen är särdeles laxrik.

Alldeles invid landsvägen och forsstranden ligger nedanom Kuhankoski på ett vackert ställe *Kuhankoski gård*, från hvars fönster man har utsikt öfver forsen, och där man vanligen kan erhålla godt natthärberge. Gårdens vänliga husbonde ger gärna tillstånd att fiska i forsen och anskaffar van roddare.

Därpå vidtager *Rouvansalmi*, *Toronselkä* och *Wuonteenalmi*, hvilkas sammanlagda längd är omkring 6 km. Omgifningarna äro natursköna och till stor del odlade. Wuonteenalmi genomskär den söder ifrån, genom Leivonmäki från Savolaks, kommande landsvägen. Sundet slingrar sig omkring en vacker udde, på hvilken en stor gård, *Pernasaari*, ligger. Sundet öfver hvilket man färdas med färja, är, lik som dess omgifningar, sällsynt naturskönt och idylliskt. Turisten är en välkommen gäst i Pernasaari stora gård (eg. fru Enckell), som är belägen i en rik björkskog, på yttersta ändan af udden, alldeles invid landsvägen.

[Från sundet är afståndet efter landsvägen till Laukas kyrka 13 km. Åt motsatta hållet $1\frac{1}{2}$ km till Juntula gästgifveri (snygt, 3 rum för resande). Från Juntula är afståndet 5 km till Savio gård vid Leppävesi, hvarifrån ångbåten »Ahti» inom 1 timme för oss fram till Haapakoski (se sid. 14). Nämda båt förmedlar trafiken på linjen Toivakka—Haapakoski—Savio—Kuhankoski (se båten »Ahtis» turlista).]

Vi komma nu till den ganska vidsträckta sjön *Leppävesi*, hvars natur är något angenäm i det att stränderna äro lummiga och anspråkslösa. Två timmars fortsatt färd för oss till *Haapakoski*, genom hvilken hela denna stora vattenmassa utfaller i Päijänne (se sid. 14).

Landsvägar och märkliga ställen i Laukas socken.

Landsvägen till Saarijärvi (omkr. 60 km) leder delvis genom vackra, men till största delen genom enformiga trakter. Först följer vägen stranden af Peurunga sjö, bakom hvilken åt öster reser sig *Multamäki* med en härlig utsikt öfver Peurunga och dess omnejder. Omkring 1 mil från Laukas kyrka och 4 km västerom vägen ligger *Hitonhauta* med en egendomlig bärgsskrefva¹ och grotta².

Gästgifverier. Det första gästgifveriet på sträckan Laukas—Saarijärvi är *Koivisto*, som ligger 21 km från Laukas kyrka. (Vid Koivisto tager en byaväg af till Äänekoski, dit afståndet utgör 7 km). Öfver *Kuhnamo* färdas man med färja.

Till följande, *Iso-Hytiälä* gästgifveri, på stranden af *Kiimasjärvi* är afståndet 23 km.

[Saarijärvi-Laukas vattenstråten afbryter landsvägen i dessa trakter (se sid. 34) nära *Möttönen*.]

Därifrån är afståndet till Saarijärvi kyrka 21 km.

*Laukas—Sumiais*³ 31 km. Trakterna invid landsvägen äro till största delen enformiga skogsmarker, hvilka äro

¹ Bärgsskrefvan är lång och bred, på sina ställen smalare. Bred- den vexlar mellan 10 och 3 à 4 famnar. Väggarna stupa tvärbrant från klippan, som är så jämn, att man kan gå alldeles utefter randen af skrefvan, hvars djup är okänt.

² Under bärget är en djup grotta, som antagligen står i förbin- delse med bärgsskrefvan.

³ Invid denna väg ligger *Haapala hälsokälla*. Omkring 3 km från Kuusaa åt Sumiais viker en skogsstig af från landsvägen åt nordväst.

[Denna stig utgör egentligen en fortsättning af den gamla svenska landsväg, som, utgående från Jyväskylä—Urais (se sid. 17 18,) vägen leder förbi Tikkamannila och Vehniä gårdar till stranden af Kapeekoski. På

glest bebyggda. Endast några få gårdar skänka de dystra ödemarkerna lif. Vägen är temligen lämplig för velocipedisten. Till Kuusaankoski, öfver hvilken en bro leder, är afståndet från kyrkan omkring 8 km.

Gästgifverier. *Isolahti* gästgifveri är beläget 14 km från Laukas. Stor och ståtlig gård bland vidsträckta odlingar. Därifrån är afståndet till gästgifveriet i Sumiais kyrkoby 17 km.

Sjövägen Laukas—Sumiais (se Keitele, sid. 52).

Sumiais kapell.

Sumiais är ett kapell lydande under Laukas moderförsamling. Det nu själfständiga kapellet har bildats af skogsbyar, hörande till flere angränsande socknar. Dess kyrka ligger på ett naturskönt ställe vid Keitele. Naturen i Sumiais är en anspråkslös ödemarksnatur, som dock tillika är fängslande genom sin skönhet. Kyrkobyn, som är belägen på stranden af Keitele, gör ett angenämt intryck, sedd från sjösidan. De små byggnaderna, prästgården vid en liten bugt, omgifven af en trädgård, folkskolan, handelsbutiken och kyrkan i andra ändan af byn, med en bakgrund af mörk furuskog te sig särdeles täcka.

andra sidan forsen vidtager vägen åter och leder genom skogarna förbi Haapala till allmänna landsvägen.]

Från det ställe där stigen tager af är afståndet till källan omkring 3 km. Dennas vatten har stark smak och innehåller en stor mängd järn och svafvel. Många ha botat sina sjukdomar, gikt, hufvudvärk o. s. v. genom regelbundet intagande af vattnet. Afidne dr Schildt sände hit flere patienter. Källan är belägen på Haapala hemmans mark, på stranden af Wääräjarvi, midt i en äng. Apotekaren Eklund i Laukas och handl. Häyrynen i Kuusaa gifva närmare upplysningar.

Alldeles invid landsvägen, österom densamma och ett stycke söderom kyrkan ligger *Sumiaisjärvi*, som har en längd af par km; sjön, som är delvis synlig till landsvägen, står genom *Kuokanjoki* i förbindelse med Keitele. På dess strand höjer sig det höga *Ilomäki* med en vidsträckt utsikt öfver Keitele och skogsmarkerna i omnäjdén, där smärre sjöar skymta fram. *Ilomäki* är vidsträckt, så att flere gårdar med sina odlingar äro belägna på detsamma; bland dem märkes *Ilomäki* gård.

Omkring 8 km åt sydväst från kyrkan bildar Keitele en vik, *Syvälähti*, hvars vackra stränder äro bebyggda. Gårdar: Heikkilä, Raivio, Siistelä, Uustalo. Viken omgifves af höga backar, bland hvilka *Laulumäki* är högst och naturskönast.

En från kyrkan mot nordost utgående stig leder till *Rautianmäki* (på kartor *Pihlajamäki*) på ett afstånd af 5 km från kyrkan. Från denna höga, med löfskog beklädda backe har man en vidsträckt utsikt åt alla håll, bland annat öfver Keitele vattnen. Bredvid densamma reser sig ett litet lägre bärg, *Hypykkämäki*.

Österom *Rautianmäki* ligger en liten egendomlig, vacker sjö, *Pukarajärvi*, hvilken har en längd af närmare en mil, men blott är $\frac{1}{2}$ km bred. Tvänne små sjöar, en vid hvardera ändan af *Pukarajärvi*, stå genom ett sund i förbindelse med densamma. — Sjön är fiskrik. — Största delen af sjön ligger dock inom *Rautalampi* socken.

Gästgifveriet vid *Sumiais* kyrka är snyggt. Den resande bör ej försumma att besöka den lilla, täcka prästgården i norra ändan af kyrkobyn.

Sumiais—*Konginkangas*, 21 km, för velocipedister utm. lämplig väg. Landsvägen leder genom en högtidlig, vacker skog. Höga träd resa sig på bägge sidor om vägen. Keitele blir ofta nog synlig, sträckande sina vikar ända intill landsvägen. Mellan de höga furorna ser man än en lugn vik, än ett gammalt nothus på en udde, eller en af bärg omgifven vik på andra sidan sjön. Dessa bilder vexla oupphörligt. — Från färjstället öfver *Matilavirta* är afståndet till kyrkan

7 km. Kyrkobyn med kyrka och gårdar kan ses från backarna redan par km förrän man anländer till densamma.
Sjöväg efter Keitele (se Keitele, sid. 53).

Konginkangas* kapell.

Till Konginkangas kapell höra hufvudsakligen stora, jämna moar och en stor del af Keitele. Denna sjös stränder och holmar utgöra just kapellets prydnader.

Konginkangas kyrkoby är belägen på en öppen, mot Keitele sluttande mo, hvilken som en vidsträckt, hög udde delar Keitele i två delar, öfre och nedre Keitele. Norr om udden se vi den örika *Räihänselkä* fjärden, söder om densamma den långa och smala *Liimattalanlahti*. Den förra hör till öfre, den sistnämnda till nedre Keitele.

Vid södra ändan af *Liimattalanlahti* ligger *Pyryrylahti* by, dit en byväg leder från kyrkan; äfven sjöväg kan användas. (Från gästgifveriet i kyrkobyn erhålles båtskjuts; afståndet är $\frac{1}{2}$ km.) *Liimattala* eller *Pyryrylahti* är en stor by, den naturskönaste i Konginkangas. Här ligger det höga *Kotimäki*, ett af de högsta ställen i trakten, där inbyggarna i *Liimattala* afbränna sina midsommareldar. — Från *Liimattala* leder en 25 km lång väg** till *Äänekoski* (se sid. 38), dit man äfven med båt gerna färdas, ehuru regelbunden ångbåtstrafik upprätthålles på Keitele (äfven på linjen *Äänekoski*—*Matilanjärvi* (se sid. 44, 53)—*Konginkangas*. Från *Äänekoski* färdas man ofta genom *Liimattala* till *Konginkangas*.

* »Konginkangas» härledes från orden »gång» och »kangas». Härifrån ledde nämligen fordom en kyrkostig till *Rautalampi*.

** Denna väg försattes i en snar framtid i godt skick.

I midten af öfre Keitele ligger en stor vacker holme, *Iitsalonsaari*, bevuxen med yppig barrskog. Denna holme passeras vid färd till Wiitasaari. På motsatta sidan af Keitele i Rautalampi ligger *Liistonniemi*, par mil från kyrkan. Denna milslånga udde är bland de största i Keitele. Endast yttersta delen af densamma hör till Konginkangas. Ett högt bärg, *Liistonmaa*, med vidsträckt utsikt öfver Keitele vattnen är här beläget.

Såväl hvad rummen beträffar, som äfven i andra afseenden är *Konginkangas gästgifveri* ett af de bästa i Mellersta-Finland. Handelsbutik och telefon, åt norr till Wiitasaari, åt söder till Jyväskylä, finnas i gästgifveribyggnaden. Båtskjuts till Liimattala och Iitsalo (se följ.).

Konginkangas--Wiitasaari, 38 km. *Landväg*. Landsvägen från Konginkangas framåt är lika lämplig för velocipedister, jämn och hård; den leder genom omvexlande trakter utefter stranden af Keitele öfver vikar och åar.

Par km från kyrkan se vi en vacker gård vid namn *Kivelä* — blifvande prästgård. Några km längre fram ligger en naturskön gård, *Lintula*, vid stranden af *Lintulahti*. Landsvägen leder, 20 km från kyrkan, öfver Niinilahti, hvilken som en lång och smal, om ock i början litet bredare, vik af Keitele genomskär landsvägen. På stranden af denna vik fästes uppmärksamheten vid tvänne särdeles naturskönt belägna gårdar.

Gästgifverier: Det första gästgifveriet vid vägen från Konginkangas till Wiitasaari kallas Heikkilä eller Hannula och ligger i Hakala by, 11 km från kyrkan. Ganska stor gård med snygga rum. Därifrån 14 km till följande gästgifveri, Mattila, hvarifrån åter en mil till Hännilä färgställe, som ligger 4 km från gästgifveriet i Wiitasaari kyrkoby.

Sjöväg till Wiitasaari (se Keitele sid. 52).

Wiitasaari socken.

I Wiitasaari äro vi i tillfälle att beundra det finaste, mest harmoniska och skönaste i inlandsnaturen. Alt det odeladt hela, det idylliska, den konstnärliga harmonin mellan land och vatten, som utgör ett utmärkande drag hos landskapen i Mellersta-Finland, har här nått sin kulminationspunkt.

Dessa landskap väcka förädlande, lugna känslor, som städse kvarstå i sinnet, så snart man varit i tillfälle att ro utefter Keitele, landstiga på stranden vid Wiitasaari kyrka, bestiga de löfprydda kullarna och som en hurtig turist stiga upp i tornet af klockstapeln för att beundra de storartade landskapen kring Keitele.

Keitele är det just, som gör Wiitasaari så fängslande. Keitele delar den natursköna socknen i tvänne delar, trän-ger sig in öfveralt bland dess skogar, bildar holmar och uddar, hvilka utgöra en prydnad för sjön, lämnande orörda på stränderna de vackra klipporna, hängbjörkarna och de högtoppade furorna, hvilka spegla sig i sjöns yta.

Vid Wiitasaari kyrka ser man redan socknens natur i dess skönaste gestalt. Kyrkan är belägen på en holme, hvilken genom smala sund på bägge sidor är skild från fastlandet. Landsvägen är dragen öfver denna holme alldeles invid stranden, lämnande likväl vid själfva vattenbrynet rum för vackra träd, mellan hvilka Keiteles stora fjärd är synlig. På andra sidan vägen höjer sig åter holmen till en hög kulle, bevuxen med vacker löfskog. På toppen af kullen ligger kyrkan, hvars vackra ljusröda torn höjer sig öfver trädtopparna. Stränderna af denna holme och sunden omkring densamma äro fulla af den finaste naturskönhet.

Norr om holmen leder vägen öfver sundet, på hvars motsatta strand, på fastlandet, fordom stod i en vacker björkskog det hus, som såg Henrik Gabriel Porthan födas. Par-

ken användes nu som festplats till minne af vår store landsman. Sockenborna ha här upprest en stod, i hvilken den store aflidnes namn och födelse- samt dödsdatum äro inristade.

Vägen stiger därpå upp till den slätt, där Wiitasaari vidsträckta, vackra kyrkoby är belägen. Byns byggnader upptaga ett stort område: tvänne slätter och mellanliggande däld. Landsvägen löper midt genom byn. Norra delen af byn är högre belägen, så att man därifrån har utsikt öfver hela kyrkoby och trakterna kring den holme, på hvilken kyrkan är uppförd. Flere af husen i byn äro naturskönt belägna: *Apoteket* på den nämnda holmen, vid stranden af sundet, *prestgården* och litet afsides från andra *kapellansbostället* med vacker utsikt öfver kyrkosundet och holmen.

Vackra utsikter. Där landsvägen bortom kyrkoby nått högsta delen af backen, tager en smal stig af från vägen åt vänster. Denna stig leder till ett högt bärg, *Savimäki*. På detta vidsträckta bärg växa små tallar mellan de släta klippor, som betäcka marken. Åt väster se vi ett dystert landskap: barrskogar, mellan hvilka Keitele skymtar fram. På långt afstånd ses Muuruejärvi. Rundtomkring resa sig skogiga höjder, hvilkas fot Keitele sköljer.

Permosmäki. Bakom Keitele, midt emot Wiitasaari kyrka ligger Permosmäki. Sjöväg omkring 4 km och därpå 3 km till själfva bärget från stranden. Afståndet från landsvägen mellan Rautalampi och Wesanto utgör omkring 1 km. Permosmäki gör starkt intryck af ett alplandskap. Den är betäckt med barrskog. Norra branten är omöjlig att bestiga, betäckt som den är, med branta klippstycken. Bärget utgöres af en lång, dyster ås, som erbjuder en vidsträckt, storartad utsikt åt alla håll. I väster och söder se vi Keitele, höga kullar, belägna inom Saarijärvi, Laukas och Kivijärvi socknar, bärgsåsar på Keitele församlings område och trakterna kring Wiitasaari kyrkoby. Permosmäki är den högsta punkten inom Wiitasaari. Näst efter densamma i höjd följer *Luuvuori* i Ilmolahti by. Bärget är beläget på Emosenlahti gårds mark, dit man, efter att hafva färdats

15 km längs efter landsvägen från Wiitasaari kyrka till Konginkangas, kommer utefter en med kärra farbar byväg, som utgår från Mattila gästgifveri. Emosenlahti gård är snygg, och värdsfolket är vänligt, så att den resande där finner godt hårbärge. Från Luuvuori har man en vidsträckt, vacker utsikt öfver Keitele och bortom densamma ända till Laukas. I Emosenlahti, som är belägen vid en lika benämd vik emottagas sommargäster. *Halkovuori* är en vacker, hög skogsbacke i Jurvansalo midt emot Wiitasaari kyrka, på andra stranden af Keitele. Bärget ligger på Salonpää gårds mark på ett afstånd af par km från kyrkan. Vidsträckt utsikt; Keitele synlig åt alla håll, i öster Kymönselkä, i söder Suovanselkä.

Sommarbostäder. I Wiitasaari stå talrika, på Keiteles strand naturskönt belägna sommarbostäder till buds. Stora, snygga gårdar emottaga gerna sommargäster. Bland dem märkas: *Hakkarila*, på särdeles naturskönt ställe midt emot Wiitasaari kyrka, bakom Keitele. Väl inredda och snygga rum. — *Wermatsaari* nära kyrkan, fordom herrgård, där hvarje sommar främlingar tagit in. Gården kan inrymma par, tre familjer. Läget naturskönt. — *Salonpää*, 3 km från kyrkan, vid ångbåtsfarled. *Suovanniemi*, nära ångbåtsbrygga. Har ofta upplåtits för sommargäster. Äfven i flere andra gårdar kan man slå sig ned. Kronolänsmannen i Wiitasaari, Durchman, har lofvat att anskaffa önskad sommarbostad.

Forsarna, hvilka förbinda Kolimajärvi med Keitele, äro farbara och natursköna. Denna stråt genomskär landsvägen mellan Wiitasaari och Keitele (se sid. 51). Från Koskilahti i Kolimajärvi utlöper strömmen, som delar sig i 2 grenar, hvilka dock par km därifrån åter förenas. Den västra grenen, som bör anses för hufvudström, utfaller genom *Kärnäkoski* i *Kärnäjärvi*. — Den östra grenen bär namnet *Kyrönpuuro*. — Ön mellan dessa grenar, *Koskisaari*, består af hård, grå sten och är bevuxen med låg tallskog. Ofvannämnda landsväg leder öfver forsarna och ön.

Kärnäjärvi är fiskrik (idar). Dess omgifningar äro mycket dystra. På östra stranden reser sig en brant, kittel-

formig kulle, Kärnåvuori. De dystra trakterna kring det slåta, vidsträckta härget äro till största delen bevuxna med barrskog. Utsikten är vid: Kolimajärvi är synlig i norr, forsarna och stora delar af Keitele i söder. Man kan härifrån taga en öfverblick öfver hela näjden, ser vattendragen ända från Kolima, ser deras förgreningar och den ofvannämnda ön och kan följa med blicken de talrika forsarnas lopp till Keitele. Äfven landsvägen och kvarnen vid Kärnåkoski äro synliga. Utsikten är egendomligt skön.

Forsarnes stränder äro mycket vackra, om ock dystra. Laxtillgången är riklig. — Störst är Kärnåkoski, hvilken är ofarbar med båt.

Från Kärnåjärvi leder *Kellankoski* till *Kellanjärvi*, hvilken lilla ovalformiga sjö är rik på holmar. Från denna sjö utfaller *Taikinaiskoski* i ett mäktigt fall i *Ilmojärvi*, hvars stränder äro natursköna, betäckta som de äro med branta, slåta vattensköljda klippor. Sjön påminner om Toriseva i Wirdois. Östra stranden bär förkrympta tallar, hvilka liksom klängt sig fast mellan klipporna; den något lägre, västra stranden är bevuxen med tallskog. — Vattenmassan flyter framåt genom *Ilmokoski* (bestående af flere smärre forsar), hvilken i början är en kraftig ström, som i snabb fart för vår båt framåt, men senare lugnar sig vattnet mellan de alprydda stränderna. Vid denna fors är en kvarn anlagd. — Därpå följer *Kymönjärvi*, en täck sjö, med djupt in bland klipporna framskjutande dystra vikar. Sjöns östra strand är, i motsats till den låga västra stranden, brant. Härifrån kommer man till den af låga stränder omgifna *Kymönkoski*, som, genomflytande åkrar och ängar, utfaller i Keitele.

En byväg utefter stranden af dessa forsar är under anläggning.

Reseruter.

Från Wiitasaari till Keitele kyrka är landsvägen god; afståndet 41 km. Landsvägen viker af från Wiitasaari—Pihtipudas vägen och leder öfver Kärnäköski och Kyrön-puro (se sid 49, 50).

Från Keitele kyrka, som är belägen vid Nilakkavesi i Savolaks för oss ångbåten »Porthan» öfver Nilakka och Iisvesi till *Iisvesi station*.

Samma ångbåt passerar bl. a. *Pielavesi kyrka*. Äfven en annan väg leder till Iisvesi station. Efter att hafva färdats öfver Keitele till Suovanlahti, hvarifrån 35 km landsväg leder till *Niinivesi* ångbåtsbrygga (inom Vesanto församling) kan man med ångbåten »Alli» fortsätta färden till Iisvesi station.

I Wiitasaari ligga utom Keitele tvänne andra stora, natursköna sjöar, *Muuruejärvi* och *Vuosjärvi*, hvilka bägge stå i förbindelse med Keitele.

Då man färdas från Wiitasaari till Kivijärvi genaste vägen och ej genom Pihtipudas, är man i tillfälle att se dessa sjöar. Vi vilja nu redogöra för den vattenstråt, till hvilken de höra.

Sjövägen mellan Kivijärvi och Keitele. Kivijärvi utfaller genom *Patmonkoski* i *Patmojärvi*, som är 1 km lång. Denna sjö har genom den vackra *Naisvirta* sitt aflopp till *Syväjärvi*, hvarifrån ett kort sund leder till *Pudasjärvi*. Härifrån utflyter den 2 à 5 km långa ån *Hilmonjoki* med *Hilmonkoski*, hvilken fors har en längd af 2 1/2 km (75 fots fall). Färden nedför nämnda fors är en verklig lustfärd. En häst i fullt lopp kan ej på den parallelt löpande landsvägen hålla sig i bredd med den snabt framilande båten. Hilmonkoski utfaller i den natursköna sjön *Vuosjärvi*, med dess lummiga vackra stränder. På ett afstånd af 25 km härifrån ligger *Huopanankoski* (26 fot högt fall). Denna utomordentligt vackra och laxrika fors utgör ett af de lämpligaste ställen för laxfiske i Mellersta-Finland. Utfaller i *Muuruejärvi*, som

otvifvelaktigt hör till de naturskönaste sjöar i Mellersta-Finland. De ovanligt talrika holmarna på sjön likna blomsterkorgar. Genom *Keihärinkoski* har vattnet sitt aflopp i Keitele. (Se Keitele: Wiitasaari—Keihäri sid. 54).

Färden från Wiitasaari till Kivijärvi kan ske lättast och genast genom användande af landsvägen till Saarijärvi ända till *Kolari gästgifveri*, par mil från Wiitasaari, ty därifrån erhålles båtskjuts öfver den vackra Vuosjärvi upp i *Valasenlahti* viken. Ett omkring 5 km bredt näs skiljer denna vik från Kivijärvi, öfver hvilken man efter omkring par mils båtfärd ankommer till Kivijärvi kyrka. — Man kan äfven färdas efter landsvägen 1 1/2 mil, tills en byväg viker af till *Huopanankoski*. Därifrån färdas man framåt öfver *Vuosjärvi* enligt ofvan beskrifna reserut.

För att under färden till Kivijärvi kunna komma i tillfälle att bese äfven *Keihärinkoski* och *Muuruejärvi*, bör man göra färden enligt en tredje resplan. Först färdas man med ångbåt till *Keihärinkoski* (en utomordentligt fängslande färd!) och därifrån öfver den vackra *Muurue* till *Huopanankoski*, hvarifrån vi följa ofvannämnda reseplan till Kivijärvi.

Wiitasaari kyrka—Keihärinkoski. (Se sid. 54).

Landsvägen från Wiitasaari till Pihtipudas (se sid. 56).

Keitele.

Keitele, den största sjön i norra Tavastland, håller i längd omkring 80 km och i bredd högst 10 à 16 km. Sjöns hela yttinnehåll utgör öfver 650 kv. km.

Den särdeles natursköna sjön är uppfylld af smärre och större holmar, hvilka tillsammans tagna bilda långa, vackra, klippiga uddar och dela sjön i flere delar. Fisket är lönande och utgör äfven ett viktigt näringsfång för inbyggarna vid stränderna, i det isynnerhet mujkfisket är be-

tydande, uppgående årligen till omkring 50,000 kg. Mjukrom från Wiitasaari och Pihtipudas utgör en gouterad handelsartikel med Jyväskylä, Kuopio och St Michel som afsättningsorter, synnerligast under de tider, då marknader hållas i nämnda städer.

Den resande bör ovilkorligen själf med båt göra en utfärd på Keitele, om han vill lära känna alla dess naturskönheter.

Vid beskrifningen af Keitele börja vi med redogörelsen öfver dess sydligaste del, Suolahti och följa farleden norrut. Ångbåtstrafiken på Keitele förmedlas af båtarna »Wiitasaari» och »Keitele». Jyväskyläbladen innehålla uppgifter om deras turer. *

Färden från Suolahti till Äänekoski (se sid. 38) räcker öfver en timme. Därefter passerar båten den långa natursköna udden *Häränkurkku*. Farleden är särdeles fängslande ända till Sumiais: talrika holmar och uddar passeras. Färden från Äänekoski till Sumiais räcker 2 à 3 timmar. Kyrkobyn i Sumiais ser utmärkt täck ut, betraktad från sjösidan.

Afståndet från Sumiais till Matilanvirta, öfver hvilken man färdas med färja, utgör 1 à 2 timmars väg. Denna vägsträcka är rik på öar och naturskön; bland annat är gården på *Pynnönsaari* synlig. *Matila gård* ligger vid stranden af det natursköna sundet *Matilanvirta*. Västra stranden är beklädd med vacker barrskog, hvaremot den delvis odlade östra stranden är bevuxen med löfskog. Stranden är, som en sandig strand i allmänhet mycket vacker.

Bortom Matila ström befar ångbåten åter vackra, holmrika vattendrag. Efter en half timmes färd viker båten in vid *Iitsalo* gårds brygga på stranden af den stora ön Iitsalo. Därpå vidtager, efter det man passerat sunden mellan flere

* Snarligen kommer en tredje ångbåt att upprätthålla trafiken därstädes.

små vackra holmar, den stora fjärden *Karttuselkä*,* hvar efter man kommer till den vackra *Haringanlahti* på hvars strand Tynkyniemi gård ligger. Viken omgifves af fastlandet och *Haringansalo*.

För vår blick vidgar sig därefter *Kokonsekä*, som slutligen afsmalnar och antager formen af en vacker, holmrik vik, *Majalahti*, vid hvars strand båten viker in. Här är *Kinnula by* belägen. Fjärden går därpå öfver *Suovanselkä*. Denna fjärd delas i tvänne delar af en lång udde, *Suovan-niemi* vid hvars sida vi ha en vacker vik *Suovanlahti*. *Silo gård* ligger vid denna vik. Ångbåten viker in vid *Ukon-niemi*, en af de talrika naturskönt belägna gårdarna på *Suovanlahtis* höga stränder.

Båten ilar framåt till en liten fjärd *Hakkaranselkä*, som afsmalnar och bildar sunden *Hakkaransalmi* och *Kirkkosalmi*, vid hvars strand *Wiitasaaris* vackra kyrkoby är belägen.

Från *Wiitasaari* kyrkoby för oss ångbåten längre framåt mot norr till yttersta delen af *Keitele*, hvilken del äfven är naturskön och rik på holmar.

Fjärden med ångbåt från *Wiitasaari kyrka* till *Keihärinkoski*, hvartill par timmar åtgå, är mycket angenäm. Man färdas härvid öfver *Pihkuri* ovanligt djupa** fjärd, där djup-leken når 40 à 50 famnar. Ett stycke norrut ligger *Solis-niemi*, på hvilken man finner de s. k. »*Lapinrauniot*», spår från den tid, då lappar uppehöll sig i dessa trakter. Vid yttersta udden af *Solisniemi* ser man ett egendomligt, platt klippstycke hvila på en sten alldeles invid vattenbrynet, så att den synes liksom simma på själfva vattnet. Sägner

* Mellan *Karttuselkä* och *Koivuselkä*, som är belägen i *Konginkangas*, ligger ett näs *Niininiemi*, 1 mil långt, på hvilket en hög bärgsås *Luuvuori* höjer sig.

** Största djupet har man funnit mellan *Solisniemi* och *Pihkurisaari*. Här har man sett en oproportionerligt stor fisk.

täljer, att en lapp seglat med denna klippa öfver Pihkurinselkä.

Näjderna kring Keihärinlahti äro särdeles natursköna. Keihärinkoski, som utgår från Muuruejärvi utfaller i denna vik (se sid. 51, 52).

Pihtipudas och Kivijärvi socknar.

Pihtipudas socken. Naturen i Pihtipudas socken är visserligen vacker, om ock ej så fängslande som i Wiitasaari, emedan den är dystrare och stelare. Bland större sjöar i socknen märkas Kolimajärvi, Muurasjärvi och Alvajärvi, hvilka på ett angenämt sätt göra landskapen omvexlande.

De höga backarna med deras vackra utsikter gifva östra delen af socknen Savolaksisk natur.

Sevärda ställen. *Pihtipudas* ås vid stranden af Kolimajärvi söder om kyrkan är 4 km lång. Åsen, som är särdeles naturskön har stundom kallats »Punkaharju» i Pihtipudas.

• Utsikten öfver Kolima och Alvajärvi är utmärkt vacker. Landsvägen, som leder till Wiitasaari, löper utefter denna ås. Äfven fästes uppmärksamheten vid *Niemenharju* mellan Kolima och Lylyjärvi och *Harmala*-ås, vid stranden af Kolima öppna fjärd, dit afståndet från kyrkan utgör mer än en mil sjöväg öfver Kolimajärvi. Under färden till denna ås äro vi i tillfälle att se bland annat *Haapasaari* och *Linnasaari* holmar i midten af den stora fjärden.

Kanala höga backar öster om Kolima erbjuda en vacker utsikt öfver gårdarna i närheten.

Vattenstråtarna i Pihtipudas. Sjövägen kan man färdas från Pihtipudas ända till Suomenselkä, i närheten af Reisjärvi socken dit vi kunna fortsätta färden utefter lands-

vägen. Afståndet utgör 2 à 3 mil. Afståndet från Reisjärvi till Sievi station på Uleåborgsbanan utgör 5 mil uteslutt landsvägen.

Vattenstråten vidtager, såsom sagdt, i närheten af Suomenselkä, med några små sjöar, hvilka utfalla i *Muurajärvi*. Denna sjö har genom en liten å, som genomskär landsvägen, sitt aflopp till *Alvajärvi*. I närheten af nämnda å ligger *Alvajärvi by*. *Heinäjoki* förenar *Alvajärvi* med *Kolima*. En annan vattenstråt utfaller från nordost genom *Saanijoki* i denna å. Stråten, som har sina källor i närheten af Suomenselkä i *Lüttöisjärvi*, utflyter genom *Lüttöisjoki* i *Elämäjärvi* och därifrån genom den $\frac{1}{2}$ mil långa *Korttiskanalen* i *Saanijärvi*, hvarifrån *Saanijoki* leder till *Heinäjoki* och *Kolima*.

Pihtipudas kyrkoby är belägen på ett naturskönt ställe vid *Heinäjoki*, genom hvilken de från norr och nordost kommande vattenstråtarna inflyta i *Kolima*. Vid kyrkan finnas apotek och flere handelsbutiker. Byn kommer att genom telefonledning stå i förbindelse närmast med *Wiitasaari*.

Kolimajärvi, invid hvilken kyrkobyen ligger, är ganska rik på holmar. Stränderna äro i allmänhet dystra och oberodda; dock ser man på norra och södra stranden ganska talrika byggnader. Sjön är fiskrik.

Sommargäster mottagas i flere naturskönt belägna gårdar i socknen.

Landsvägen mellan Pihtipudas och Wiitasaari är i godt skick och leder öfverhufvud genom vackra trakter, ehuru äfven enformiga skogsmarker under denna färd möta oss. Vägen har en längd af 43 km. I gästgifveriet, vid kyrkan, *Kangas*, äro flere, väl inredda rum upplåtna för resande. Äfven följande, *Iiosjoki gästgifveri*, dit afståndet utgör 10 km, är i godt skick; flere snygga rum stå till buds. Efter en 21 km lång färd kommer man till *Taipale* likaså snygga härbärge. Härifrån återstår ännu en väg om 9 km till *Wiitasaari kyrkoby*.

Landsvägen från Pihtipudas till Kivijärvi är ännu ej färdig. Den kommer antagligen att leda genom Keitelepojha.

Kivijärvi socken. Kivijärvi är en liten, vacker öde-markssocken, hvars område till stor del upptages af den stora sjön Kivijärvi, hvilken delar socknen i olika delar. I denna socken framträder naturen i Mellersta-Finland med sina backar och skogssjöar ännu en gång i hela sin högtidliga skönhet, förr än den öfvergår i Österbottens vida, enformiga slättlandskap. Kivijärvi utför sålunda i det natur-sköna skådespel, som Mellersta-Finland upprullar för vår blick, samma roll, som Karstula och Pihtipudas, ehuru dess roll blir vida bättre utförd än de sistnämndas.

Kivijärvi kyrkoby är utmärkt vackert belägen på en af Kivijärvi omgifven hög bärgsudde. Landsvägen slingrar sig öfver denna udde. Kyrkan jämte klockstapeln ligga på stranden af Kivijärvi på ett mycket naturskönt ställe i midten af byn.

Från stapeln har man en vacker utsikt öfver sjöns örika fjärdar.

Kyrkan är upphyggt af den kände kyrkobyggmästaren Kuorikoski år 1874 och stapeln 1824.

Bland de talrika naturskönt belägna gårdarna vid kyrkan märkes den handl. Anjelins tillhöriga. På en vacker sandås i norra delen af byn ligger *Linnanmäki*.

Gästgifveriet i kyrkoby utgör ett snygt härbärke, där god mat serveras. Alldeles i närheten har man postexpeditionen, från hvilken posten utgår 4 gånger i veckan, och på ett afstånd af 1 km apotek och telefon.

Den resande från Wiitasaari till Kivijärvi, som begagnar sig af nedannämnda reserut, är i tillfälle att se de skönaste partierna af sistnämnda socken.

Efter att hafva färdats från Wiitasaari till Keihärinkoski (se sid. 54), fortsätter man färden öfver Muurue till Huopanankoski; färden hit sker ock lätt efter landsvägen (se sid. 52). Öfver den vackra Vuosjärvi är en mils väg till Hilmonkoski, där laxfiske står oss till buds, och hvarifrån Hilmojoki för framåt till den lilla sjön Pudasjärvi.

Se sid. 51). Öfver *Syväjärvi* och genom *Leppälä by* komma vi därpå till *Kivijärvi kyrka*. Ännu angenämare blir färden otvifvelaktigt, om man är i tillfälle att om lördagen med de stora kyrkbåtarna från *Leppälä by* befara fjärdarna. Då kan man vika in på den vackra holmen *Lintusaari*, det vanliga hvilostället under denna 2 à 4 mil långa väg. Från holmen, som ligger midt i den vida *Lintulfjärden*, har man vidsträckt och vacker utsikt, synnerligast åt norr, där ögat ej ens klart kan skönja den motsatta stranden.

Från *Kivijärvi kyrka* till *Karstula* utgör afståndet 44 km (se sid. 30). Först leder öfver *Hannonsalmi* en ståtlig, lång stenbro. Trakterna äro här särdeles natursköna. Nära stenbroarna ligger en grotta, där — som det påstås — fordom de fiskidkande lapparna förvarat sina fiskredskap o. d. Grottan ligger alldeles invid vägen., på stranden af sundet.

Landsvägen från Kivijärvi kyrka till Kinnula, som är lämplig för velocipedister, är 33 km lång. Invid vägen, 5 km från kyrkan, ligger *Vietsaari klippa* med en storartad utsikt, i det att äfven kyrkorna i grannsocknarna kunna skönjas hit. I *Taasila gästgifveri* invid samma väg (18 km från kyrkan) kan äfven ett större sällskap erhålla snygt och godt härbärge. Härifrån kan man så snart en ny, under byggnad stående landsväg blifvit färdig, vika in i *Pihtipudas*, hvarvid man passerar den smala och natursköna *Saarensalmi*, eller ock kan man fortsätta färden efter den gamla vägen till *Kinnula*.

Kinnula by, som har eget, år 1868 uppfördt bönehus, ligger i ändan af den vackra, örika *Kivijärvi*. Därifrån förlöper landsvägen genom *Lestijärvi* och *Toholampi* till *Kanus station*, dit afståndet utgör omkring 90 km.

Mellersta-Finlands södra turistområde.

Mellersta-Finlands södra turistområde omfattar natur-sköna trakter i det inre Tavastland, hvars centrum är Päijänne, vårt lands största insjö. Detta område innefattar en del af Tavastehus län västerom Päijänne samt en del af S:t Michels län på östra sidan af denna sjö.

Af förstnämnda län tillhör detta område följande socknar: *Korpilahti, Jämsä, Kuhmois*, af sistnämnda: *Leivonmäki, Joutsa, Hartola, Luhanka* och *Sysmä*.

Som utgångspunkt för turiststråtarna anse vi åter Jyväskylä stad, som ligger norr om området.

III. Turiststråten.

Jyväskylä—Leivonmäki—Joutsa—Hartola—Sysmä—Luhanka.

*Jyväskylä—Leivonmäki.** Den första delen af färden till Haapakoski, 7 km, kan man göra både till lands och sjös. Man begifver sig först norrut utmed Kuopio landsväg öfver Taulumäki och Tourujoki bro, där vägen grenar sig åt höger till Haapakoski. — Taulumäki och dess omgifning är en odlad, bebyggd trakt (se sid. 17). — Från landsvägen har man vackra utsikter öfver Jyväsjärvi och Äijälä trakterna tils vi genom backiga skogstrakter komma fram och helt plötsligt hafva framför oss Haapakoskis djupa, bebyggda dal med dess skummande fors, genom hvilken de stora

* Denna turistfärd innefattas af »Turistleden Jyväskylä—S:t Michel». Se Finska Turistföreningens årsbok af år 1897.

vattenstråtarna från norr utfalla i Päijänne. — Öfver bron komma vi till Haapakoski såginrättningar (ägas af The Finland Wood & C:o).

Naturen kring sågen är storartad. Branta, höga bärg omgifva den skummande forsen. Från Kanavuori, österom denna, har man en vidsträkt utsikt öfver Päijänne och Leppävesi sjöar. — Härifrån fortsättes landsvägen längs Leppävesi stränder till Oravisaari by, pittoreskt belägen på en jämn, hög sandås med vidsträkt utsikt långt öfver Leppävesis fjärdar. Gästgifveriet (Aijasaho) är snygt med flere rum; värdfolket vänligt och jovialiskt. Passar till nattkvarter.

Härifrån framåt vidtager ett egendomligt landskap med jättehöga kullerstensåsar och djupa, smala klyftor. Ett stycke från Vihijärvi stora gård går vägen in i en 1 kilometer lång klyfta så smal, att vägen med knapp nöd fått rum där; på hvardera sidan tvärbranta, flere hundra fot höga klippväggar. Uppe på berget finnes en liten sjö, hvilken under vårflödet nedkastar en fors utför den höga sluttningen:

Vi anlända sedan till *Rutalahti* by, som ligger vid Rutalahti vik af Päijänne. Här hafva vi, man kan nästan säga, ett alpsceneri. Landskapet med den långa, smala viken, inträngd mellan höga åsar och toppar och byn, spridd högt längs branterna, är alt igenom egendomligt. — I byn finnes en liten såg och några större byggnader, samt ett snygt gästgifveri med två nätta rum. [Rutalahti hör till Korpilahti socken samt ligger i Tavastehus läns östra hörn.]

I närheten af gästgifveriet ligger Rutalahti ångbåtsbrygga, dit en af passagerareångbåtarne från Jyväskylä (vanl. »Jämsä». Se ångb. turerna från Jyväsk. tid.) anländer kl. 2 tiden på morgonen eller efter 2 timmars färd.

Dagligen passerar äfven ångb. »Kaima» denna brygga förmedlande trafiken emellan J:skylä och Korospohja (se annons i Jyväskylä tidningar). — Landsvägen från Jyväskylä hit utgör 43 km och till Kortessalmi brygga vid Puulavesi har man härifrån 30 km landsväg.

Från *Rutalahti* till *Leivonmäki* går landsvägen längs stranden af Rutajärvi med hundratals små holmar be-

strödda sjö. Då sjön sen några år är fäld, företer den med de omgifvande susande skogarna och de svarta uppstickande skären en egendomligt dyster anblick. Så slutar skogen plötsligt och vägen stiger upp för en mycket lång backe, på hvars motsatta, vida sluttning ligger Leivonmäki kyrkoby.

Leivonmäki socken.

Denna lilla socken midt i den stilla ödemarken innefattar för det mesta glest bebodda skogstrakter. Den norra delen af socknen torde vara mera odlad och omväxlande: här finnas små skogsträsk, hvilkas omgifningar äro i någon mån bebodda; här ligger nämligen *Havumäki* by.

Däremot bjuder kyrkoby-trakten något storartadt att beskåda.

Leivonmäki kyrkoby ligger på en ovanligt hög backe. Denna backe är belägen 700 fot öfver hafvet. Utsikten är ofantligt vidsträckt och i sitt slag mycket egendomlig. De omgifvande skogstrakterna förefalla som ett oändligt kärr. Det finnes nog backar och kullar öfveralt i omgifningen, men de äro jämförelsevis så låga att de ej kunna begränsa den vidsträckt synkretsen. Här och där framskymta från skogens famn små gårdar, hvilka skänka den dödstysta, enformiga ödemarken lif och omväxling.

Prästgården med sitt lilla lusttorn ligger nästan högst på kyrkbacken, därifrån utsikten är öppen 40 km åt alla håll. I norr skimrar en vik af Päijänne, i öster Puulavesi, i söder den pittoreska Suonteenselkä och djupt nere vid foten af platån det 20 km vidsträckt Rutajärvi med sina små holmar. Platån ligger 230 m öfver hafvet.

Rutajärvi är en mycket grund sjö och ligger 14 fot öfver Päijänne, samt utfaller i denna genom några mindre forsar.

Gästgifveriet är snygt. Fyrhjuliga åkdon kunna fås. Passar till nattstation. Kyrkoherden A. O. Blomberg står med största tillmötesgående till tjänst.

Färden till S:t Michel. Från Leivonmäki hafva vi ett skjutshåll till Kortessalmi. Vägen är god och jämn genom en slumrande ödemark med utsikter då och då öfver vikar af det täcka Suonteenjärvi.

Från Kortessalmi går ångbåten kl. 6 på morgonen till Otava järnvägsstation. Färden räcker vanligen $4\frac{1}{2}$ à 5 timmar, så att den resande genast kan fortsätta med bländade dagtåget till S:t Michel. En resa från Jyväskylä denna väg till S:t Michel räcker sålunda från kl. 12 midnatt till kl. 1 middag. Kostnaden utgör 8 mk 50 p.

Landsvägen är hård och lämplig för velociped. Puulavesi farled är beryktad för sin näpenhet.

Från Leivonmäki kan man komma en annan väg till Puulavesi. Då reser man 40 km till Kangasniemi kyrkoby, som också har regelbunden ångbåtsförbindelse med Otava järnvägsstation. Vägen dit är dock backig, ehuru omväxlande. Velocipedisten kan välja ännu en tredje väg, nämligen landsvägen längs Puulas västra strand. Vid Otava finnes ett stort och snygt gästgifveri med telefon till station och S:t Michel. Telefon finnes äfven mellan Rutalahti och Leivonmäki.

Från Leivonmäki till Joutsa, 22 km, landsvägen är lämplig för velocipedåkning. Vägen går genom trefliga löfskogar. Här och där blinka små snygga gårdar och torp fram från skogen. Men snart komma vi till en bebodd trakt och befinna oss efter en angenäm velocipedfärd i Joutsa kyrkoby.

Joutsa socken.

Joutsa är en bland det södra Mellersta-Finlands vackraste socknar; här finnas natursköna sjöar och åar, hvilka höra till Mäntyharju stora vattenstråt och utfalla genom flere forsar i Päijänne. Denna vattenstråt bemäktigar sig nästan hälften af socknens område samt sönderdelar den på många ställen i små remsor. *Suontee*, dit Puulavesi utfaller, är en stor, vacker sjö i östra delen af socknen, väster om Hirvensalmi.

Från Suontie fortsätter vattenstråten naturskön, än bredare, än smalare och bildar slutligen en vacker å, som genom *Viheri* ström utfaller i *Viheriselkä*. Härifrån fortgår den åter något bredare, benämnes sedan Rautavesi och söndrar sin glimmande yta i *Myllkoski* (fors) samt delar Joutsa kyrkoby på bägge stränderna af ett smalt sund. Vattnet strömmar ned i *Angesselkä*, därifrån det åter utgår genom det smala *Laukiasund* i *Rautavesi*. — Angesselkä är känt för sitt ofantligt djupa vatten. I närheten af *Makiais*-klippa har man ej ännu kunnat mäta dess djup. Bland folket går det ett rykte att Angesselkä drar ner i sitt djup den, som vågar detta försök. Faktiskt är det emellertid, att människor, som drunknat i detta vatten, aldrig blifvit funna.

Angesselkä utgår äfven i en annan vattenstråt söderut, nämligen genom *Söynätvesi* och *Oravisalmi* i *Jääsjärvi*. Längs denna stråt kan man göra en intressant kanotfärd från Joutsa till Hartola samt därifrån förbi Sysmä kyrka till Päijänne (se sid. 66).

Joutsa kyrkoby är en bland de naturskönaste i Mellersta-Finland; den är pittoreskt belägen på motsatta stränderna af det smala sund, som förenar *Viheri* och *Angesselkä* vida fjärdar. Öfver sunden leder en bro, som samman knyter båda ändarna af Joutsa—Hartola landsväg, hvilken löper genom kyrkoby. Norr om sundet ligger kyrkan med

de flesta af byggnaderna, spridda här och där på sluttningarna samt omgifna af lummiga björkar och tallar.

5 km norrut ligger *Rauhala* prästgård, i en stilla, stämningsfull skogstrakt, vid stranden af den lugna *Koirlampi*. Vägen hit viker af från Joutsa—Leivonmäki landsväg ungefär 3 km norrom Joutsa kyrka, sänker sig ner i dalen samt leder genom en vacker björkskog långsmed *Koirlampi* strand till *Rauhala*. — Kapellanbostället *Pekkais* är beläget $\frac{1}{2}$ mil söderom kyrkan på en härlig strand af *Angesselkä*. Vägen dit leder genom en vacker tallskog.

I *Joutsa kyrkoby* finnes telefon till *Heinola* stad (interurbana telef.), ett apotek samt ett litet gästgiveri.

Från *Joutsa* till *Korpilahti*, 60 km; landsvägen är icke alltför tjänlig för velociped. Grenar sig 7 km norrom kyrkan och går genom en glest bebodd ödemark, öfver höga backar med vidsträckt utsikt. Till *Tammilahti* i *Luhanka* en bebodd, vacker trakt vid *Päijänne* 25 km. Snygt gästgiveri. Här ligger en ångbåtsbrygga, hvarifrån man kan fara flere gånger i veckan med ångb. »*Lainetar*» till *Lahtis*. Mellanstationer: *Luhanka*, *Judinsalo* och *Sysmä* (se sidor 71—72) passeras.

2 mil norrut komma vi till *Korospohja* vik af *Päijänne*. Ångbåtssturer till *Korpilahti* bryggor samt *Jyväskylä* (ång. »*Kaima*» se *Jyv. tid.*). Landvägen från *Joutsa* till *Korpilahti* blir ungefär 2 mil kortare, om man till en början färdas sjövägen öfver *Angesselkä* och *Tammiselkä*.

Från *Joutsa* till *Kangasniemi*, 48 km landsväg. Omgifningarna äro för det mesta obebodda, men dock i någon mån natursköna. Till första gästg. gård *Kälä* (ett snygt gästgiveri) är vägen ypperlig, längre fram sämre. Vid *Kälä* grenar sig vägen till *Hirvensalmi* och *Kangasniemi*.

Från *Joutsa* till *Hirvensalmi*, ungef. 60 km. I närheten af *Joutsa* kyrka befinna vi oss vid en vägskilnad. Norrut leder *Kangasniemi* och *Hirvensalmi* landsväg, söderut åter vägen till *Mäntyharju*. (Vägen till *Kälä*, se föreg. st.) Från *Kälä* 23 km till *Tuukkala gästgiveri*, vid *Hirvensalmi* gräns. Kyrkobytrakterna därstädes äro särdeles natursköna.

— Ångbåtarne från Kortessalmi till Otava vika in här (se ångbåtarna: »Puulas» och »Ilmaris» turer). Landsvägen från Hirvensalmi till Otava går längs en hög ås med vackra utsikter öfver små skogsträsk.

Från Joutsa till Mäntyharju, 64 km landsväg, som omgifves af natursköna trakter. Efter 5 kms väg komma vi till bron öfver den natursköna *Viheriström* (se sid. 63). Vägen är ypperlig för velocipedåkning. *Honkaa* (snygt gästgifveri) 16 km. Härifrån framåt hafva vi en s. k. »rapakivi»landsväg. *Ahvenniemi* gästgifveri, 18 km. Här viker en väg af till Hartola. (Från Ahvenniemi till Mäntyharju kyrka 30 km.)

Från Joutsa till Hartola 23 km landsväg, i godt skick. Vackra omväxlande trakter ända till socknarnas gräns: *Oravisalmi sund* (se sid. 63). Färja. Midt i sundet ligger *Oravikivi* (en stor sten) som gränsmärke. Härifrån fortsätter man genom löfskogar till Hartola.

Hartola socken.

Om man som turist färdas längs Hartola landsväg, har man icke något skildt att beskåda. Landskapet är enformigt och något tröttande. Socknens egentliga naturskönhet koncentreras omkring sjöarna Rautavesi och Jääsjärvi. Isynnerhet är den sistnämnda särdeles vacker med sina otaliga holmar och bugter. Turisten, som från Joutsa till Sysmä färdas till sjös, är i tillfälle att bese dessa sjöar (se sid. 63, 66, 67).

Då vi färdas längsmed landsvägen norrifrån och närma oss Hartola kyrkoby, öppnar sig skogen plötsligt, och vi ha framför oss vida, odlade fält. På båda sidorna af dessa fält se vi präktiga gårdar bl. a. Hartolas stora prästgård bakom sina åkrar på stranden af den sköna Rautavesi,

hvars yta man ser glimta fram bakom den lummiga, präktiga trädgården. — Prostgården är bland de vackrast belägna (gårdar) i Hartola.

I kyrkbyn ses några stora, gårdar omgifna af präktiga odlingar: Fredriksgård eller Tallinmäki vänster om vägen samt Echo (eg. K. v. Gerdtén), dit man kommer långsmed en vacker allé från kyrkbyn. Till höger ligga *Kirkkala* och *Koskipää* gårdar (eg. K. v. Gerdtens arfv.). Echo och Koskipää äro de största gårdarna i Mellersta-Finland, bägge omfatta de öfver 20,000 tunnland.

Gästgifveriet nära kyrkan är snygt samt passar till nattstation.

Landsvägarna. Landsvägsnätet söderom Hartola är mycket trassligt. En noggrannare, större karta öfver dessa trakter är därför nödvändig att använda, om man vill få noga reda på dessa vägar. Söder om kyrkan, nära Koskipää delar landsvägen sig i två grenar: den ena leder till Sysmä, den s. k. *Heinola-vägen*.

Den sistnämnda grenar sig åter 2 km från Koskipää: till Mäntyharju och Hietanens stationer (vid Savolaks-banan) samt till S:t Michel, likaledes afviker en väg, ung. 1 mil från Koskipää, genom Nuoramois till Sysmä. (Från Nuoramois till Koskipää 20 $\frac{1}{2}$ km.)

Från Hartola till S:t Michel hafva vi en 9 mils landsväg. Denna väg kan dock en smula förkortas, genom en sjöresa från Echo's strand till Vehkalahti i en liten ångslup,* som hvarje dag gör denna tur. — Intressantast vore dock en kanotfärd öfver Suonteenjärvi och Puulavesi till Otava, S:t Michels närmaste järnvägsstation.

Sjöfärden från Hartola till Sysmä vore särdeles trefflig för en turist, som idkar kanotsport. Vattenstråten i fråga utfaller genom flere små forsar i Päijänne; de äro alla rika på foreller samt outhyrda. Utan möda kan man bära kanoten förbi de forsar man vill. — *Jääsjärvi* utflyter genom en

* Med egarens, herr O. v. Gerdtens särskilda tillåtelse.

milslång å i *Joutsjärvi*. Mellan dessa sjöar ligga flera natur-sköna, forellrika forsar: *Hotila* (eg. Koskipää gård), på stranden finnes en större kvarn och *Kirveskoski* (eg. Kirvesk. gård). Från *Joutsjärvi* utflyter en flod i *Nuoramoisjärvi* genom två forsar: *Nuoramois* (eg. Olkkola gård) och *Olkkola* (eg. densamma). *Nuoramoisjärvi* utfaller genom *Virtainkoski* (i geografin benämnd *Tainiovirta*) i *Majuvesi*, på stranden af denna är *Sysmä kyrka*. *Majuvesi* är förenad med *Päijänne* genom ett smalt sund.

Landsvägen från Hartola till Sysmä, 24 km, är en särdeles god velocipedväg. Backarna — om man alls här kan tala om sådana — äro så obetydliga, att man knappast en enda gång nödgas stiga af velocipeden. Det är något muntert och gladt i dessa näjder med deras prasslande löfskogar, som här och där lämna rum för en glimmande vik i närheten af vägen. Här och där vid vägkanten ser man små gårdar och svarta stugor — något eget hos dessa trakter.

Efter en treflig velocipedfärd stiga vi upp för en hög backe, på hvilken *Sysmä kyrkoby* ligger.

Sysmä socken.

Sysmä socken ligger vid östra kusten af *Päijänne*. Trakterna nära kusten representera dess vackraste och därjämte intressantaste del. *Päijänne* sönderdelar nämligen *Sysmä*s stränder i spridda uddar och holmar, samt intränger med långa, vackra vikar i det kuperade fasta landet.

Vi redogöra till en början för den del af socknen som ligger inne i landet, där vi äfven påträffa mycket naturskönt, isynnerhet om vi färdas längs den vattenstråt, som flyter från *Hartola* till *Sysmä*. Om denna s. k. *Mäntyharju vattenstråt*, hvartill höra bl. a. den natursköna *Joutsjärvi*, *Nuoramoisjärvi* och *Majuvesi* samt de mellanliggande forsarna, hafva vi redan ofvan omnämt (se sid. 63, 66, 67).

Vid socknens norra gräns hafva vi *Vannijärvi* med dess vackra stränder och bebrukade omnäjd. På stranden af denna sjö ligger *Viljaminvuori* (bärg) nära Hartola gräns. Från höjdens topp, där nyligen uppbygts ett utsiktstorn, har man skön och vidsträkt utsikt. Dess sluttningar äro på två sidor nästan tvärbranta, vid dess fot ligger en sjö och på motsatta sidan se vi en diup dal, bevuxen med oröjd skog, bestående af löf- och barrträd.

Vi hafva en vidsträkt utsikt åt alla håll, vi se ödsliga skogar samt emellan dessa uppodlade trakter med nätta boningar. I fjärran synes Päijännes glimmande yta; närmare åter se vi en liten sjö med holmar, som likna gungande blomsterkorgar, på dess yta. En lång, skog bevuxen udde skjuter in i denna sjö.

Vannijärvi är skild från *Liikolanlahti* — lång vik af Päijänne — genom ett smalt näs.

Turisten, som färdas från Hartola till Sysmä är i tillfälle att vika af från landsvägen längs den åt höger ledande sidoväg, som går emellan små sjöar samt uppnår Taipale by i ändan af *Liikolanlahti* vid foten af *Viljaminvuori*. Sedan man besökt detta bärg, kan man taga roddare från någon af de närbelägna gårdarna och färdas (med båt) längs denna natursköna, milslånga, ovanligt smala vik till *Särkilahti by*. På denna färd viker man gärna till den vid stranden belägna Salmentaus gård, hvarifrån man får vägvisare till en egendomlig grotta, som ligger ungefär $\frac{1}{2}$ km från gården. I väggen af detta tvärbranta bärg är en remna så smal, att en fullvuxen man blott sidlängs förmår tränga sig in; efter 4 meter ändrar remnan riktning rätvinkligt åt annat håll och fortfar åter 4 m, tills den sänker sig ett djupt steg, och då öppnar sig en fyrhörnig grotta med släta stenväggar lika stor som ett vanligt rum, hvars tak består af ofantliga, af bärget söndrade och mot hvarandra trängda klippstycken, hvaremellan dagsljuset intränger i grottan.

Från *Särkilahti*, ungefär på en mils afstånd från landsvägen, finnes en gård, *Rannankartano* (egare: possession.

Streng). Förbi denna samt *Suurenkylänkartano* (eg. öfverst. Streng) komma vi till kyrkoby.

Kyrkobytrakterna i Sysmä. Sysmä kyrka är belägen på ett öppet fält vid Majuvesi strand. Den är en gammal, hvit stenkyrka, en åldring från den katolska tiden i Finland, och här sammankommo människor från fjärran trakter för att fira sin gudstjänst. — I klockstapeln förvaras ännu helgonbilder från denna tid samt hjälmar ägda af riddare, hvilka äro begrafna under altaret.

Kyrkoby är väl uppförd samt omfattar ett betydligt område. Af dess större byggnader är den nya, ståtliga bankbyggnaden värd att omnämnas. — I kyrkoby finnes ett *apotek*, *postkontor*, *telefoncentral* samt flere handelsbodas. *Gästgifveriet* (Käenmäki) ligger på en hög backe, skild från andra byggnader. Resandena hafva en skild våning med några snygga rum. Passar till nattkvarter.

Landsvägarna. Från Sysmä kyrkoby leder en landsväg till Heinola. Vägsträckan utgör 5 mil. Därifrån afviker västerut, ung. 3 km från kyrkan, en väg, som leder öfver *Tainiovirta* samt förbi *Virtainkartano* (ett stort hemman, eg. kommunalr. Tandefelt) och genom *Nikkaraishby*, längs en öfver två små sjöar bygd bro till *Käkisalmi*. Bakom detta sund fortgår landsvägen längs en 8 km lång, smal holme som ligger tvärs öfver Päijänne (påminner mycket om Punkaharju) samt uppnår *Pulkkila sund* och leder slutligen till Asikkala socken. Ofvannämnda holme bildar således en naturlig brygga öfver södra Päijänne och var förr mycket använd.

Ungefär 12 km från Sysmä kyrka uppnår vägen *Nuoramois by*; ett gästgifveri finnes på stranden af en lika benämnd fors (se sid. 67), som är särdeles rik på kräftor. På andra sidan om forsen ligger en vackert belägen gård, *Uusi Olkkola* (eg. possession. Nyström) samt längre bort *Vanha Olkkola* och *Nordenlund* (eg. fru Vallén), stora gårdar. Från *Nuoramois by* 4 mil landsväg, förbi Heinola landskyrka till Heinola stad. En annan ypperlig landsväg går från *Nuoramois* till Kalkis i Asikkala; därifrån en timmes färd

till Heinola. Vägen från Nuoramois till Kalkis utgör 10 km. Från Kalkis slipper man flere gånger om dagen med ångbåtar till Heinola. Vacker farled.

Sysmä kust och skär. Från Sysmä kyrkoby har man en half mils landsväg — till vänster synes *Hovila* hemman (eg. landtbr. O. Schildt) — till *Suopelto vik* af Päijänne. Här finnes en ångbåtsbrygga samt ett gästgifveri, Suopelto, alldeles bredvid (i samma gård finnes telefon och postkontor).

Några gånger i veckan går ångbåten från *Rantala* brygga, i kyrkobyn, öfver Majuvesi och ett smalt sund hit. En angenäm färd. (Se »Lainetar» ångb. turer i Jyväskylä tidningar.)

Suopellonlahti är en vik af Päijänne. Utanför är den vida, vackra *Tehinselkä*, en bland dess största fjärdar. Dessa trakter, Suopellonlahti med dess omgifning, är otvifvelaktigt den angenämaste och vackraste delen af hela socknen. Viken sträcker sig djupt in i fasta landet, och vid dess strand reser sig ett ofantligt högt tallbevuxet bärg *Päijätsalo*. Stränderna och holmarna äro lummiga och intagande, här och där resa sig några förtjusande villor med sina små parker, genom hvilkas lummiga träd de framskymta. Hvar och en villa har ett näpet simhus och sin brygga, vid hvilken en liten segelbåt gungar.

Hela landskapet med sina små villor gör ett angenämt, glädt intryck. — Där Suop. viken utvidgas till *Tehinselkä* höjer sig den mörka, skogbevuxna stranden till ett ofantligt högt bärg: *Päijätsalo*, som dystert och rundt synes långt ut till Päijänne och har alltid varit det bästa sjömärket för dem, som segla till Sysmä. Från bärgets högsta topp har man en ofantligt vidsträkt utsikt: På ena sidan öppnar sig, så långt ögat når, den vida *Tehinselkä* med holmar och öar, och i fjärran bakom fjärden skymta otydliga drag af höjder i *Asikkala*, *Padasjoki*, *Kuhmois* och *Luhanka*. På andra sidan vid foten af bärget se vi *Suopellonlahti* i sin helhet och bakom denna kyrkobyn och ännu längre fram på två mils afstånd en tydlig bild af *Nuoramois*. Här och där emellan dessa glittra små sjöar och vattendrag. Vackra

sommaraftnar vid solnedgången företer denna utsikt en för-tjusande anblick. — På bärgets topp bygges ett lusttorn. Ångbåtarna, som upprätthålla den dagliga trafiken Lahtis—Jyväskylä vika hvarje dag in till Suopeltobrygga. Dessutom upprätthålles en regelbunden ångbåtstrafik till *Luhanka* och Tammipohja. Vid denna färd är turisten i tillfälle att bese Sysmä kust.

Från Sysmä till Luhanka. Vi redogöra för Sysmä kust till och med längre fram, alt efter som ångbåten far, ända till Tammipohja i Luhanka: Utanför Suopellonlahti finnas flere vackra holmar och uddar, hvilka vore ypperliga platser för små sommarvillor, i synnerhet som de äro belägna vid den stora Tehinselkä.

Ångbåten går i början öster om *Kähäri*, *Töijänsalo* och *Juurteensaari* holmar. På andra sidan om Tehinselkä vänder ångbåten förbi *Haapasalo* åt öster och ilar emellan små vackra holmar. Bakom dessa är en egendomlig, vacker ö *Judinsalo* alldeles invid kusten. — Sundet, som ligger emellan ön och det branta, höga fastlandet, är så smalt, att björkarna på bågge stränderna liksom förena sina grenar och täcka utsikten.

Ångbåten följer sedan till en början sitt förra spår, far därefter kring *Juutinsalo*, öfver *Kotkatselkä* och kommer till en lång vik, full med små holmar. På en hög backe se vi Luhanka kyrka.

På jänne splittrar fastlandet härstädes i tusende små flikar, uddar och öar och tränger djupt in öfveralt.

Luhanka kyrka med omgifvande byggnader göra ett gladt och hemtrefligt intryck, där de ligga spridda längs backslutningen invid stranden. Från kyrkbacken öppnar sig en vacker utsikt öfver Luhanka skär.

Luhanka är en liten, anspråkslös ödemarkssocken, som förr tillhörde Sysmä. Fördom, då dess invånare foro till socknens kyrka för att fira sin gudstjänst, berättar man, att deras båtar voro försedda med årtullar af ben (*luuhanka*) och att man därför började kalla dem »*Luuhankalaiset*» och deras hemort Luuhanka, sedermera Luhanka.

Från Luhanka kyrka leder en väg kring *Pytynpohja* (den yttersta bukten af Luhanka vik) till *Tammilahti*, dit man äfven kan färdas med ångbåt och roddbåt. Här kommer ångbåtstrafiken i beröring med Korpilahti—Joutsa landsväg (se sid. 64). Från Tammilahti till Putkilahti by, i Korpilahti, 7 km landsväg, därifrån 5 km återstår till Korospohja ångbåtsbrygga (se sid. 72).

IV. Turiststråten.

Jyväskylä—Korpilahti—Jämsä—Kuhmois.

Jyväskylä—Korpilahti. Sjöfärden med ångbåt öfver Päijänne. Alla passagerarebåtar, som upprätthålla trafiken mellan Jyväskylä—Lahtis, vika in i Korpilahti. Här finnas flere ångbåtsbryggor, af hvilka stationerna vid *Kärkis* och *Kyrkostranden* intaga främsta rummet. Den förra passeras alltid, den sistnämnda åter då och då (se ångbåtsturerna: »Jämsä», »Lahtis», »Päijänne», »Kaima». Dennas turer gälla blott sträckan Jyväskylä—Korospohja). Utom dessa två stationer finnas i Korpilahti ännu bryggorna i *Rutapohja* (se sid. 60) och *Korospohja* (se sid. 64), där passagerareångbåtarna blott sällan invika. Däremot passeras dessa dagligen af en ny, välinredd ångbåt, »Kaima».

Från *Jyväskylä* fara pas.ångbåtarne hvarje natt kl. 12 samt anlända till Korpilahti emellan 2—3 på morgonen, om de ej dessförinnan vikit in i Rutapohja. Då kommer ångb. till Korpilahti först emellan 3—4.

Hvarje middag far dessutom »Kaima» från Jyväskylä till Korospohja passerande följande stationer: Rutapohja, Kärkis, Korospohja, Kyrkobyn och i nödfall äfven bryggorna vid större gårdar.

Vid ankomsten från Lahtis passera ångbåtarna i allmänhet samma stationer. Till Korpilahti ankomma de em. kl. 9—12 på dagen, till Jyväskylä em. kl. 12—3 e. m. Vissa ångbåtar hafva föröfrigt sina regelbundna tider.

Farleden Jyväskylä—Korpilahti är i början trefflig och omväxlande (se sid. 12) tills den vida fjärden *Ristinselkä* öppnar sig. I början kan man knapt urskilja matta drag af trakterna bakom den 3 mils långa fjärden. — Slutligen slingrar sig farleden emellan små, vackra holmar och båten landar vid Kärkis.

Färd till lands. Landsvägen från Jyväskylä till Korpilahti är i godt skick. Den fortsätter från sistnämnda ort till de andra socknar, hvilka utgöra föremål för vår redogörelse, nämligen Jämsä och Kuhmois, samt vidare framåt till Södra-Finland. Vägen löper till en början under en sträcka af 1 km parallelt med Haapamäki-banan, tills den, passerande under en järnvägsbro, genomskär densamma. Därpå leder den förbi *Korkeakoski* såg genom *Keljo by*. Här finnas många ståtliga gårdar. Höger om vägen, invid Pumperi gård, ligger Ronnimäki, som är den högsta punkten i Mellersta-Finland. Utsikten härifrån är vidsträkt. På vänstra sidan om vägen har man åter Keljoviken. Nu vidtager den långa skog-bevuxna Muurame mon. I Muurame by ha vi redan passerat gränsen till Tavastehus län och befinna oss nu i Korpilahti socken. Muurame stora och vidsträckt byalag ligger på den ås, som skiljer Päijänne från *Muuratvesi* (se sid. 74). Sistnämnda sjö utfaller i Päijänne genom *Muuramenkoski*, vid hvilken en kvarn är anlagd. De talrika gårdarna i byn äro välmående och bebygda med ståtliga boningshus. Äfven ett sågverk är här anlagdt.

Gästgifveriet är rymligt och i alla afseenden i godt skick. I flere snygga rum erbjudes den resande lämpligt natt-kvarter.

I Muurame by kunna vi erhålla båtskjuts öfver Muuratvesi till Vihtalahti eller Tikkala by, där vi möta den till Petäjävesi ledande landsvägen.

Från Muurame fortsätter landsvägen genom till största delen enformiga skogstrakter till Korpilahti kyrka.

Främst vilja vi dock nu fästa uppmärksamheten vid en byväg, som, vikande af från allmänna landsvägen omkring 9 km söder om gästgifveriet i Muurame, leder genom *Perälä*, *Kuusanmäki* och *Vehkoo* till Vihtapohja, där landsvägen till Petäjävesi stryker fram.

Hela afståndet från Jyväskylä till Korpilahti utgör 27 km.

En väg genom skogsmarker från Jyväskylä till Korpilahti.

Från Jyväskylä kan man företaga en treflig färd till fots och med båt till Korpilahti genom Muurame ödemark. — Omkring 3 km från staden viker från den till Korpilahti ledande landsvägen invid Hovila gård en ödemarksväg af till stranden af Muuratjärvi och därifrån till socknens sidobyar, förenande sig slutligen med den till Petäjävesi ledande landsvägen. Först slingrar vägen öfver Ronnimäki (se sid. 15), som bland folket bär namnet Juurakkomäki. (Därifrån har man en vacker utsikt öfver Jyväskylä.) Genom skogstrakter leder vägen därpå till stranden af Muuratvesi omkring 1 1/2 mil från staden. Flere vackra skogssjöar ser man under denna färd. Vid vägen äro smärre gårdar och torp belägna. På stranden af Muuratvesi ligger en välbygd snygg gård, *Polkula*, i hvilken den resande kan vika in. Gårdens läge, på en hög backe invid den öppna Muuratvesi, är mycket naturskönt. Gårdsfolket är förekommande och hjälpsamt. Utan dröjsmål erhåller man båtskjuts öfver Muuratvesi (omkr. 1 mil) till *Vihtalahti*, där man finner landsvägen mellan Petäjävesi och Korpilahti.

Muuratvesi är en naturskön, delvis örik sjö. Nyligen har därifrån vatten afledts till Päijänne, hvarför stränderna te sig något steniga och dystra. Afståndet från Vihtapohja till Korpilahti kyrka utgör utesluter landsvägen omkring 1 mil.

I Vihtapohja ligga flere större gårdar bl. a. *Vehkoo*, därifrån hästskjuts till Korpilahti kyrkoby erhålles.

Korpilahti socken.

Korpilahti är en stor och vidsträckt socken, hvilken Päijänne delar i två delar. De talrika natursköna ställen, hvilka man finner i hvardera delen, äro koncentrerade kring Päijänne. Denna sjös djupa, vackra vikar tränga öfveralt långt in mellan vackra stränder. Öfveralt på stränderna resa sig höga backar, från hvilka man har en vidsträckt utsikt öfver Päijännes vida fjärdar. Inom socknens område ligger därjämte en mängd vackra, fiskrika småsjöar.

Socknen är öfverhufvud välmående och förmögen. Sommarbostäder kunna erhållas i flere stora, naturskönt belägna gårdar.

Östra delen af socknen, hvilken allmänt benämnes »vesipuoli» (landet bakom vattnen), är vida naturskönare än den västra. En del af socknen hafva vi redan beskrifvit nämligen nordvästra delen, hvars medelpunkt utgöres af Muuratvesi, äfvensom den del, som ligger kring Rutalahti (se sid. 60).

Trakterna kring kyrkan, vid Päijänne, hvilka genomskäras af landsvägen, förete mycket naturskönt.

Korpilahti kyrka ligger, omgifven af vackra tallar, på en hög backe vid stranden af *Kirkkolahti*. Såväl kyrkan som klockstapeln äro uppförda af trä och ljusmålade. Från kyrkbacken har man en härlig utsikt öfver Päijänne och kyrkbyn.

Kyrkbyn är ganska vidsträckt. Vid kyrkan finnas apotek, välförsedda butiker o. s. v. Telefon till Jyväskylä. På en hög backe i närheten af kyrkan ligger en ståtlig och rymlig folkskolebyggnad. Villan *Tähtiniemi* midt emot ångbåtsbryggan, på en udde nära vikens innersta bukt, är särdeles täck, beskuggad, som den är, af vackra yfviga björkar (eg. Jägerroos).

En vacker, rak björkallée leder från kyrkobyen till *prästgården* (prosten Rydman), hvilken är naturskönt belägen på en i Kirkkolahti utskjutande udde.

Litet längre borta ligger, äfven vid stranden af Kirkkolahti, en villa, *Ainola* (eg. fröknarna Blomqvist). På motsatta stranden ha vi på en hög backe inom en vacker skog *Kurkela* kronoboställen (arrend. hr Koskelin).

Kirkkolahti erbjuder en synnerligen liflig anblick, då under vackra söndagsmorgnar folket i sina stora kyrkobåtar ilar till gudstjänsten, eller då efter gudstjänstens slut båtarna kappas att hinna öfver Päijännes fjärdar för att försvinna i de talrika vikarna på andra sidan. Den resande, som önskar från kyrkobyen färdas öfver vattnen och tillika vill lära närmare känna folkets lif och lynne i dessa trakter, kan anhålla att få följa med på färden i någon af dessa båtar, ty härtill bifalles med nöje. Fördelaktigast vore väl att vända sig till någon af Veijo- Mutais- eller Korospohja-båtarna. En resande, som från Lahtis följer med ångbåten »Jämsä» på dess tur natten mot söndagen, ankommer till Korpilahti brygga just den tid, då talrika kyrkobåtar skynda dit.

*Korpilahti—Tammilahti.** Då man från Korpilahti kyrka färdas utefter den landsväg, hvilken omkr. 3 km söderom kyrkan viker af österut till Kärkis sund och därifrån vidare framåt, är man i tillfälle att bese de anmärkningsvärdaste naturskönheterna i socknen. Härvid bör dock märkas, att man för detta ändamål måste göra äfven större afvikningar från själfva vägen.

Omkring 2 eller 3 km från det ställe, där vägen viker af från den till Jyväskylä ledande allmänna landsvägen, synes på ett afstånd af omkr. 1 km vänster om vägen *Maatia gård* vid stranden af en liten sjö, Maatiajärvi. Några km längre fram ligger *Kärkis sund*, det smalaste stället i Päi-

* Denna väg är den förutnämnda Joutsa—Korpilahti vägen (se sid. 64).

jänne. Färjställe. Ett mindre *gästgifveri* ligger på Kärkis backe.

Kärkis sund* göres naturskönt af många, små, skogbeklädda holmar, hvilka i öfverflöd finnas öfveralt i det samma.

På norra stranden reser sig ett högt, brant bärg, hvars topp är bevuxen med tallskog. Därifrån** har man en utomordentligt vacker utsikt öfver det idylliska sundet och Päijännes holmrika fjärdar.

Ett stycke från sundet ligger en naturskönt belägen gård, *Kärkisten talo**** vid stranden af en egendomligt formad vik.

Från Kärkis sund kan man besöka den natursköna Syvälahtiviken, hvilken håller $\frac{1}{2}$ mil i längd. Vid vikens mynning ligga tvänne vackra, stora holmar bevuxna med löfskog. Dessa, *Livansaaret*, äro utmärkt vackra, bevuxna som de äro, med ståtlig björkskog och på orten sällsynta växter. Sundet emellan dem är egendomligt därigenom, att dess yta är betäckt med en rik vattenflora. Dessa trakter ha öfverflöd på fisk och sjöfågel.

Stränderna kring Syvälahti äro i allmänhet höga och bevuxna med skog. Högre upp i viken ser man dock bebrukade stränder. På västra stranden ha vi sålunda *Mutais* prästgård, på den östra Veijo gård.****

Från Kärkis erhålles båtskjuts åt flere håll: till kyrkoby, till Vähä-Veijo, till Korospohja m. fl.

På östra stranden af Päijänne några km söderom Kärkis ligger *Kapalaukee torp****** på en vacker udde, där äfven

* Kärkis sund har förut blifvit nämndt. Vid Kärkis brygga lägga ångbåtarna till vid hvarje tur (se sid. 72.)

** Lotsen, hvars bostad ligger vid stranden vägleder den resande. Han anskaffar äfven båtskjuts åt hvarje håll.

*** Sommargäster ha bott här.

**** Dessa skola vi senare närmare beskrifva.

***** Torpet hör till Iso-Veijo. Det egendomliga namnet »Kapalaukee» är bildadt af orden kapa och aukea.

en liten villa är uppförd (eg. stadsfiskal N. Gejtel, Jyväskylä).

På andra sidan af Kärkis sund ligger på stranden af en särdeles vacker, skogbevuxen udde med härlig utsikt öfver Päijänne Sutois torp. Landsvägen fortlöper därifrån genom ovanligt angenäma trakter, där man från de höga backarna har utsikt öfver Syvälahti och Veijonjärvi.

Omkring 7 à 8 km från Kärkis sund, då landsvägen redan nått stranden af Syvälahti, tager en väg af åt höger till *Iso-Weijo gård* (eg. landtbr. Engström). Denna gård, som är belägen omkring $\frac{1}{2}$ km åt sidan från landsvägen på stranden af Veijonjärvi, är en af de största i Korpilahti; vidsträckt jord- och vattenområden, en stor mängd torp och ett stort måjeri höra till densamma. Särskildt är äppelodlingen anmärkningsvärd, i det att ingen gård i hela Mellersta-Finland kan täfla i detta afseende med Iso-Weijo, i hvars trädgård de bästa äppelsorter frodas och trivas.

Veijonjärvi, en omkr. 1 gammal värst lång, smal sjö, är naturskön och fiskrik. Den ligger betydligt högre än Päijänne, med hvilken en liten å förenar densamma. Sjöns västra strand är brant, bärgig och skogbevuxen, de andra stränderna åter äro lägre och bebrukade. Vid sjön ligga några torp, af hvilka må nämnas Vähä-Weijo (hörande till Iso-Weijo), på ett uppodladt näs mellan sjöns norra ända och en vik af Päijänne.

Midt emot Iso-Weijo, västerom Veijonjärvi reser sig det höga, vidsträckt *Paljakko*, ett bärg, känt för sin dystra skönhet. En stig leder från stranden uppför bärget. Det lönar sig att bestiga detsamma för de vackra utsikter, hvilka man har därifrån. Utsikten i riktning utöfver Veijonjärvi är t. o. m. storartad, påminnande om ett alplandskap. Från öfversta toppen har man en vidsträckt utsikt öfver Päijännes vida, holmrika fjärdar, från hvilka vackra vikar sträcka sig nära nog till bärgets fot, trängande sig långt in i de mörka skogsmarkerna, hvilka begränsas af bärgets branta, dystra klippvägg.

Vid foten af bärget fäster man sig vid egendomliga formationer, såsom en särdeles egendomligt bildad grotta.

Mellan de små klippstycken, hvilka betäcka bärgets yta, växa små tallar. Som en egendomlighet kan nämnas det lilla, sumpiga träsket på högsta toppen af bärget, vid hvilket man finner kärrmossa och bär, som trivas i kärrtrakter: *odon* (*Myrtillus uliginosum*).

Österom Syvälahti ligger alldeles invid själfva stranden kapellansbostället med dess nyss uppförda byggnader. Bostället, som kallas *Mutais* (Pastor F. Cavén), är beläget inom en vacker björkskog. Trädgården och åkrarna ligga vid boställets förra tomt på ett afstånd af 1 km från stranden.

Från innersta bukten af Syvälahti* förtlöper landsvägen genom skogrika, dystert sköna trakter till Putkilahti by. Naturen i dessa näjder gör på den resande ett säreget intryck. Vägen är till en början dragen uppför en ofantligt hög, dyster och skogbevuxen backe, *Waaruvuori*, invid Päijänne. Utsikten öfver dennna sjö är storartad, och själfva bärget gör ett dystert, men tillika djupt intryck. En liten sjö, *Waarunjärvi* ligger på bärget.

Vägen slingrar sig därpå utför branta backar från Waaruvuori ned till Korospohja. I dalgångarna synas här och där små skogssjöar, hvilka äro mycket rika på aborre. Den sista af backarna är ovanligt brant och hög, så att den resande från dess krön har en vidsträckt utsikt öfver ett vackert landskap, omfattande Korospohja och Putkilahti byar.

I *Korospohja* finna vi ångbåtsbrygga (se sid. 72) och flere gårdar, bland hvilka må nämnas *Mattila gästgifveri*, snygt, innehållande 2 rum för resande. — Putkilahti stora by ligger på stranden af en lång och slingrande vik af Päijänne. Byn består af flere gårdar. Invid landsvägen ligger bl. a. *Könnö*, och på motsatta sidan af viken är *Sal-mela* belägen. Mäjeri och handelsbutiker skänka Putkilahti lif och rörelse.

* En biväg leder härifrån till Oittila by.

Genom ensliga skogsmarker leder oss därpå vägen till gränserna af Luhanka socken i S:t Michels län, tills vi anlända till Tammilahti. (se sid. 64).

Korpilahti socken, för hvilken vi ofvan redogjort, erbjuder för turisterna mycket sevärdt. Efter att hafva från vår utgångspunkt, kyrkoby, kommit till socknens utkant, som tillika utgör dess vackraste del, vilja vi åter vidtaga med beskrifningen om färden framåt från Korpilahti kyrka till Jämsä.

Korpilahti—Jämsä. Denna sträcka kan man tillryggalägga vare sig till sjös eller till lands. — *Sjövägen.* Af de linjen Lahtis—Jyväskylä trafikerande båtarna anlöpa endast »Jämsä», »Toivo» och »Päijänne» de tvänne bryggor, som ligga inom Jämsä socken: *Juokslahti* och *Jokivarsi*, af hvilka den förra är belägen på ett afstånd af 11 km från kyrkan, den senare åter i själfva kyrkoby. Juokslahti besökes af »Jämsä», Jokivarsi af »Toivo» och »Päijänne», hvilka båtar under sina turer följa Päijännes västra strand, anlöpande Padasjoki, Kuhmois, Jämsä och Korpilahti (se båtarnas turistlistor).

Från Korpilahti till Juokslahti i Jämsä befar båten Kirkkolahti och *Vanhanselkä*, tills den viker in i den stora, långa *Juokslahti* viken, vid hvars ända bryggan med samma namn är belägen.*

Omgifningarna äro natursköna och väl odlade (se Jämsä). Ångbåten Jämsä, som afgår från Jyväskylä kl. 12 på natten, ankommer (till Korpilahti omkring kl. 2) till Juokslahti kl. 4 på morgonen.** Under sin tur från Lahtis till Jyväskylä anlöper »Jämsä» denna brygga kl. 7—8 f. m. och ankommer till Korpilahti kl. 9—10 f. m., för att middagstiden anlända till Jyväskylä.

Från Korpilahti till Jokivarsi i Jämsä. Ångbåten gör nu ingen afvikning till Juokslahti utan följer *Vanhanselkä*,

* Afståndet till Jämsä kyrka 11 km.

** Till Lahtis ankommer man samma dag före dagtågets afgång till S:t Petersburg.

tills den inom skärgården passerar förbi den stora holmen *Taivassalo* och mellan *Kaitasaari* och *Mustasalo* öar. Trakterna äro mycket natursköna, och blifva allt vackrare, då vi, efter att hafva färdats omkring en vidsträckt halfö och öfver fjärden *Tiirinselkä*, närma oss mynningen af *Jämsä* å, hvars stränder äro väl odlade. Större och mindre gårdar synas på bägge sidor om ån, tils man ankommer till själfva kyrkoby.

Landsvägen mellan Korpilahti och Jämsä lämpar sig ganska väl för velocipedister. Den leder till största delen genom enformiga skogstrakter. Gästgifveri finner man till först i *Juokslahti* invid ångbåtsbryggan. Där finnes 2 mycket snygga rum; lämpligt nattkvarter. Från *Korpilahti* till *Juokslahti* i *Jämsä* socken är afståndet 16 km, samt därifrån till *Jämsä* kyrka 11 km, genom en dyster skogstrakt.

Jämsä socken.

Juokslahti är belägen i socknens nordvästra del. Omgifningarna kring denna stora, från *Päijänne* djupt i landet inträngande vik äro väl odlade: stora gårdar ses här och där. Midt emot ångbåtsbryggan ligger *Koljonen* gård, hvarst vanligen många sommargäster äro bosatta.

Om man kringränner *Pataniemi*, kommer man söder om densamma till *Patalahti*, i hvilken *Patajoki* utfaller (se sid. 82). En omkring 5 km lång byväg leder dit, tvärs öfver udden. Vägen från *Juokslahti* till *Jämsä* kyrka är 11 km lång och i godt skick, hvarför velocipedister kunna med fördel begagna sig af densamma. Omgifningarna äro obodda, dystra skogsmarker.

Jokivarsi i Jämsä, kyrkan och kyrkoby. Ingen socken i *Mellersta-Finland* äger en så prydlig och ståtlig kyrkoby som *Jämsä*. Trakterna kring *Jämsä* å uppfyllas af vid-

sträcka odlingar, medan de stora, förmögna hemmanen i näjden utmärka sig genom sina välbygda, ståtliga boningshus. Under en sträcka af omkring 1 mil från åns mynning äro stränderna väl odlade och bebygda. Själfva kyrkobyen kunde man för den stora mängd af byggnader, hvilka äro uppförda tätt invid hvarandra, taga för en stad, då man från den från Kuhmois kommande landsvägen tager en öfverblick öfver densamma. En ståtlig bro förenar de tätt bebygda stränderna med hvarandra.

Jokivarsi äger stor och liflig rörelse, den står i ångbåtsförbindelse med Jyväskylä och Lahtis samt alla mellanliggande bryggor. Till utlandet utföres i synnerhet smör. Den första tisdagen i hvarje månad äga här marknader rum, till hvilka en stor mängd köpare och säljare från aflägsnare socknar, i synnerhet från Päijännes stränder, infinna sig. Vid kyrkan äro en mängd butiker belägna, äfvensom apotek, hvilket är uppfördt i täck villastil (eg. apot. Lorenzo Spolander). Gästgifveriet ligger på västra sidan om ån. Telefonförbindelse till Jyväskylä. Landsvägen leder uppför ån, alldeles utefter åstranden, genom odlade marker, om ock boningshusen högre upp äro uppförda på litet längre afstånd från hvarandra. Omkring 5 km från kyrkan ligger *Jämsänköski* med en ny ståtlig trämassefabrik. På en liten klippig holme i midten af forsen ligger en villa, hvars läge ter sig mycket egendomligt. Litet längre åt höger ligger vid åstranden *Leppälä* gård. Från ett högt, dystert bärg, som reser sig på stranden af ån, har man en vacker utsikt öfver forsen och ån samt öfver högre upp liggande vattendrag.

Ett litet stycke söder om kyrkan tager en god byväg af åt nordost till Patalahti (se sid. 81), dit afståndet utgör 1 mil. Vägen kringränner den långa, smala Patajärvi, hvarvid särdeles vackra landskap visa sig för vår blick. Trakterna äro välodlade och bebygda, så att vi äfven här se öfveralt stora, vackra gårdar. Bland dessa må nämnas *Kaakko gård*, vackert belägen i en lummig björkskog, alldeles invid landsvägen. Från Patajärvi utfaller Patajoki i Päijänne. Landsvägen är dragen nästan utmed stranden af

denna å. I närheten af åns mynning ligger *Patajoki gård* på en hög backe.

Patalahti, hvars strand utgör vägens ändpunkt, är en vacker vik af Päijänne, med odlade och bebyggda stränder. En dålig väg (omkr. 5 km lång) leder härifrån öfver Pata-niemi till Juokslahti. Bland gårdar invid vägen må nämnas *Lakko*, *Iso-* och *Wähä-Isännäinen*.

Färd till lands mellan Jämsä och Petäjävesi, äfvensom färd med kanot.

Från Jämsä kan man göra en treflig kanotfärd till Petäjävesi, utefter de vattendrag, hvilka därifrån genom många vackra skogssjöar och forsar utfalla i Päijänne. Under denna färd kommer man att bese de naturskönaste ställena i Jämsä. Från Petäjävesi är kanotisten i tillfälle att fortsätta färden med järnväg till Jyväskylä, där han stöter på Päijänne och Saarijärvi-stråtens mynning, eller ock till Suolahti, där Keitele erbjuder ett nytt, tacksamt fält för kanotsport.

Till en början följer man Jämsä å ända till Jämsänkoski (se sid. 82). Förbi forsen bäres kanoten till en mindre sjö, *Rekolan selkä*. Västra stranden af denna sjö utgöres af enformiga moar, medan den östra är högre. Rekola by ligger här. Genom *Rasuansalmi*, på hvars bägge sidor vi beundra de vackra tallbevuxna uddarna, komma vi till *Tervalanselkä*. Denna sjö är något större än den förut nämnda: omkring 4 km lång. Några öar betäcka dess yta, bland hvilka några smärre, med löfskog bevuxna holmar i norra ändan af sjön ådraga sig uppmärksamheten genom sin bukett liknande form. Färden fortsättes genom *Sulkusalmi* och *Vihatinsalmi*, som omsluta holmen *Salo*. På *Sulkusalmis* östra strand ligger en mindre gård, *Kippari*. I *Sulkusalmi* utfaller *Sovijärvi* genom en liten å, hvilken genomskär landsvägen. Från *Sulkusalmi* anlända vi till *Uuhivesi*. Vid *Uuhivesi* ligger ett torp på en mycket hög backe, så att det ser ut, som om det låge vid himmelens rand.

Därpå utbreder sig för oss en lång ström, *Kojjoki*, som gör intryck af en sjö. Strömmen, som är full af små vackra

holmar, har vackra, ganska höga stränder. Nedre delen af Koijoki, hvilken är särdeles naturskön, kallas *Runovirta*. (Skogen är dock delvis sköflad på dess stränder.) Den buktiga, mäktiga *Väännekoski* kan med kanot befaras. Därpå följer *Lahnavesi*, i hvilken *Lahnajoki* utflyter från de i sydväst liggande, små, vackra sjöarna, *Liesjärvi*, *Jämsänjärvi*, *Valkeejärvi* m. fl. Genom *Luomenvirta* och en liten fors komma vi från *Lahnavesi* till *Pirttijärvi* med dess låga, sum-piga stränder, och därifrån till den smala 1 km långa sjön *Uuttana*; vidare till *Riihivesi* och *Iso-Rautavesi*, en tämligen stor, omkring 3 km lång sjö, hvars öfre del kallas *Rautavesi*. Stränderna kring dessa sjöar äro delvis steniga och dystra, fjärdarna ganska rika på holmar. Genom *Survosenkoski* komma vi till den lugna strömmen *Siniä*, på hvars strand en gård, *Honkama* är belägen. Därpå komma vi till *Kalmavesi*, som är ganska rik på holmar. *Kalmavirta*, som utflyter i denna sjö, är farbar med kanot. Vid den vackra sjön *Saloisjärvi* se vi de härligaste bärglandskap, i det att stränderna äro höga och bärgiga. Härifrån ro vi framåt utesfater *Koskelanjoki* på gränsen emellan Jämsä och Petäjävesi. I denna å störtar vattenmassan utför flere forsar, af hvilka *Koskelankoski* är den största. Vi fortsätta färden till *Mustaselkä* och *Hankakoski*, vid hvilken de fyra stora gårdarna i Piesala by äro belägna. Slutligen anlända vi till *Petäjävesi*, som är en stor, holmrik, oregelbundet formad, delvis mycket naturskön sjö. På norra stranden af den samma ligger Petäjävesi kyrka.

Landsvägen mellan Jämsä och Petäjävesi, 45 km, är ej särdeles lämplig för velocipedsport och leder genom till största delen enformiga trakter.

Från Jämsä till Längelmäki och Kuorehvesi. Afståndet till Längelmäki utgör omkring 50 km. Vägen är till största delen dragen genom skogsmoar. Närmare Längelmäki ser man dock vackra insjölandskap. Vid Hallinpenkki gästgiveri, 90 km från Jämsä, tager vägen af till Kuorehvesi.

Längelmäki ligger vid stranden af den stora, vackra sjön Längelmävesi. Regelbunden ångbåtstrafik upprätthålles

till Orihvesi (järnvägsstation på Wasa banan), till Kuhmalahti, Eräjärvi och andra orter inom Satakunta, såsom till det för sin naturskönhet kända Kangasala nära Tammerfors.

Från Jämsä till Kuhmois.

Färden med ångbåt är mycket angenäm, i det att ångbåten befar särdeles vackra vattendrag, anlöpande flere naturskönt belägna bryggor, såsom *Pihlajakoski* och *Ruolahti*.

Ångbåtstrafiken förmedlas af båtarna »Päijänne» och »Aallotar» (se turlistorna).

Färd till lands. Trakterna äro till en början bebrukade. Bland andra ser man här en gård, *Alho* (eg. agron. A. Konkola). Vägen fortsattes till Kuhmois genom dysstra, bärgiga trakter, hvilka äro obebodda, tills vi ankomma till Puukois by i Kuhmois. Afståndet från Jämsä till detta gästgiveri utgör 20 km. (Se sid. 89).

Kuhmois socken.

Kuhmois är en af de vackraste socknar kring Päijänne. Dess egendomliga naturskönhet fördelar sig öfver hela socknen och skiljer sig i hög grad från andra socknars. Namnet Kuhmois (= kuhmuinen, knölig) ger en träffande karakteristik af naturen. Socknen är nämligen uppfylld af kullar, backar och åsar, hvilka till största delen äro bevuxna med löf- eller blandskog. Då i dalarna mellan dessa kullar vackra skogssjöar, åar och forsar äro belägna, öppna sig från bergen för åskådarens blick de härligaste utsikter.

Vid kusten af Päijänne äro dessa utsikter storartade. Här, hvarest långa, vida vikar tränga djupt in i landet mellan branta skogbeklädda kullar och åsar, visar sig naturen i Kuhmois i sitt rätta ljus.

Kuhmois skärgård. Naturen i skärgården är densamma som på fastlandet: höga skogsbackar, djupa dalgångar, täckta

af Päijännes skimrande vatten. Man ser holmar, hvilka, som höga, runda kullar resa sig ur vattnet ock på hvilkas högsta del vacker skog växer, man ser och sådana, hvilkas stränder äro lägre och bevuxna med löfskog, medan mellersta delen af holmen höjer sig till en med tallskog bevuxen bärgskulle.

Skärgården är vidsträkt och rik på holmar. Från de högsta holmarna kan man se en stor mängd likadana, hvilka genom smala sund äro åtskilda från hvarandra.

På dessa holmar kunde man finna särdeles lämpliga och vackra platser för sommarvillor, liksom äfven på de långa smala uddar, hvilka vänta att blifva bebyggda.

Till utöfvande af segelsport erbjuder den stora, vida Tehinselkä utanför skärgården tillfälle. För den resande, som för en längre tid slår sig ned i Kuhmois, är otvifvelaktigt skärgården den lämpligaste uppehållsorten. Genom skärgården följa båtarna tvänne farleder: den från norr, ifrån Jyväskylä ledande, är liksom den söderifrån ledande farleden mycket naturskön.

Kuhmois kyrkoby ligger på näset mellan *Alainen-Karkjärvi* och *Päijänne*. Den är belägen på just dylika backar, åsar och mellanliggande dalar, som ofvan nämdes. Kyrkobyns område är till den grad »knöligt» att man ej kan se mer än smärre delar af detsamma, om man ej stiger upp på den höga kyrkbacken, hvarifrån man har en vidsträktare utsikt. Gårdarna ligga tämligen långt från hvarandra. Begravningsplatsen ligger, egendomligt nog, på en holme, hvilken en bro öfver det grunda sundet förenar med fastlandet.

Bland gårdarna i kyrkobyn fäster man sig vid ångbåtens ankomst till Kuhmois främst vid *Korppila* (eg. landtbr. Brander). Denna gård öfverträffas likväl i naturskönhet af *Koukanniemi*, som ligger på en vacker, med löfskog bevuxen udde alldeles invid *Päijänne*; angenäm sommarbostad (arrend. lektor P. J. Hannikainen). Afståndet från gården till kyrkobyn utgör 2 km. Litet längre från fastlandet ligger på en holme *Uotila gård* med härlig utsikt öfver *Päijänne*.

Täckt är äfven kappelansbostället, *Kopola* (kapell. Sahlberg), på en vacker i Alainen-Karkjärvi utskjutande udde. Från ett litet utsiktstorn på karaktärsbyggnadens tak har man en vacker utsikt öfver Karkjärvi och kyrkbyn. Alainen-Karkjärvi står genom en liten å i förbindelse med Yläinen-Karkjärvi. Vid kyrkan ligga apotek, butiker, ett i godt skick varande gästgifveri m. m.

Socknen är uppfylld af större och mindre sjöar. I söder ligger den vackra, ganska stora *Lummenejärvi*, hvars stränder äro delvis bebyggda. Från denna sjö leder *Tippurijoki* vattnet åt öster till Päijänne, medan en annan liten å i väster utfaller i *Vehkajärvi*.

Vattenstråten och landsvägen i norra delen af Kuhmois. I norra delen af socknen ligger en vacker, par mil lång, smal sjö, *Isojärvi*, hvars bärgiga stränder äro beundransvärdt vackra. Från *Isojärvi* utfaller den vackra *Kivikoski* (se sid. —) i *Ylä-Kotajärvi* (se sid. —), hvarifrån *Kotakoski* leder till *Ala-Kotajärvi*, genomskärande landsvägen. Härifrån kommer man utför *Flinkinkoski* till *Savijärvi*, vidare genom *Kotasalmi* till *Telkätejärvi*, som genom *Kohiseva* och *Jokelankoski* står i förbindelse med *Pälämä*.

Från *Pälämä* flyter vattenmassan genom *Hassinkoski*, några små sjöar, och *Arvajankoski* till Päijänne. Denna vattenstråt är mycket naturskön. I det följande redogöra vi närmare för densamma vid beskrifningen om den norrut ledande landsvägen. Emedan denna är dragen så nära dessa vatten, att den resande därifrån ser samma landskap, som på sjöarna, anse vi det ändamålsenligare att närmare redogöra för bägge i förening.

Landsvägen norrut från Kuhmois kyrka leder genom vackra »knöliga» skogstrakter utöfver backar och åsar, från hvilka man har vacker utsikt åt bägge sidor öfver små skogssjöar. Vägen slingrar sig än öfver backar, än i dalar genom vacker blandskog. Vågens slingringar, dess stigningar och sluttningar äro egendomliga. Då man står på någon högre kulle, ser man landsvägen slingra sig som en orm i många bukter till skogen, i hvilken den åter blir syn-

lig som ett ljust snöre, då den stiger upp för en backe i fjärran för att ånyo försvinna i skogens djup.

Par km från kyrkan norrut vid den till Jämsä ledande vägen ser man en vacker, med tallskog bevuxen udde, *Kalholanniemi*, på hvilken en liten byggnad är uppförd. Socknens husbondeförening håller här sina möten, hvarjämte ungdomen där anställer sina fäster under sommaren.

Ett stycke längre fram leder vägen öfver den vackra, höga *Hakinharju*.

En naturskön vattenstråt, hvilken i *Kotakoski* genomskär landsvägen, ligger på ett afstånd af 14 km från kyrkan. De utsikter öfver ödemarken, hvilka här öppna sig för vår blick, äro ovanligt vackra. Hvarje drag i naturen är karakteristiskt, hvarje parti tyckes hafva en viktig post att fylla i den härliga naturen.

Söderom *Kotakoski* ligger en liten, smal sjö, *Ylä-Kotajärvi*, hvärs stränder äro beundransvärdt vackra.

På östra sidan reser sig ett högt, brant bärg, vid hvärs fot ofvannämnda landsväg slingrar sig. Vid solnedgången afspeglas åsen klart i sjöns lugna yta. Vägen är dragen nästan uteslutande själfva strandbädden på den något lägre västra stranden. Vågorna skölja stenarna vid vägkanten, hängbjörkar och granar växa vid vägen alldeles invid själfva vattnet, medan på andra sidan en skogsbacke reser sig. Vägen leder till *Kivikoski* i södra ändan af sjön. Här ligger en mindre by med måjeri och handelsbutik. Äfven *Kivikoski* och dess omgifningar äro mycket natursköna. Forsen förbinder *Isojärvi* med *Ylä-Kotajärvi*.

Isojärvi, en närmare 2 mil lång, smal sjö, sträcker sig ända till närheten af landsvägen till *Längelmäki*. Efter en trefflig båtfärd kunde man fortsätta färden efter landsvägen till *Längelmäki* kyrka.

Ala-Kotajärvi, i hvilken *Kotakoski* utfaller, är af samma natur, som *Ylä-Kotajärvi*. Vattenstråten, som fortfarande är lika naturskön och omväxlande, sträcker sig i en båge genom skogsmarkerna för att därpå som en täck liten fors

genomskära landsvägen i Puukkois by nära Haljala gård. Afståndet hit från Kotakoski utgör omkring 5 km.

Härifrån är man åter i tillfälle att göra en trefflig båt-färd öfver den beundransvärdt vackra vattenstråten till små-sjöar och forsar längre borta. En målare skulle här finna motiv i mängd.

Haljala gästgifveri, som ligger på en hög backe i Puukkois by, är snyggt, lämpligt nattkvarter.

Landsvägen, som löper genom Puukkois by, är utmärkt vacker och omväxlande. Norr om byn vidtaga dystra, bär-giga skogsmarker, hvilka äro nästan alldeles obebodda. Vi komma till Jämsä socken.

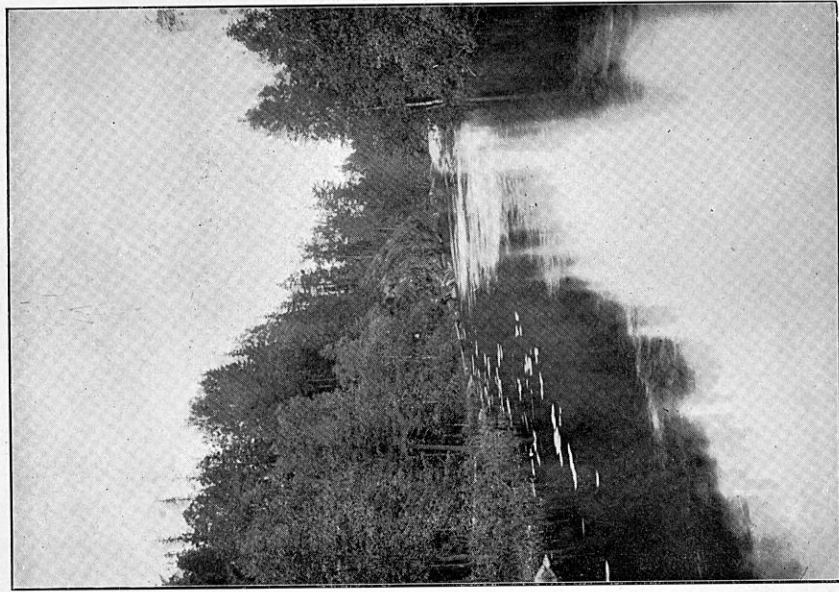
Från Kuhmois kyrka till Längelmäki är vägen 35 km lång och kan, ehuru den är ganska backig, med fördel användas af velocipedister.

Till *Kuhmalhti* utgör afståndet 40 km. Denna väg är äfven backig.

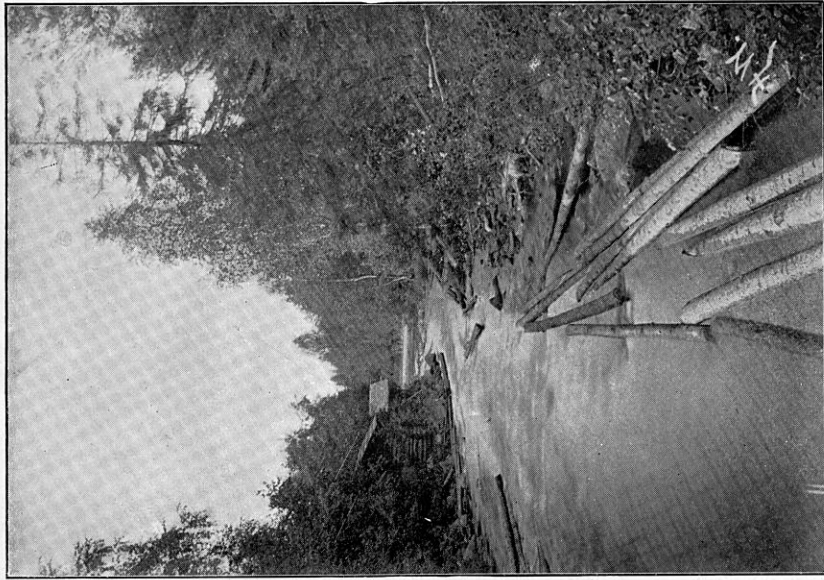
Till *Pihlajakoski*, som anlöpes af ångbåt, leder en dålig byväg genom tråkiga trakter. Afståndet är omkring 20 km.

Till *Ruolahti* leder vägen genom vackra trakter. Vägens längd är 12 km. Ångbåtsstation.

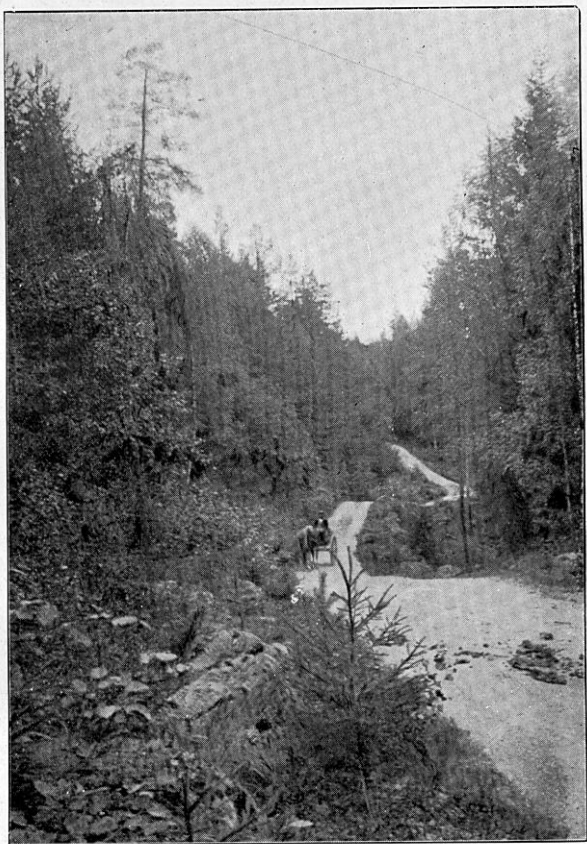
Till *Padasjoki* leder en god landsväg; väglängden är 35 km. Afståndet till Padasjoki sockens gräns utgör 15 km.

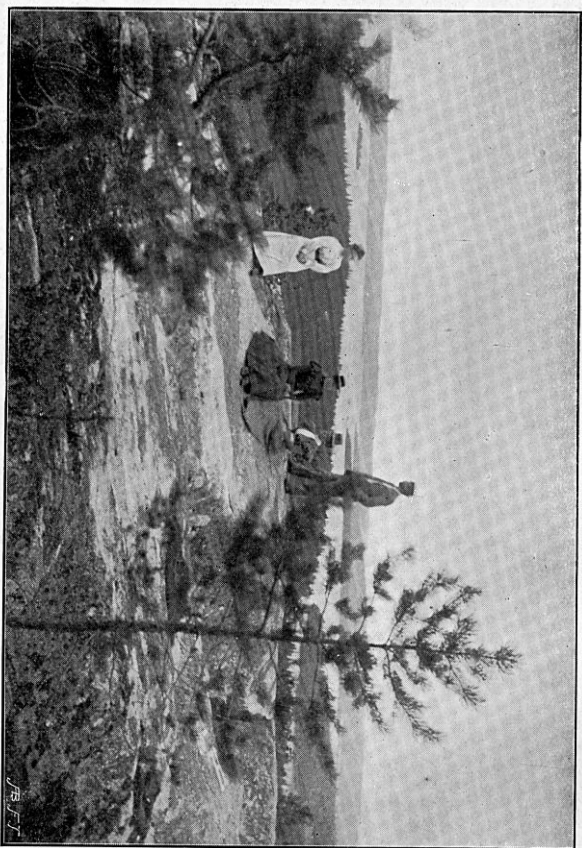
KOTASALMI, NÄRA PUUKKOISBY I KUHMOIS.

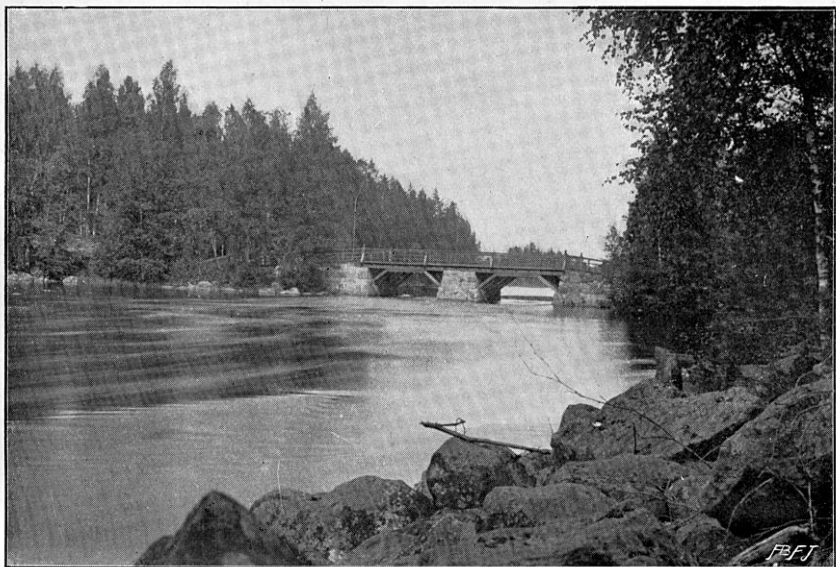
KOTAKOSKI, NÄRA PUUKKOISBY I KUHMOIS.

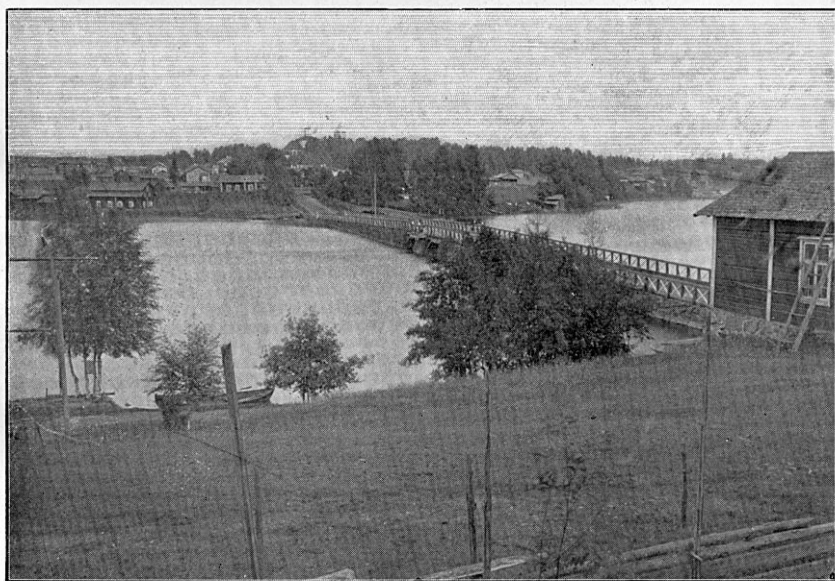
ETT LANDSKAP I KUHMOIS.

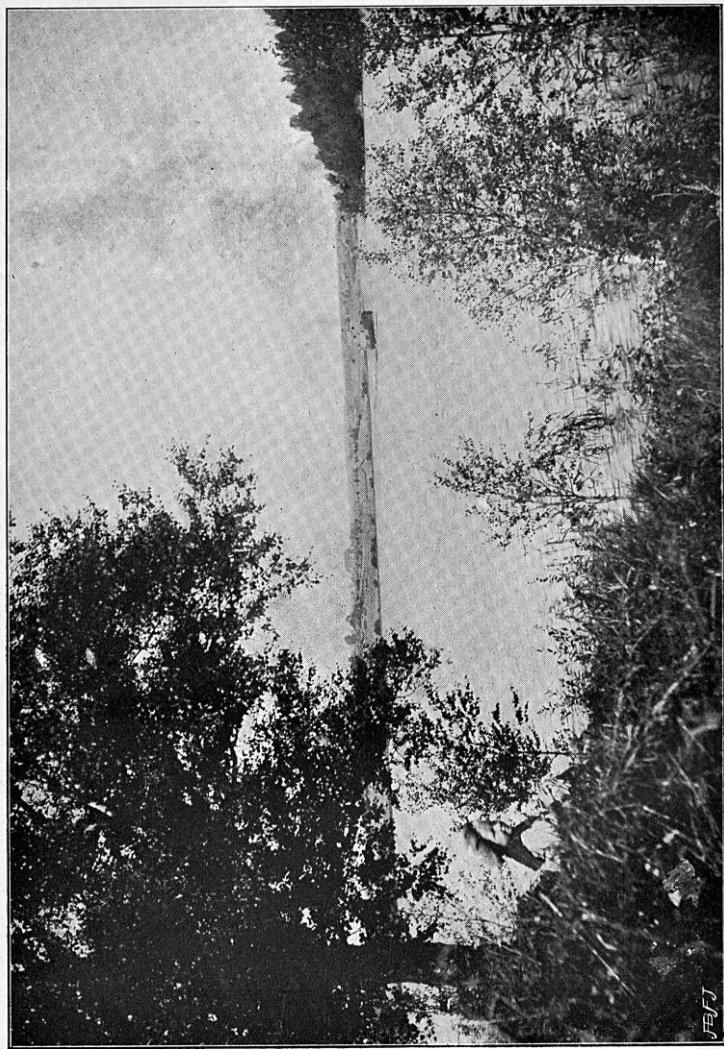
PALJAKKO BERG, I KORPILAHTI.

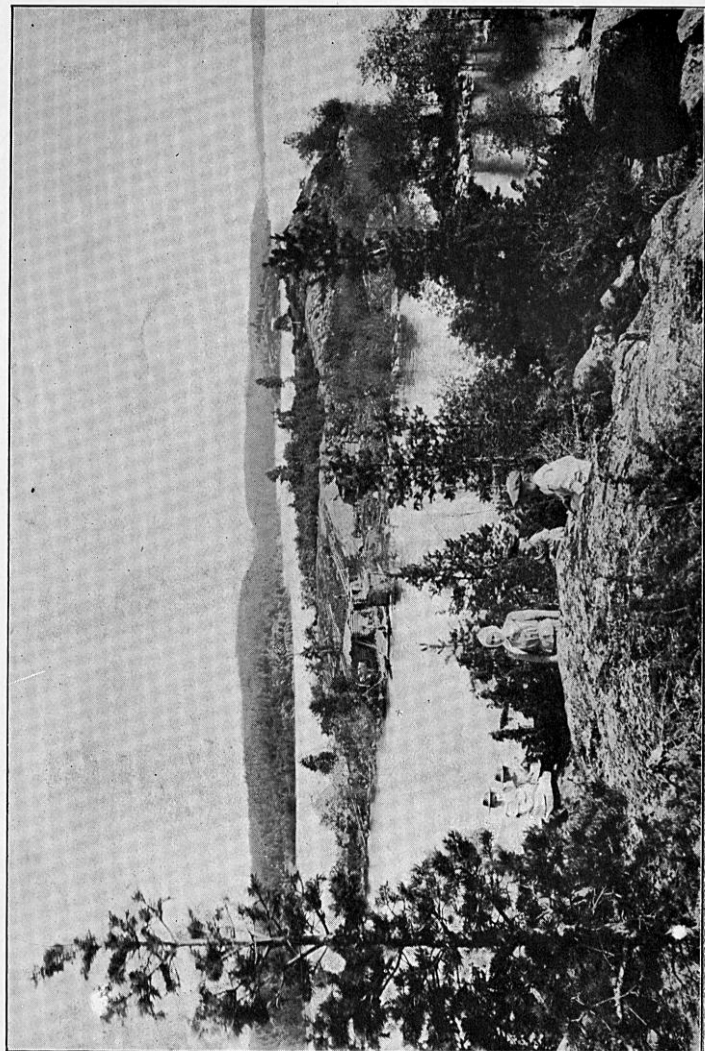
VIHERIVIRTA, I JOUTSA.

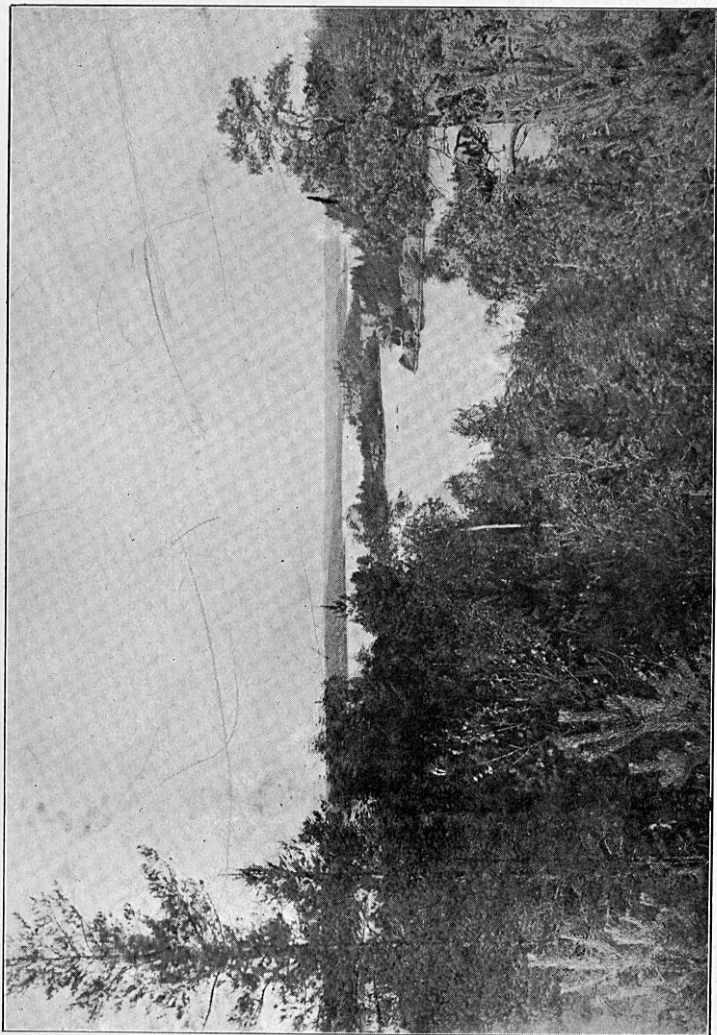
JOUTSA KYRKÖBY.

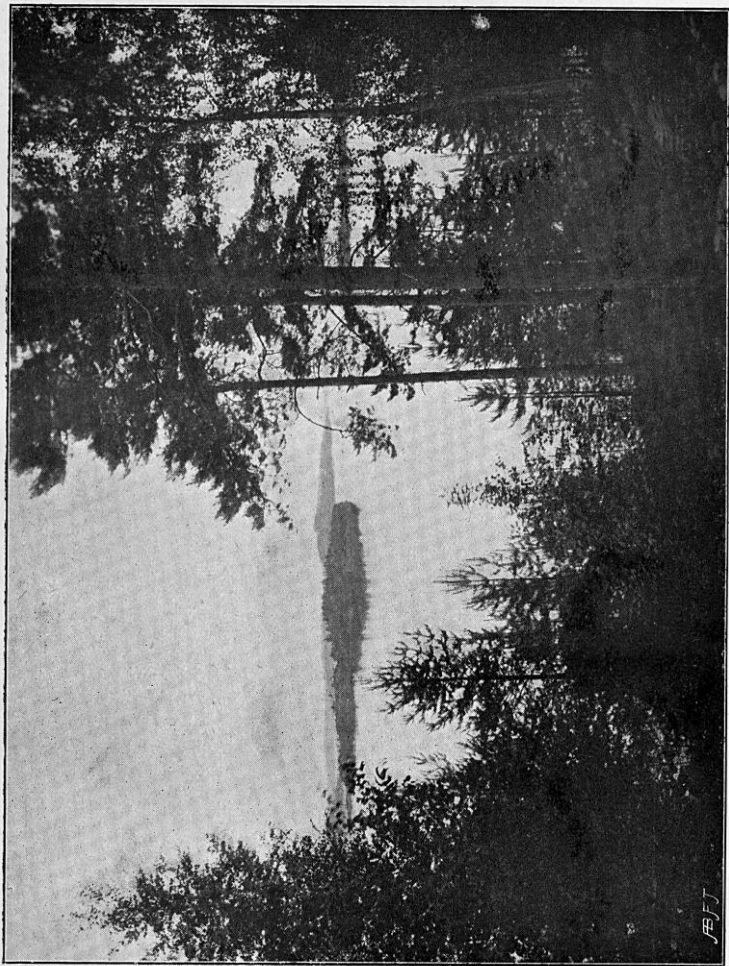
UTSIKT FRÅN RANTASAARI, I KUHMOIS.

UTSIKT FRÅN AIJOSSAARI, I KUHMOIS.

UTSIKT FRÅN SARVINIEMI TILL PÄIJÄNE.

UTSIKT FRÅN ANSIOAARI TILL PÄIJÄNE.

